

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

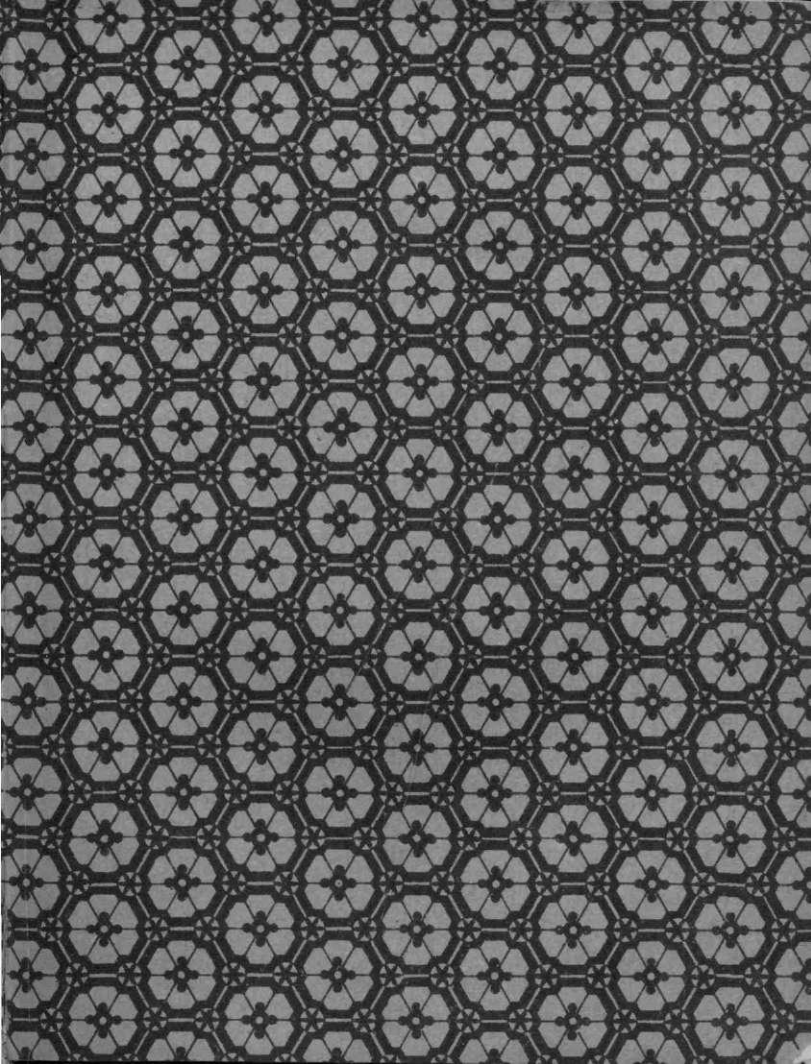
138565

16/9.

EX LIBRIS.

J.K. STRAKATY *

+138565

138565

9. V. 1977 D 143

397700143

V rozkvětu života.

Román

JOSEFA JURČIČE.

Z jazyka slovinského převedl

JOSEF PAULÍK.

V PRAZE.

Tiskem Edv. Beauforta v Praze. — Nákladem vydavatelstva.
1900.

Ne zmísli, de dih pèrve sàp'ce bóde
odnésel tó, kar mísli sò stvaríle,
pozábi kòj nesrèč prestánih škóde,
in rán, ki sò se kómej zacelíle,
doklèr, de smò brez dnà polnili sóde,
'zučé nas v stárših létih časov síle.

Nemysli, že dech prvého vánku
odnese to, co v mysli zrodilo se,
že zapomní kdo neštěstí přestálých škod
a ran, jež sotva se zacelily,
pak teprv, bezedné když plnili jsme sudy,
poučí nás v letech starších času nutnost.

Prešéren.

I.

Že se již první stať našeho vypravování obírá osobností aristokratickou a tak již z počátku se otáčí kolem oněch lepších stěn, jimž lidstvo neprávem říká zámky, že se pohybuje kolem lidí, kteří byli do posledních časů nepřáteli národního našeho snažení: doufáme přece, že nám snad nebude nikdo vyčítati ani druh nějakého šplhavství, ani nápady feudální, aniž to, že bychom neměli dosti poctivého demokratismu a vlastenectví. Doufáme to tím spíše, ježto nemáme v úmyslu nakloněného nám čtenáře vláčeti pustými vysokými komnatami, ani skvělými plesy, ale spíše uvedeme jej do prostého, méně zkaženého okolí života lidského — na venek, do vsi. A ježto jedni tvrdí, že každý spisovatel nechvalně si počíná, který příliš nízko sahá a snaží se z konání a osudů prostého, přirozeného člověka rozvíjeti věčný úhon lidského srdce a duševního boje, druzí pak opět dokazují, že jen vzdělanci mají rozum a srdce tak rozvinuty, že badateli i povídkáři daří se vniknouti do věci a osob s úspěchem šťastnějším — slibu-

jeme proto, že se přičiníme oba tyto kruhy spojití v malý, skromný celek, o čemž se čtenář zajisté přesvědčí, bude-li nás s dobrotivou šetrností provázeti. Jest nám se však zcela otevřeně vyjádřiti, že my pro sebe nevěříme ani prvému, ani druhému zmíněnému náhledu, spíše jsme přesvědčeni, že jsme všichni lidé ve své prvotnosti stejní; všude totéž nepopsané a nepopsatelné, nerozuměné a nerozumné lidské srdce s vroucí svojí láskou a bezejmenným nepřátelstvím, bouřlivým veselím — a tísnící žalostí, tichým mírem a třetící strastí. Rozdíl ve způsobu života sahá sice do srdce, probouzí duši, učí člověka mysliti, pozměňuje jej ve formě, avšak v bytosti jeho — nikdy.

*

Panské sídlo Zábřezí stojí o samotě. Proti jižní straně uznamenati lze některé vyvýšeniny, za kořci planinu, po které vine se v podivných kučeravých zátočinách bílý pruh, okresní silnice, která směřuje podle Zábřezí s jedné strany proti hlavní silnici, na druhé pak straně do sousední vsi, hodinu cesty vzdálené. Tam na konci polí na jižní straně sedí na rovině hájek z bílých řídkých bříz, které podobny starým pannám, truchlivě sklánějí štíhlé své haluze, jako by skrytě plakaly, že ostaly opuštěny a samotny uprostřed polí. Na západě, kde země se sklání několikrátě proti zmíněnému sídlu, rostou za zahradou husté kapradiny mezi za-

krslými keři jalovce až do vzrostlých smrkových hvozdů, které, jako tam břízy, i s té strany zabraňují další vyhlídce. Pouze na severní straně, kde po strmém úvalu rostou staré buky až k samým zábřezským stavením, otvírá se svět dále do doliny, kde stojí roztroušené osamělé chýše a vsi s bílými kostelíky.

Samotné Zábřezí jest stavení podélné o jednom patře, se zašlými zdmi a starého původu. Rohy jeho jsou podle starodávného podivného vkusu půldruhé stopy v šíři modrou barvou natřeny, a na zdi, jež jest proti cestě obrácena, namaloval Bůh ví kdy zemřelý umělec všemi strašnými barvami, jaké skytá boží duha, podobu Matky Boží sedmi-bolestné vedle svatého Floriana, který drží větší konev v ruce, nežli jest samo hořící stavení, jež polévá. Vedle tohoto „zámku“ vidí kolemjdoucí člověk ještě celou řadu menších i větších stavení na straně západní, jež jsou polozděná, polodřevěná, z polovice starého původu, z pola pak nové úpravy.

Těžko jest nám, velmi těžko, vyhnouti se svůdné zkušenosti, rozvinouti zde v dalším článku dějiny sídla Zábřezí. Ježto se nám naskytuje příležitost nejlepší, proto přece nechceme zanedbatí dějinných pramenů. Pověděli bychom rádi, jak za císaře Maxmiliana I. vyhnaný rytíř zde v pustině první počal stavěti dům a zem obdělávati, jak později jeho rod nešťastně zahynul, jak jeho dům přešel v cizí ruce, nejdříve mnichů, později nějakého hraběte a naposled se dostal do rukou ny-

nější držitelky, komtesy Ovsenekové — ale vše to by nám odstrašilo čtenáře, který očekává od nás zajímavějšího vypravování ze současnosti.

*

Na kamenném stole pod velikým košatým ořechem, který rostl před vchodem zábřezského stavení již přes sto let, stála malá miska, vedle své větší družky. Na stole byl rozprostřen bílý ubrus z domácího plátna, na ubruse ležela dřevěná lžice, půl bochníka černého chleba a na něm nůž, který nebyl zrovna malé neb vhodné formy.

— Paní, oběd *jest připraven! — volala spěšně obstarožná žena směrem k poslednímu koutu stavení, kde bylo ve skromné řádce vysázeno různé kvítí.

Avšak nikdo se na první volání z kouta neozýval.

— Paní komteso, oběd vystydne! zvolala žena podruhé hlasem nepřijemným, utírajíc si ruce o svůj nepřiliš čistý šátek.

— Vždyť slyším! — ozval se slabý ženský hlas a za hlasem přišla také ze zahradních záhonů ženská postava, která časem o hůlku se opírajíc, kráčela směrem ke stolu a k miskám.

Byla to žena neobyčejně vysokého a štíhlého vzrůstu. Hoření část hřbetu byla již dosti zkřivena, jako veliký otazník, tak že se jí prsa úplně ztrácela. V obličejí byla žena suchá; špičatý nos a rovněž taková brada mnoho k tomu působily, že

vrásky po lících a čele přicházely ještě více k platnosti. Vlasy její byly sivé, pokud se mohlo viděti z prostého šátku, kterým byla ovinuta hoření část hlavy. Podle všeho bylo lze souditi, že jest komtesa velmi stará. —

Usedla ke stolu, přisunula si velikou mísu a vzavši do ruky lžíci, učinila zvolna veliký kříž boží. Jestli již jídlo dříve nevystydlo, mohlo se ochladiti mezi dlouhou, dlouhou modlitbou, již se modlila polohlasným šepotem a s občasnými hlubokými vzdechy, zvláště při hlavních a počátečních slovech.

Oběd, který nebyl právě výtečný a ne zvláště vhodný, ani sám o sobě, ani dle přípravy — byl brzo skončen a po něm nastala opět dlouhá modlitba, s rukama sepjatýma a s duchem soustředěným.

— Barčo! — zavolala komtesa a ohlédla se starostlivě, ne snad proto, že by si byla mezi jídlem poškodila oblek, ale tak přirozeně klidně a na pohled přece vznešeně.

— Co poručíte? — tázala se Barča, sbírajíc nádobí a zbytky oběda.

— Přines mi knihu, a pak buď tak dobrá a dojdi do sklepa a natoč mi vína s vodou.

Barča, pokojská, kuchařka a vlastní hospodyně na Zábřezí, byla již dosti vzdálena oněch let, ve kterých člověk občas ztrácí paměť, jak říkají staří lidé. Co ona poručila, to platilo, jestliže jen starý, hluchý chasník Matěj neodmlouval. Dokud

jeho nebylo ve stavení, — a to bylo před desíti lety — byla Barča všemohoucí. Kdo chtěl sloužiti na Zábřezí, ten musil býti Barči po chuti; kdy a kam bylo to které obilí síti, to věděla ona a jenom ona. Když pak přišel Matěj, přesvědčila se, jak se prý už před ní více ženských přesvědčilo, že mužský duch a mužská síla jest na světě horší, nežli ženská.

Dlouho bojovali oba o vrchní nadvládu; jeden druhému nechtěl se však podrobiti: Matěj, který byl sice hluch, ale dostikrát slyšel, co se mu poroučí, dělal přece vždy podle své moudré hlavy — Barča však nikdy nepovolila a měla historickou pravdu na své straně. Netřeba pochybovati, že by byl vskutku Matěj v tomto boji padl, kdyby byla Barča upotřebila všech svých zbraní. Na Barčinu radu by jej byla komtesa vypověděla ze služby, že by byl Matěj ani nevěděl proč a zač. Ale jestli byla Barča nemilosrdna oproti jiným lidem, nebyla takovou proti Matěji. Lidé mluvili, že proto nebyla takovou, že byli spolu v dávných letech „tak nějak“ upoutáni, na což Barča i v starých letech nikoliv s nevděkem nezapomínala, třeba že byl Matěj hluchý. Tiše si tedy naposledy mezi sebou něco řekli a Matěj pak hospodařil na polích, v lese a při dobytku, Barča pak doma v hospodářství a ve všem ostatním. Možno, že nám tito dva vládci ještě jindy přijdou na mysl, nyní však se obrátíme ke komtesě pod ořech.

Barča jí přinesla knihu a šla ještě pro víno.

Komtesa otevřela knihu. Bylo to: Tomáše Kempčana „Putování za Kristem.“ Brejlemi, které byly veliké jako volské jařmo před chlívem, jak zlomyslný pasák kdysi tvrdil opravdovému Matěji, měla poznačeno, pokud až přečetla včerejšího dne. Upevnila je tedy na konci nosu a četla. Při čtení pak pohybovala ústy a občas pozvedla oči.

Barča po té přinesla nápoj. Bylo ho málo, ale pro paní bylo dosti, ježto již po prvním doušku bylo možno uhodnouti, že nebyla přílišná pijačka.

— Barčo! — pravila paní komtesa služce, — dnes večer zabiješ dvě kuřata a ještě něco připrav k večeři. Přijde mladý pán.

Barča se ulekla. Dvě kuřata — Bůh nás opatruj! To je nějakých peněz a škoda veliká pro její majetek, neboť až do dnešního dne prodávala Barča drůbež ponejvíce pro svou kapsu. To si tedy milá ženská pomyslíla a byla tu hned s otázkou:

— Nebylo by snad dosti jednoho kuřete?

— Ne, nechat jsou dvě — odpověděla paní.
— Jest to mé sestry syn a přeji si, aby byl vyčastován. Když člověk přijde z cesty, musí se posilnit. Připrav tedy dvě.

— A což pak pán zůstane u nás delší čas?
tázala se opět Barča.

— Zůstane u nás.

— Joj, pomoz Pán Bůh — vyrazila kuchařka

— co pak mu dáme? S námi nebude chtít jísti a masa nemáme.

— Masa nemáme, ano, to je pravda, pravdu máš. — Ale počkej, Barčo, nebylo by snad dobře poslati někoho pro maso na faru?

— A pro bílý chléb, — dodávala Barča. — Peníze, peníze!

— Pravda, taky pro chléb, máš dobře — pravila paní, vstala od stolu a ubírala se domů pro peníze.

Stará komtesa bydlela a spala ve světnici v levo od vchodu, naproti společenské jizbě. Světnice ta byla po svém vnitřku pravým opakem zevnější tvářnosti sídla Zábřezí a jeho vlastnice samé. Byla pěkně malovaná a nábytek její byl vkusně a uměle pracován, jak se nachází jen v bohatších domech podobných vyšších stavů. Po stěnách viselo několik obrazů, představujících ponejvíce výjevy z posvátných dějin, kterýmž by ani znalec nebyl mohl něčeho vyčítati.

Stará paní otevřela zásuvku světlé skříně, počítala Barči něco stříbrných peněz, načež se opět vrátila ku své knize. Barči se zdálo jaksi podivno, čím to asi je, že jí komtesa dnes tak ráda dává peníze, neboť dobře věděla, že pro leč kterého ubožáka aneb pro nějakou kostelní potřebu sice ráda měla sáček otevřený, bylo jí však také známo, že je komtesa, pokud se týkalo domácnosti, občas neméně než skoupá.

II.

Po úzké cestě, která vedla k Zábřezí, drkotal před soumrakem téhož dne vozík, ve kterém seděl mladý člověk, který se pozorně a se zálibou ohlížel po pěkném údolí — buď na tu, neb na onu stranu. Na předku seděl obstarožný vozka s dlouhým bičem v ruce, jímž několikrát zasvištěl, jako by chtěl udeřiti po pěkně chovaném koni. Ale i tenkrát, když jej občas šlehl, byl úder pouze lehký, snad jen položil na něho bič, aby jej upomenul, by ještě lépe utíkal.

— Je tohle Zábřezí? — tázal se mladík, skloniv se poněkud ku předu.

— Hi! — pravil vozka a lehce švihl — ne po koni, ale po chomoutu.

Mladý člověk se domyslí, že je vozka hluchý, vzal jej za rámě a opakoval hlasitěji svoji otázku.

— Je to dobrý kůň, dobrý, mám jej raději nežli siváka. A pak lítá jako vrána na nebi — odpovídal Matěj, mysle, že mladý pán chválí koně. Když mu konečně prstem byl ukázal na stavení, ku kterému se blížili, zakýval teprve vozka hlavou a pravil:

— To, to! To je Zábřezí!

Nedlouho po té zatočil se povoz se silnice na postranní cestu a za několik okamžiků stanul před zámkem.

Matěj slezl s vozu, setřásl nejdříve silniční

prach se svého spraveného svátečního obleku, načež se obrátil, aby pomohl také pánovi dolů. Avšak ten již stál před ním na nohou a ubíral se ku vchodu.

Bylo mu nějakých čtyřiaadvacet let a postavy byl vysoké. Obličej měl takový, s jakým se setkáváme vícekrát v životě a který nás na prvý pohled sice nezajímá, jenž nám však také není odporný, na němž nemáme, čeho bychom haněli, zkrátka takový, který se nám líbí teprve tehdy, když se přesvědčíme, že vlastník jeho má také poněkud rozumu a srdce.

Stará komtesa stála na prahu. Jakmile spatřila mladého muže, vyjasnil se její obličej a ona s radostí v oku pohlížela na pevnou postavu a zdravou barvu jeho tváře, načež mu podala ruku, kterou on uctivě políbil.

— Bůh tě provázej do Zábřezí, a jeho požehnání uveď tě pod naši střechu, Leone! — pravila, políbivši jej na čelo, načež oba vešli do jejího pokoje.

Sestra komtesina se byla vdala a zapomenuvši na hraběcí svůj původ, vzala si v manželství vyššího úředníka s obyčejným, nešlechtickým jménem, Retelj. Tímto vážným krokem, učiněným pouze z horoucí lásky, popudila proti sobě otce svého tak, že ji zcela zavrhl a vymazal z počtu svých tří dcer, ano i ze seznamu dědiců svého nepřilíš velkého majetku. Z manželství toho byl Leon. Za nedlouho po smrti svého děda ztratil

také své rodiče, dále pak i jednu ze svých tet. Jediná pomoc a opora byla mu od toho času komtesa ze Zábřezí, která se o něj starala jako máti, a to tím snáze, ježto sama zůstala starou pannou a jinak neměla mimo něho žádného příbuzného.

Již z mládí dostal se Leon do jisté vychovatelný v zemském hlavním městě, a pak, když nechtěl vyplniti toužebné přání zbožné tety, aby vstoupil do stavu duchovního, vychodil vysokou školu. Do dneška svou tetu nikdy před tím neviděl. Znal ji pouze z dopisů a nebylo divu, že se nyní přesvědčil, že si ve své domýšlivosti učinil o ní zcela jinou představu, než jaká byla ve skutečnosti.

Byl tedy několikráte v rozpacích, když se ho zbožná žena za nedlouho po prvním seznání tázala po věcech, jimž nikterak nepřisvědčoval. Konečně seznal, že se smí komtese pověděti přirozeně pouze — ne.

— Tedy jsi v městě chodil mnoho po plesích? tázala se teta.

— Velmi málo — odpověděl Leon; ale růměnec, který jej zlehka polil, svědčil, že se světu tak příliš nevyhýbal.

— Tak přece?

— Několikráte. Pravili mi, že je dobře, když člověk pozná svět...

— Čím méně člověk světa pozná, tím snáze umírá — pravila komtesa. — Doufám, že jsi také

nezanedbával zpověď, jak se na dobrého křesťana sluší, a to několikrát za rok.

Ačkoliv byl Leon podle svého přesvědčení dobrým křesťanem, přece tuto jistou povinnost „několikrát za rok“ nevykonával. Připadalo mu nebezpečným a nepolitickým říci v ohledu tom pravdu, a ačkoliv mu bylo těžko zalhati si, zdálo se mu něco podobného v okamžiku tom nevyhnutelně potřebným. Lež byla krátká, pouze písmena „ano“, ale byla to přece lež a mladíček se zarděl. Štěstí, že starucha nedobře viděla.

— Tak je to správné! — pravila. — Nic by ti nepomohla všechna tvoje veliká učenost, kdybys zapomněl na Boha a svatou církev. Já se za tě modlila a věděla jsem, že zůstaneš dobrým a že budeš podoben své matce. Tvoje matka, sestra moje, byla dobrého srdce a že ji láska ku tvému otci zavedla tak daleko, že se stala svému otci na stará jeho leta neposlušnou, to jí Bůh úplně odpustil, neboť se ráda modlila. Možno, že také otec náš byl poněkud vinen na tom rozporu, avšak o tom nesmíme souditi. Modleme se za něho oba a doufejme, že se smířili tam nahoře nad námi, kde není ani rozepře, ani sváru.

Když se byl rozhovor takto rozvinul, bylo to Leonovi právě vhod, ačkoliv jej vždy opanoval jakýsi smutek, když slyšel mluvit o svých rodičích. Otce nepoznal téměř nic, jen jaksi v temnu vzpomínal si milého muže, který jej jako půl třetího roku staré děcko pěstil a hýčkal na kolenou. Šest

let pak byl stár, když mu zakopali milou matku. Byl tedy rád, když se mohl tety vyptávat na podrobnosti o svých rodičích. Komtesa mu sice vykládala a popisovala věci dosti podrobně, avšak bylo patrné, že se vyhýbá některým situacím a případům. Také o její minulosti byl by rád něco věděl, jak bylo lze seznati podle některých postranních otázek, ale komtesa vyhýbala se také o sobě hovořiti. Myslíla snad, že je Leon příliš mlád na takové věci, aneb že je lépe, když domácí člověk ani něco podobného neví, aneb snad nechtěla sama v sobě vzbuzovati vzpomínky, které se jí zdály býti nepříjemné a neshodovaly se s nynějšími jejími myšlenkami.

Vždyť jest známo, že staří lidé, jakož i ti, kteří se byli přesytili požitkův tohoto světa, nabudou v pozdějších letech jaksi chladnější krve a s ní jiného rozumu, který jim napovídá, jak nerozumné, ničemné a pomíjející jest vše, co mládím hýbe, bouří a dýchá.

Celé prvé patro v zábřezském zámku bylo prázdno. Leon měl tedy příbytků na vybranou. Vyvolil si světničku na severovýchodním rohu, kde byl krásný rozhled na zalesněnou rokli, dolinu a vinohrady, které rozprostřeným pasem obklopovaly levou a zadní stranu.

Pokojík sám o sobě nebyl přívětivý. Čtyry holé, bílé stěny a veliká kamna, dosti malé dveře a hrubá, poněkud vysoká okna, to byly všechny jeho pochybné půvaby. Vždyť Barča, která mla-

dému pánovi radila, aby si vzal druhý, lepší a větší pokoj na protější straně, také seznala, že pán jest svéhlavý. Musila tedy chasníkovi pomáhati, snášeti sem pánovy věci, obstarati potřebné skříně pro oděv, knihy atd.

Nesmíme vlastně ani zamlčeti, že té ženské nebylo skutečně po chuti, že přibyl pod střechem ještě jeden člověk, který nebude k žádné, ani polní, ani k domácí práci, tím spíše ale jen k samé ztrátě a škodě. Avšak toto své mínění neprojevila živé duši mimo Matěje, když po večeři dlouho pospolu seděli, když již celá ostatní čeládka odešla spat.

Nežli nadešla noc, zařídil si Leon nový svůj příbytek a roztřídil zvláště pečlivě své knihy, malé, ale vybrané knížečky, první těšitelky pro budoucí dlouhochvilné dni na osamělém Zábřezí.

Při večeři měl opět dlouhý rozhovor s tetou komtesou. Rozhovor ten se mu sice příliš nezamlouval, ale byl proto přece dobrý, neboť z něho seznal tetin význam a její myšlenky, což bylo pro něho velmi potřebno.

Bylo pozdě, když šel spat.

Když Leon poprvé ležel v nové posteli, zdálo se mu, jak se dnešního dne jeho život obrátil na jinou dráhu a dráha ta nezdála se mu býti tak krásná, jako dříve; připomněl si svůj dosavadní neskromný život mezi veselými přáteli a svými knihami.

Když usnul, přenesly ho sny dále ze Zábřezí do

hlavního města, plného tabákového dýmu, do hlučného hostince mezi společníky, kteří kolem stolu při pití sedíce bavili a smáli se, škádlíce se mezi sebou.

III.

Na Zábřezí všechno spalo. Jen mladý chasník slezl tiše, velmi tiše se svého lože na seně, oblekl svoji děravou kamizolu, která ležela před konírnou na pluhu a obrátil se k cestě; tam vytrhl z plotu kůl a vzav jej na rameno jako obhájce vlasti a věrný druh proti vetřelcům, ubíral se ke vsi, kde bydlela jeho milenka, která mu večer slíbila, že s ním skrze zamřížené okénko několik slov promluví.

Temná noc ležela na bukovém hvozdu a na dolině. Jen osamělá světla blýskala se v dáli jako svatojanské ohně. A ticho bylo všude; pouze sova se občas ozývala po lese se svým odporným a nevábným houkáním a ze dna rokle bylo slyšeti šumění posledním deštěm vystouplého potoka a klepotání hbitého kola, které pohánělo zábřezskou pilu.

Pila, stavení dřevěné, byla vlastnictvím paní komtesy. V nájmu měl ji už po více let muž nějakých čtyřicet roků starý, jemuž sedláci vůkol říkali Šépec, a jenž měl jednu nohu od kolena dolů dřevěnou. Ostatně byl pilař silného a velkého vzrůstu, široký v plecích a zle se vedlo to-

mu, koho v nepřátelském úmyslu dostal do svých pěstí, jež byly mocné a tvrdé jako železné kleště. Široká a rudá jeho tvář mohla se snadno jmenovati pěkná a podle ní nebyl by nikdo muži hádal čtyřicet let. Jen když jej vztek napadl a on svými bílými zuby zaskřípal a nějak podivně pohlédl, tu leckoho pojal strach ze člověka toho.

Pilař Šépec dořezal právě poslední prkno z naloženého břevna, vzal kmitající svítilnu do ruky a jal se zavíratí stavidlo. V noci býval zvláště ve špatné náladě, neboť krel a stále hovořil sám s sebou, když vyndával železný hák ze hřídele, načež se opřel o dřevěný pilařský žlab, jež podle pravidel a ve své zručnosti odvalil na druhý konec.

Bylo třeba nyní druhé břevno navaliti před pilu. První na řadě byla dosti silná, smrková kláda. Pilař šoural se třikrát kolem ní se svou svítilnou a dobře ji ohledal.

Tři hrubé kletby svědčily, že se mu zdá býti příliš těžká, než aby ji sám zmohl.

Stavení na pile mělo vedle potřebného zařízení pouze střechu, tak že bylo na tři strany otevřeno, s jedné strany k vodě, s druhé k lesu. Na třetí straně pak byla nízká dřevěná chýška, jeho obydlí. Tam se nyní obrátil, otevřel začazené černé dvěře a zavolal do temné jizby:

— Pojdte ven, obě! Nemusíte zrovna spát, když já se sám dřu! Jazykem by leckdos šlehal, a já abych jen dělal.

— Co pak je? tázal se ženský hlas z jizby.

— Povídám, abyste šly ven, vy i Cilka; však uhlídáte, co je. Čert vezmi takové lidi, — zlobil se muž a opět obrátil se k břevnu.

Potěžkal je na každém konci, uchopil nějaký kůl a jal se opět ženským nadávat.

Teprve po té přišla stará žena a s ní mladé děvče, nějakých třináct let, obě pouze z pola oblečeny.

— K čemu je třeba proklínati a hřích tropiti? Což bys nás nemohl zavolati hezkým slovem? — pravila stará matka, vidouc, jak se syn s dřevem napíná.

— Však jsem vás nevolal, abyste si jazyk brousila. Pomáhejte, chcete-li; nechcete-li, pak jděte, a spěte obě, — odpověděl pilař.

Stará žena a děvče uchopily slabší konec břevna, Šépec pak pomocí kůlu posunoval konec silnější. Byl silnější než ony obě dohromady, jeho díl postupoval dobře ku předu, ženské však nemohly břemeno zmoci, ačkoliv napínaly všechny své síly.

— Čert vás vezmi! Hněte se přec, mámo! Dřevěné jste a nezručné! Po té se sám opět uprostřed dřevce a smrková kláda s lomozem svalila se a padla dobře do pily. Co bylo ještě třeba, urovnal sám.

— Teď už vás nepotřebuji, teď se jen už ztraťte!

Dcera odešla do světnice nazpět, stará matka pak usedla na složená prkna, opřela lokty o ko-

lena a tvář zakryla v dlani. Takto seděla dosti dlouho. Syn mezi tím opět otevřel vodu a pila rychle se pohybovala nahoru a dolů. Bylo dosti chladno a protahoval chladný vítr. Avšak stařena nepomýšlela na to, aby šla do teplé světnice; seděla tiše a ani se nehýbala.

— Nyní vás už není třeba, proč tu mrznete a čekáte? Svoje ruce jste už viděla a není vám třeba před očima je držeti — zabručel syn.

Nyní se nemohla stařena již udržeti a počala hlasitě plakati řkouc:

— Jen mne týrej a otvírej na mne ústa! Dlouho už nebudeš, však mne Bůh vysvobodí a k sobě povolá. Kdyby to bylo brzy, raději bych to viděla; pouze o Cilku, tvoji dceru, mám starost dnem i nocí. Ještě dříví na ní budeš štípati až mne nebude. Nebude míti pak jediného člověka na světě a ty budeš s ní tak jednat, jako nyní se mnou.

— To se ví, že se vám líbí křivda — pravil syn poněkud mírněji, neboť matčiny slzy měly naň přece nějakou moc.

— Líbí se mi, líbí! Na světě není člověka, jemuž by se vedlo hůře. Bůh ví a svatá matka Božská, že jsem takto nejednala se svými rodiči. Avšak Bůh slibuje ve čtvrtém přikázání takovým dětem, že se jim dobře povede. Nevím, proč mne tak tresce. On již ví. Nikdy nepromluvíš se mnou pořádné slovo, ale vždycky jen na mne ošklivě nadáváš. Mič, Bůh ti nedá štěstí a už nyní vidíš,

jak se ti vede. Proč? Proto že jsi zapomněl na Boha a se mnou takhle nakládáš.

— Kdo vám u čerta co dělá? Což vás nechám na pokoji?

— O, necháš mne, necháš! Nikdy mi nepovíš, na co se tě táži; vždy se na mne osopíš. Toho jsem nezasloužila, Bůh ví, že ne. Když jsi byl ještě v kolébce, a když byl jsi nemocen, nespala jsem po všechny noci, každé půl hodinky jsem vstávala, udělala světlo a tě opatrovala. A později, když jsi byl nohu zlomil, a pak ti ji uřízli a tys tolik trpěl, kdo pak tě střežil v noci i ve dne, kdo platil lékaře, zdali ne já? Když jsme sem přišli a tvoje rána byla ještě živá, tu jsi byl ještě hodný a dobře se nám vedlo. Nyní však vše minulo a tebe nelze napravit. Co jsem se už já naplakala a modliteb naobětovala! Ale vše nadarmo. Bůh mně pomoz!

A opět se zalila slzami a hlasitě zavzdychla.

Pilař neřekl ničeho; ale bylo lze poznati na tom, jak zatloukal klín mezi rozříznutý smrk, že jím matčina slova několikráte hnula. Jak by bylo matku potěšilo jediné jen přívětivé a milé slovo ze synových úst! Ale zevnější kůra jeho byla tvrda, nadutost převeliká, aby byl přiznal, co cítí. Myslí, že by bylo hanbou ukázati matce, že její slova hlouběji do něho vnikla; myslil, že by bylo slabostí, co bylo jeho povinností. Proto mlčel.

— Dobře se nám z počátku vedlo. Nyní však není už požehnání Božího na pile. Paní komtese

jsi dříve platíval každý rok napřed, nyní jsi už půldruhého roku nájem dlužen. Paní je dobrá, avšak vždy a stále nebude čekati. Vyžene tě do světa a pak nezbude mně i tobě nic jiného, nežli žebrácká mošna a chůze od chaty k chatě. Můj Bože, jak jest mi těžko, když pomyslím, že bys byl vše snadno splatil, kdybys byl nepil a nerozhazoval.

To syna dohřálo. Litoval toho skoro vždy, když byl více peněz propil a vždycky se zlobil, když si na to vzpomenu. Rozzlobil se tedy i nyní, když mu to matka vyčítala. Zlostně uhodil dřevěným svým kladivem o zem a pravil:

— Do toho vám nic není! Piju-li, propíjím svoje. Jděte spat, mně není nikoho třeba, aby mi hučel do uší.

— Propíjíš svoje? pokračovala matka opět. Ale nevíš, že jsi dlužen? Nevidíš, že děvče nemá skorem čeho na neděli obléci, že potřebuje kazajku, šátek, plenu a vše? A že pomalu nebudeme míti obilí ani jednou do mlýna? Ale o to se ty nikdy nestaráš, když sedíš u vína, a tu mrchu napájíš — Bůh mi hříchy odpusť — tu se nestaráš, že máš doma dceru a matku.

— Povídám, abyste sebrala svých pět švestek — vykřikl syn, kterému svědomí samo dělalo výčitky, a který svou zlost vylil na toho, koho zrovna měl před sebou.

— Nepůjdu, ne! — odpověděla žena. — Za mne bude Boží soudce také tvojí duši týrat. Třeba,

abych tě napomenula, a povím ti vše, když už jsem začala. V neděli odpoledne, když my dvě s Cilkou trávíme na křesťanském cvičení, scházejí se u tebe hráči o peníze a ty také hraješ v karty. Proto se tě počestní lidé čím dále tím více straní a máš čím dále tím méně díla. Kdybych byla, ukřížovaný Ježíši, raději dříve umřela, nežli jsem tohle musila slyšeti! Neubijíš tedy jen sám peníze, jako kdybys jich měl nadbytek! Jest ti už čtyřicet let, byl jsi již ženat, máš dceru, jmění žádné, měl bys býti rozumný, ale ty blázníš! Blázníš za tou ošklivou mrchou ve vsi, jež se jiným již zprotivila a na tebe se pověsila, která jest všude známa, poněvadž ji Bůh opustil. Otče nebeský!

To bylo synovi příliš. Konečně vyskočil, pohlédl hrozivě na matku a dřevěným klínem, jež právě v ruce držel, snad nevědomky ve vzduchu zatočil.

— Jen uhoď, uhoď! Zab mne, ale polepši se! zvolala žena. Pilař zahodil klín od sebe, zavřel pilu, porazil chvatem narovnané zde podlažnice a zmizel matce s očí.

Šépec kráčel nějakých čtyřicet kroků po pěšině, která vedla do vsi, do hospody. Nemyslíl na nic, tedy ani na to, že šel do hospody; v hlavě mu vířilo. Matčina slova bodala jej do srdce jako trní, pohazoval hlavou, pohlížel vzhůru a klel.

Stůj, co to bylo? Proč Šépec nyní stanul, proč se ulekl?

Až sem od pily zaslechl rachot, jako by bylo

spadlo prkno. Ale nejen to, ale i lidský výkřik slyšel, krátký, zoufalý, uši pronikající. To byl výkřik matčin. Co pak se stalo?

Zapomenuv na všechn hněv, běžel pilař nazpět, jak jen mohla dřevěná jeho noha zdravou doháněti.

Na pile byla tma; Šépec rychle zavadil o svítilnu. Byla shasnuta. Stanul a poslouchal. Nic se nehýbalo.

— Matko! zavolal.

Žádná odpověď. Otevřel dvěře a vstoupil rychle do světnice; tápal po posteli. Dcera jeho tam ležela a spala tvrdě; matky tam nebylo. Hrozná myšlenka jej napadla, že snad sama do vody skočila, do nádržky, která byla hluboká a to pro něho. Rozdělal světlo, ale počínal si příliš chvatně; několikrát nadarmo křesal a do ohně dmýchal, nežli měl světlo v ruce.

Vystoupil s loučí ze světnice a brzo spatřil, co je. Podlaha na pile byla pořízena z nerovných prken, z nichž jedno bylo přelomeno, tak že se na ně nesmělo vstoupiti, druhé pak se dalo posunovati, ježto bylo řídce položeno. Stará matka uhasla svítilnu, ale v témž okamžiku zapomněla, kudy se smí choditi a kudy ne. Tak se pod ní prkno prolomilo a ona padla pod pilu, střemhlav do hlubiny, kde se nacházely mocné skály.

Šépec posvítíl mezerou dolů a uviděl tam matku ležeti. Neozvala se však. Rychle pustil dolů žebřík. Ježto se svou dřevěnou nohou nemohl po

žebříku, pomáhal si kolenem a za nedlouho vynesl starou matku na rameně ven. Nevěděla o sobě. Šépec se třásl, když ji nesl do světnice; myslil, že je mrtva.

— Cilko, vstaň, Cilko! volal Šépec na svoji dceru.

Děvče vytrhlo se ze spaní a vykřiklo, vidouc milou, starou babičku okrvavenou a v bezvědomí.

— Dej sem vody, děvče, a modli se! prosil pilař.

Děvče všecko se třesouc a nevědouc, kde a co je, přineslo vody, smáčelo jí starou matku a modlilo se nahlas. Také otec, kterého již dlouho neslyšela modliti se, modlil se nyní zároveň s ní a volal na matku.

Stará žena konečně otevřela oči. Viděla, že se nachází synovi v náručí a že ji přívětivě pobízí k pití; napila se tedy vody. Slyšela, že se jí laskavě, ne-li soucitně táže, jak jí jest, co jí bolí, kam se uhodila a co by ráda a ona odpověděla:

— Bude zase dobře, a není to nic zlého.

A skutečně bylo za malou chvíli lépe, tak že na posteli usedla.

Tu Šépec vyšel ven, otevřel stavidlo a opět počal řezati. Děvče a stará matka zůstaly opět samy ve světnici. Staré pak se vícekrát zdálo, jako by se byly dvěře tiše a nepozorovaně otevřely a jako by někdo do vnitř nahlížel, co dělá. A slza skanula staré matce po líci, slza radosti, ježto si myslila: „Má přece ještě dobré

srdce, ten můj syn! Jak mne ošetřoval, jak má o mne péči! Není špatným člověkem, pouze lidé jej takovým učinili!"

Jak málo jest někomu třeba, aby se zmírnila břítká žalost a obrátila se v radost; jednomu stačí přívětivé slovo, druhému kapka vína, onomu trocha chatrného pohostění, jinému kousek cáru upraveného papíru, jenž se mu jeví penízem. A přece tolik žalosti a smutku na tom světě.

IV.

Krásně vycházelo druhý den slunce na východě, jako by slibovalo štěstí všem lidem a tvorbě po daleké boží zemi, jako by se veselilo nad svými pozemskými dětmi, od žebráka, který vstal se svého lože z listí, kde spal ve společnosti se psem, až po bohatého měšťana, kterému velikým oknem svítilo na měkké peřiny.

Jak by nebylo veselo! Vidělo člověka, který litoval svých činů, člověka, který měl dobré předsevzetí, pěkné úmysly.

Pilař Šépec, se vším usmířen, kráčel stezkou k Zábřezí. Šel paní komtesu prosit, aby mu ještě nějaký čas dluh počkala; cestou pak přemýšlel o svém životě, zapřísahal se, že nebude více pít, že bude pilně pracovat, že vypudí z hlavy myšlenku na druhou ženitbu, že nebude se svou vyvolenou více mluvit a že bude s matkou a dcerou

dobře nakládati. O, předsevzetí, kolik je vás mezi námi splněných, kolik pak zapomenutých!

Komtesa odbývala právě pod ořechem svoji jitřní dlouhou modlitbu, když před ni vstoupil Šépec, klobouk pod pažím a pokorně skloněn.

— Šlechtná paní! počal pilař, ale komtesa nedala se v modlitbě vyrušovati.

Leon, který byl prohlížel nejbližší okolí stavení a různé předměty hospodářství, přicházel sem zrovna za rohem. Na něho ukázala Šépcovi komtesa řkouc:

— Tomu pánovi pověz, co bys rád.

Leon to slyšel a očekával muže s dřevěnou nohou. Pilaře na ta slova zamrazilo po hřbetě. Nikdy neslyšel, že by byl nějaký hospodář na Zábrzeží. — Zajisté jest zlý, zajisté není tak dobrý, jako stará komtesa a nepočká mi, vyžene mne z pily, nezaplatím-li mu brzo. Podobné myšlenky vířily mu v hlavě, tak že nemohl ze sebe vypraviti slova, když stál před Leonem. Teprve když se jej tento laskavě tázal, co by rád, pravil potichu:

— Šlechtný pane, jsem vám dlužen.

— Mně? tázal se mladý muž.

— Paní pravila, že jest to jedno, jí nebo vám. Mám vaši pilu, tuhle dole pod roklí, v nájmu a — — neplatil jsem, a — prosím, abyste — —

— Ještě počkal, ne?

Pilař zakýval a sklopil oči.

— Jak dlouho?

Šépec dodal si poněkud zmužilosti, pohlédl vzhůru a pravil:

— Jenom ještě šest neděl.

— A budete pak moci v šesti týdnech platiti?

— O, zkusím to. Lidé jsou mi ještě něco dlužni, budu je upomínati. A pohořelci v Malé vsi dají mi také výdělek.

— Prodlužte si lhůtu. Šest neděl je málo. Řekněte víc, půl roku, dodržíte pouze slovo. Rok vám budeme čekati, či jest dosti jednoho roku?

Šépec kýval hlavou, tvář se mu vyjasnila a přistoupil, aby mladému pánovi políbil ruku. Ten však usmívaje se, stáhnul ruku k sobě a pravil:

— Přijdu se podívat, jak pracujete a jaká je pila.

Zrozen jsa v městě, neznal Leon dobře slovinského sedláka. Bylo mu tedy velmi milé hovořiti s mužem, pozorovati jeho bojácné si počínání a původně kladená a pronášená slova. Vypptával se ho na všelicos, jak se to stalo, že má dřevěnou nohu, zdali snadno s ní chodí, zdali má rodinu atd.

Všecek uspokojen sám s sebou, šel po té Šépec ze Zábřezí. Jeden rok! Pro celý rok byla veliká starost odložena!

Ale Šépec byl podoben témuž člověku z evangelia, kterému byl odpuštěn celý dluh, on pak své malé dlužníky nemilosrdně pronásledoval. Mezi tím počal i pilař počítati, mnoho-li mu je ten, mnoho-li onen dlužen za řezání prken; jeden má mu

dáti zlatý, jeden dva, jeden patnáct, jeden opět méně peněz. — Všichni musí platiti!

A když takto přemýšlel, zašimralo jej v hrdle něco takového jako žízeň, ale ne na vodu, ale žízeň na víno, na zlatožluté, sladké víno, o němž věděl dole ve vsi, v první hospodě. Stanul, vyndal sáček z kapsy a přepočítával. Bylo v něm ještě něco okrouhlého. Pouze jeden žejdlíček by ho vypil. To by se stalo rychle a nikdo by nic nevěděl. Matce by řekl, že byl tak dlouho v zámku. — Avšak ne, to ne!

Dnes ráno se byl pevně zařekl, že nebude již pít, ani vína, ani kořalky. Pokušení musí se přemáhati, předsevzetí nesmí se rušiti. Jen domů k práci! — Ostatně — vždyť beztoho celou noc pracoval, voda z nádržky silně odtekla, ať se tedy nadrží; člověk žije pouze jednou, jest z masa, a tělu musí se také přilepšiti. Pouze jeden žejdlíček dnes a pak nic víc. Peníze se nemusí shánět, dluh jest na celý rok posečkán, hejó!

A lehce ubíral se směrem ke vsi, vyhýbaje se schválně hospodě. Ale — vypijme ještě dnes jen málo vína, ať se pes oběsí a ať celý svět čert vezme!

A Šépec obrací se proti cestě a po cestě — do hospody.

První stavení ve farní vsi byla hospoda. Na prahu stála mladá žena a s vábným úsměvem pozdravila Šépce, který tam byl jeden z nejlepších pijáků a tací jsou šenkýřkám vždycky milí.

řící louč na zem, zašlápla ji, načež chytila pilaře pod paži a vyvlekla jej ven, řkouc:

— Aby tě všichni — uvidíme, půjdeš-li nebo ne! O pijana nestojím, až budeš střízliv, přijď!

A nežli si pilař rozložil, jak a co se stalo, byl již na chladném vzduchu. Myslíl, že teprve přišel, a opět počal klepati na okénko a volal:

— Mreto, otevři, Mreto!

Avšak nikdo neotvíral.

Šépec pustil se kolem vsi směrem k domovu. Po cestě se pak hněval na svou vyvolenou a křiče, až se oblaka třásla, dával jí taková jména, jakých peru nelze napsati na papír barvy bílé, barvy nevinnosti.

Třeba že měl nohu dřevěnou a že byl nepřičetný, vína plný, šel pilař přece ještě dobře středem cesty. Když se mu pak zvláště v hlavě zamotalo, stanul na okamžik, načež se opět potácel dále. Jinak bylo, když se dostal do mladého lesa. Tam rostly kořeny přes cestu. Klopýtl a upadl. Vstáti nemohl, dřevěná noha byla bezcitna. Zadržmal a usnul tvrdě jako šťastný spáček bez divokých snů, bez vědomí, jako spí děti v kolíbce, lidé spravedliví a umrlci.

V.

Lidé praví a možno tomu věriti, že tento svět stojí už dlouho let. A mnoho lidstva bylo před ná-

mi na světě, a mnoho jest ho s námi. Všichni lidé před námi se tolik napřemýšleli a naši vrstevníci myslí také mnoho. Člověk by tedy podle všeho práva mohl míti za to, že jsme se všichni usmířili a sjednotili v odpovědi na otázku, co jest svět a život. Ale bohužel, tomu není tak! Jedni zpívají a praví, že je to údolí slz, vězení plné hniloby; druzí naproti tomu opět vykládají, že je zde člověk snadno šťasten, jen když chce, že se naň vše směje, že jest celý život veselá komedie, jejíž poslední akt — toho nemohou zatajiti — končí tragicky — smrtí. Doufáme, že i vlídný čtenář sám již učinil si úsudek o tomto předmětu, nechceme mu tedy vnucovati svůj.

Leon a komtesa, jeho teta, byli — možno sice, že ne ve hlavních věcech — různých náhledů o tom, o čemž jsme se již byli poněkud zmínili. A bylo to pochopitelné. Lehká mladost na prahu tohoto života a opravdová starost na prahu věčnosti, to jsou různosti samy sebou. Leon to sice takovým způsobem chápal; ne však stará teta. Neboť, když se člověku k starosti vyskytne nějaké dětinství, vstoupí mu na mysl několik ideálních pohledů nazpět do mladých let, zvláště když ho fantasmie opustí, pomínou pocity bouřlivých let a vzpomínky poznání a užívání světa, když si navykl žíti vzdálen ruchu a jen v sobě hledá svět a pohlíží v tajuplnou výši nad sebou. Jako mladík ve svém optimismu myslí, že je vše dobré, vše krásné, když vidí, co jej čeká, tak také jako

stařec občas nemůže pochopiti, proč jiní lidé nemyslí rovněž tak jako on.

Leon našel ve starém zámeckém haraburdí pušku svého děda. Aby si ukrátil odpolední chvíle, docházel občas do lesa, tak že byl se svou zastaralou zbraní a bez všeho cviku lesním obyvatelům čtyřnohým i pernatým velmi málo nebezpečný. Ale přece to nebylo tetě po chuti.

— Jak můžeš jako křesťan míti z toho radost, nevinná zvířata bez potřeby pronásledovati? vyčítala mu.

Ale mladost jest nepolepšitelná — proto chodil na lov dále.

Dobré čtvrt hodiny od Zábřezí stál o samotě na vršku starý kostelík z časů předtureckých, posvěcen svatému Vítu. Strop jeho byl dřevěný, střecha ze starých, rozpraskaných prken, věž nízká a na ní dva zvony, ne mnoho větší nežli důkladné hrnce. Každý rok se zde jednou četla mše; v letě zvonil odpoledne pozdravení andělské, kdo právě šel kolem, v zimě a sněhu pak byl sv. Vít opuštěn od modlitebníků i lidí a sám a sám očekával jaro. Sem chodila komtesa v horkých letních odpolednech se modlit. Také Leona několikrát zvala s sebou. Avšak bývala zarmoucená, když viděla, že jeho modlitba byla krátká, a že pak spíše o to pečoval, aby si prohlédl starobylé zdivo, věci na oltáři pochybné umělecké ceny a rozpukaný strop.

— Ty se málo modlíš, Leone! pravila mu

při návratu k domovu. Ale mladost nedala si říci, a proto nešel s ní více modliti se k sv. Vítu.

Podruhé chtěla věděti, co čítá. Leon jednou zanechal knihu pod ořechem. Byl to Prešéren.*) Teta vzala knihu a četla; ani nevěděla, že jest vůbec podobná kniha na světě. Ale Leon se s básníkem, jakož i nejpodrobnější znalostí domácího jazyka a jeho malou literaturou seznámil již v cizině, v družině svých rodáků a společníků.

— K čemu to čteš? — vyčítala mu teta. — Což jest to potřebno? Či se z toho nečemu rozumnému naučíš? Odlož to čtivo! Také já jsem kdysi četla podobné věci pro kratochvíli a zábavu. Ale věř mně, že spíše škodí, nežli prospívají. Člověk pak se zhola nic o to nestará, co jest skutečně veliké a co je pro tento život potřebno. Čti raději poučné věci.

— Já myslím však, že je nejlepší oboje. Neboť kdo by chtěl pouze opravdové a užitečné věci čísti a jim se učiti, krásné a příjemné vědomosti by pak zavrhoval a zatracoval, nedělal by po vůli Boží, ani po jeho příkladu. Bůh nestvořil na poli pouze obilí a nedal růsti pouze jedlým zelinám, ale také fialce dal život i růži.

— Tak? Příjemnými vědomostmi jmenujete dnešního dne to, co je svůdné, co mladému člo-

*) Prešéren byl nejslavnější básník Slovinců; nar. 1800 ve Vrbě, zemřel 1849 jako advokát v Kranji.

Pozn. překl.

věku plete rozum a jej klame? Fialka jest sice nevinná, ale nesmíš ji přirovnávat k takovým knihám. Jen jedno jest potřebno, abychom uchránili duši svou Bohu.

„Teta komtesa jest stará, jí třeba přiznati čest, její slovo ať platí, ať jest posledním“ — myslil si Leon a jakkoliv by byl rád odmlouval, netroufal si. A aby tetě ukázal, že může ještě mnoho jiného čísti, vzal druhého dne z její knihovny silnou knihu latinskou „De civitate Dei“ a četl, aby komtesa viděla. Stařena sice nevěděla, co jest uvnitř psáno, ježto latinsky neznala, ale věděla pouze, že knihu tu psal sv. Augustin. Proto se z toho sama těšila i s mladým mužem.

Přišla neděle. Hluchý Matěj obdržel rozkaz, aby zapřáhl oba koně a aby vytáhl kočár z kolny. Matěj sice bručel a zlostně se tvářil, nemoha rozuměti, proč by nebyl starý vozík, jako vždycky dobrý i pro neděli. Zlobilo jej to i proto, že musil ve svátečním svém obleku kočár, jenž nebyl již dlouho potřebován, od pavučin čistiti a omítati. Stěžoval si proto Barči, neboť jinému si netroufal, protože jen ona měla srdce, které mu rozumělo.

— Vždyť jsem povídala, že to tak bude! — pravila žena po straně k Matěji. — Kdy si pán nač vzpomene, to také provede a nás se žádného neptá, je-li to správné čili nic.

Matěj, který neslyšel, co mluví, kýval hlavou a odešel opět ke koním. Zlost jeho pocítili koně

celou cestu do farního kostela, neboť několikrát padl bič po hřbetě a povoz drnčel jako blesk Boží.

— Třeba jest, abych tě seznámila s panem farářem. On jest učený a dobrý služebník církve a hoden všeliké úcty — pravila komtesa, když sestupovala s vozu. Chtěj nechtěj musil Leon k faráři.

Pan farář byl muž malé postavy; půst a nedostatek vezdejšího chleba nebylo na něm znáti. Trpě hypochondrií, byl příkrý, a nedůtklivý oproti svým věřícím, ale dobrým kazatelem, a pečoval velmi o čest a krásu chrámu Božího. Ku komtese choval se se zvláštní přízní, neboť věděl lépe než kdokoliv jiný, že komtesa jest ženou po vůli Boží, pravou křesťankou, že pravice její ráda činí, o čem levice neví, buďsi pro farní chudé, aneb na opravu některého oltáře čisté děvice Marie neposkvrněné.

Když vstoupili do jeho pokoje, vyrovnaly se vrásky na jeho čele a s pozdravem „Pochválen buď“ poklonil se komtesě a tázavým zrakem pohlédl na Leona. Komtesa mu vysvětlila, že jest to syn po její nebožce sestře, který zůstane v Zábřezí a pan farář pravil:

— To jest hezké, dobře, dobře! Velmi mne těší!

Po té nasadil si na nos brejle, pozvedl takto ozbrojené oči a přeměřil novou svou ovečku. Snad mu byl Leon po chuti, neboť co pan farář potom pravil, bylo podobno frázi, kterou jmenujeme po-

klona a vztahovalo se na jakousi podobu ve tvářích, které ve skutečnosti ani mezi komtesou a jejím mladým sestřencem nebylo.

Myslíme, že nám bude čtenář za to vděčen, když vynecháme další rozhovor, který se točil kolem obyčejných věcí. Zmíníme se pouze, že byl pan farář tak přívětiv, že po rozloučení provázal své hosty do kostela a jim rovněž sdělil, o čem bude jeho kaplan dnes kázati a jak jest spokojen s tímto zbožným a hodným pomocníkem na vinici Páně.

Leona pak ještě zvláště na to upozornil, kudy se jde na postranný chor, odkudž viděti lze pěkně na oltář a na kazatelnu, a kam obyčejně chodí civilní lidé jeho farnosti.

Počet těchto „civilních lidí“ farních nebyl veliký, jak se byl Leon přesvědčil, když přišel na zmíněné místo. Pekaře, kramáře a výběřčího daní z vína v to počítaje, nebylo jich více než dvacet mužského i ženského pohlaví. Většina mezi nimi dopustila se však přece na sobě hříchu zvědavosti, neboť když Leon přišel po schodech nahoru, obrátilo se naň mnoho očí, hlavy se sestrkovaly a pekař vyptával se výběřčího, výběřčí tlusté paní soudního adjunkta, kdo to je, a to takovým způsobem, že bylo mladému cizinci skoro hanba a on rychle usedl do zadní lavice.

Když byli ustali v prohlížení, začal je prohlížení zase on a učinil si dosti brzo svůj úsudek. Tento byl sice velmi ostrý, nechceme však říci, že by byl vůbec nespravedlivý. Tam seděl pan berní,

široce rozložen a přesvědčen o své hodnosti, otevíral tabatěrku, jako by chtěl říci: „Já, císařský ouřadník, mám vás všechny zde kolem pod palcem.“ A za ním seděla žena, s podivnou nevkusnou pokrývkou, držíc pobožně hlavu na pravou stranu, aby podle jejího náhledu bylo vidět pěkný její krk a modlitební knížky se zlatou ořízkou a ocelí okované, v německém jazyku, jež držela vysoko před sebou, aby její sousedka, nevědomá pekařka věděla, že umí německy čísti. „Filisterstvo a nic jiného“, myslil si Leon.

Ostatně několik svých ostrých úsudků sám u sebe omluvil. Spatřil totiž tam právě u předu v koutě seděti dvě slečinky. Byly sice obě od něho odvráceny a neohlížely se na strany, ani do zadu, tak že jim do tváře nemohl viděti; ale podle vzrůstu a podle všeho mohlo se snadno souditi, že byly obě mladé a hezké. Rád by byl věděl, kdo jsou a odkud jsou. Se svým sousedem se však neznal a jen tak beze všeho se tázati nebylo vhodné.

Mezi kázáním naklonila se větší poněkud na stranu a mladší své společnici šeptala něco do ucha. Leon viděl polovici krásného obličeje. V témž okamžiku otevřel soused jeho tabatěrku a nabídl také Leonu ze svého tabáku. Ačkoliv se mu ani nezdálo a tabáku v nose nemohl snést, vzal si přece trochu toho prachu a poděkoval starému pánovi. Tomu se to nějak líbilo, a proto začal šepotaje rozvíjeti rozhovor, kritisuje nejprve kaplana, jak káže a jak by měl kázati, po čemž poznamenal,

že je dnes parný den. Tak se Leonu naskytla příležitost otázení se, kdo a čí jsou ony dívky.

— Z pošty jsou — odpověděl soused. — Ta na levé straně, ta mladší, co má ty rudé vlasy, jest poštmistrova dcera. Ta bude míti věna nějakých třicet tisíc, až nadejde její den. Ta na pravo s černými vlasy, ta bledá, není zdejší. Jest od příbuzných, nemá však nikoho ze svých přátel a už jest více let na poště.

— Sirota tedy, bez matky a otce, jako já — pomyslí si Leon.

— Vy nejste v tomto kraji doma, odpusťte, mladý pane? — tázal se jeho soused, chtěje jaksi v odvetu zvědět, jak a co. Leon mu to krátce pověděl.

— Ahá! — odpověděl spokojen.

Kázání bylo skončeno a s ním-i šepotání.

Po mši stáli před kostelem muži, sedláci ve skupinách, cpali tabák a čekali, co se bude od c. k. vrchnosti „dávati k vědomosti“, neboť viděli, že se byl biřic posadil na vysokou zeď a kus papíru přendával z ruky do ruky. Mladší mužský svět postavil se zrovna u předu a směje se a řehotaje, prohlížel si kolemjdoucí děvčata.

Po straně stanul také Leon a rozněcoval doutník. Nedbal o to, aby vyslechnul, co povídá oznamovatel c. k. krajské vrchnosti v barbarském jazyku o silnici, daních a dražbách, čekal jen ze zvědavosti, jaká jsou ona dvě děvčata.

Konečně vyšla z kostela.

Žádnou věc prý dobří i špatní spisovatelé tak častokráte nepopisovali nežli hezké děvče. Víme, že má blahovonný čtenář sám jakýsi dobrý popis aneb snad — což jest ještě lepší — originál před očima; proto přenecháváme jeho domyslu, aby si podle naznačených črt narýsoval dvě hezké podoby, jakož i rozdíl mezi nimi.

Nemůže se říci, které by byl dal Páris jablko větší krásy, ale to jest jisto, že, kdyby se bylo Leonu dostalo tak obtížné práce, byl by se rozhodl pro větší. Snad byl již následkem sympatie předpoklat, ježto přece věděl, že jest sirota bez rodičů a bratrů, jako on, že u příbuzných lidí používá dobrodiní, jako on.

Když šly kolem něho, tu se mu zdálo, že ta větší nepatrně obrátila oči na stranu a na něho pohleděla; také se mu zdálo, že jsou ty oči černé, hezké oči. A byl jaksí vesel, když se s komtesou vracel domů.

Mezitím dotazoval se tety, zdali během roku navštěvuje nějakou společnost, aneb naopak. Komtesa odpověděla, že při své starobě opustila všechny světské zvyky, že nyní nikam nechodí a také ostatní sousední panstvo velmi málo dochází na Zábřezí. Leon tedy zvěděl, že s poštmistrem a jeho rodinou není nikterak známa.

— To jest přece škoda! — pravil sám k sobě.

po zeleném listí starých buků nad ním. Kukačka se ozývala z dálí a ostatní ptáci vesele cvrlikali kolem. S protější strany doliny dolehlo sem cinkání kravích a kozích zvonků a občasně houkání bezstarostného pastýře.

Leon sedě na mechu, položil pušku vedle sebe a jakýsi neznámý pocit štěstí a spokojenosti opanoval jej. Nyní bylo vše kolem něho plno života; vše dýchalo vesele a také jeho duše shodovala se s přírodou, která jej obklopovala; také on se radoval nad svým bytím, poněvadž nepoznal dosud hořkých starostí, které hlodají člověka, ani strastí, které mu rvou srdce. Vše, co doposud zlého přiletělo, bylo sice pro okamžik odporné, avšak bylo to tak málo, než aby žíhadlo své zasadilo a jed do něho zapustilo; přešlo vše lehko a lehce bylo opět zapomenuto.

Pastýř koz, stoje na protější straně doliny na výstupku vysoké skály, spatřil lovce a jako by jej chtěl podrážditi, začal zpívati:

Barevný ptáček
krásně mi zpívá,
v haluzích skáče.

A já jsem lovec,
pušku jsem zvednul,
střelil jsem naň.

Co jsem učinil?
Teď jsem ti zpíval
písně krásné!

A prostá ta píseň jasně a hlasně se skály zpívající a od skal se odrážející, zdála se Leonu nejkrásnější, kterou kdy slyšel. „Krásná jest příroda, lepší a vyšší pak jest koruna její, člověk. A zůstane-li jí věren a může-li se zachovati v souhlasu s ní, má vše, má mír.“ Tak myslil si Leon. Viděl krásný, hladký povrch, ale dna neviděl. Ačkoliv byl prodchnut citem pro vše, co povznáší a činí člověka skutečně a jedině šťastným, byl přece ještě příliš mlád, příliš málo na sebe odkázán a ponejvíce v lehké společnosti se pohyboval, než aby hlouběji náhlédl do prohlubní, kterými tekou vládnoucí řeky lidského konání a lidských osudů. A kdo by tvrdil, že nebyl šťastnější než kdo jiný, kterému se ve svém a cizím neštěstí, podle svého uvažování a smýšlení jiných dostalo hořkého daru poznání a toho ani ne tolik, aby se jeho duše uklidnila, mysl vyjasnila a aby prost všech strastí a křivých posudků stál vysoko nad tím mravenišťem, kterému pravíme svět a se naň usmíval?

Mezi různými myšlenkami, které čtenář proslil při této krátké charakteristice jeho vnitřního života, uběhlo přece dosti času, slunce se již silně k západu naklonilo a Leonu ještě nepřišlo na mysl, aby se obrátil k domovu. Jeho pes, který dříve dosti dlouho ležel nedaleko od něho, ztratil se někam, proto chtěl na něho počkati, až snad něco vyslídí, nebo až přijde nazpět. Konečně zaslechl štěkot, znamená, že je pes na stopě a stanul proto s nataženým kohoutkem.

— Hej, pane! Zdali pak máte práva choditi tudy s puškou?

Leon se na toto, nepřilíš zvláštní přízeň prozrazující zvolání obrátil a spatřil dva lovce. Prvý byl v dosti špinavém loveckém obleku, se zeleným kloboukem a s dlouhou rudou bradou, druhý pak byl sedlák. Nejdříve měl Leon za to, že se cizinec mylí. Avšak ihned poznal, že to myslí do opravdy, když mlčky sáhnul po jeho pušce a pravil:

— Prosím, dejte mi svoji zbraň! Koho dopadnu na území svého pána, ten musí za trest vydati z rukou to, co má nebezpečného na zajíce a lišky.

— Není nic neslavnějšího pro muže, jako bázlivost — myslil si Leon a současně si umínil, že nedá svou zbraň jen tak beze vší obrany z rukou. Ježto byl dosti silný, uchopil hlaveň a vytrhl cizinci pušku z rukou tak rychle, jak ji byl tento od něho přijal.

— Nevím, kdo jste, a co chcete za právo ode mne? Myslím, že stojím na svém, a když ne na svém, zajisté na držebnosti, která spadá pod Zábřezí. Jestli jsem však přestoupil hranici, přestoupil jsem ji nevědomky a pušku vám nevydám, pokud ji budu moci v rukou udržeti. Radím vám, abyste šli svou cestou a já půjdu také svou. Praček nejsem žádostiv, ale povídám vám, že dříve dostanete podpatkem po hlavách, nežli vám vydám pušku.

Když lovec slyšel jmenovati Zábřezí, byl poněkud přívětivější a pravil:

— Nemějte mi to za zlé, pane! Velmi nerad vám pušku беру. Víím, že jste překročil pouze hranice. Ale pan Gorec, poštmistr, mi nařídil, že mohu každého zastaviti, koho přistihnu na jeho. Víím, že kdyby byl zde, neřekl by vám slova, ale já nesmím jednati jinak. Prosím vás, vzdejte se po dobrém. Vždyť to není nic, zcela nic, dostanete ji nazpět, kdy budete chtít, jen si pro ni přijďte nebo pište. Ze Zábřezí na poštu není daleko.

— Zde máte pušku! — pravil Leon, obrátil se a odešel k domovu.

Že se tak rychle rozmyslil, nebylo zrovna vzhledem k lovecké odpovědnosti, spíše rozložil si Leon jiné věci a byl opravdu rád, že se to tak sběhlo. Vždyť byly na poště ony dvě dívky, které byl každé neděle viděl při mši, s kterými se však nikdy nemohl seznámiti. Nyní se mu naskytla pěkná příležitost. Snadno může nyní jíti na poštu a má k tomu důvod.

Myšlénka ta mu činila příjemnost a proto rozvažoval celou cestu, jak by se to dalo asi zařídit, aby záležitost na poště protáhla se tak, by z toho nebylo pouhé krátké projednání, nýbrž aby mohl potom snadno do domu docházeti, neboť na Zábřezí počala mu býti přece již dlouhá chvíle. Stará komtesa byla pro něho slabá společnost, neboť hovořiti s ní o věčném modlení a pobožných

knihách, nebylo zvláště po chuti mladíku, který byl přesvědčen, že „veselého člověka miluje Bůh.“

VII.

Asi druhého dne vydal se Leon na poštu. Teta jej nepohřešila, ani když ho celé dopoledne a odpoledne nebylo doma. O tom jí málokdy co řekl a také málokdy jí oznámil, kam jde.

Nejbližší cesta byla přes pahrbek kolem osamocené, opuštěné sv. Víta.

U kostelíka toho v dávnějších časech pochovali. Kolem do kola byla nízká zeď, která však nyní byla po většině sesutá a jen travou porostlá vyvýšenina svědčila o tom, kde se dříve nalezalo zdivo. Pouze na jižní straně, kde byla zídka celá z kamene, nemohl ani déšť, ani vítr kameny rozmetati, tak že byla uchovaná na dva sáhy v délce a dva lokte do výšky.

Vedle této zdi seděla na zemi skloněná žena podivné podoby. Byla velmi vysoká, přes padesát let stará a podivně pestře oblečena. Vedle ní stál košík s polámaným obloukem a v košíku nalezalo se mnoho různých cárů, na nichž ležela hra karet, kterými cikánky vykládají. Šátek s hlavy si stáhla, tak že jí černé krátké vlasy pocuchané visely v několika proudech po zádech a několik culíků po suché začernalé tváři. Oko její bylo jasné a bodavé, ústa se jaksí stahovala k levé straně; jen když se smála, rozšiřovala se tak, že říkali

zlomyslní lidé, že se chce zakousnouti do uší. V tom okamžiku se také objevila u ní řada velkých bílých zubů.

Ačkoliv slunce právě velmi pražilo, seděla žena přece již dlouho na místě a stále hovořila sama s sebou, buď tiše, buď křičíc. Polovina této samomluvy byl oklení.

Když spatřila z dálky Leona, setřásla svoji hřívu, vzala do ruky karty, roztáhla široce nohy od sebe, a počala, probírajíc karty, zpívati vysokým a dosti pěkným hlasem:

Garváj — durdáj, dydeldáj!
na čele je lišáj, lišáj!
a na bílé líce
usedly bradavice,
oj, dvě bradavice!

— Čerta, to je hezký člověk — pravila žena.
— Než Rozmarinko, ten by byl pro tebe, vezmi si ho, ten ti nesmí ujíti. Gurváj — durdáj! Hezký člověk, jako čert! Můj košík, kde je můj košík?

To řeknuvši uchopila košík, vyrovnala se ve své velikánské postavě a konečně se vydala na cestu.

— Kam jdete, můj hezoučkový mladíčku! tázala se Leona a jaksi pátravě naň pohlédla, tak že nebylo možno říci, zdali byl pohled žádostivý, zlomyslný, anebo dobrácký.

Leon nebyl bojácný, ale přece mu bylo jaksi

podivno, když stála ta bláznivá žena naproti němu. Viděl ji už dříve, byla vždycky opilá a zvláště je-
mu odporná.

Uhnul se jí z cesty a pravil:

— Co je ti po tom, čarodějnice, seber se
a jdi po svých!

— Já že jsem čarodějnice? Než Rožmarinka je počestná žena, hezká žena, pořádná žena. Čert ví, že nejsem čarodějnice. Otec můj byl hezký muž, Rožmarin byl také muž, ale tys ještě lepší, na mou duši, že jsi lepší!

Leon chtěl jítí dále, ale Neža Rožmarinka vstoupila mu do cesty a nechtěla jej pustiti ku předu.

— Dej mi ruku, hezký mladý muži! Povím ti, co tě čeká. Neža je pořádná žena, ona mnoho ví.

Mladík jí dal něco drobných, které Rožmarinka bez poděkování hodila do košíku.

— Nepůjdeš, můj drahý? — pravila zase a opětně vstoupila před něj, obě ruce rozpjavši. — Počkej, ať ti povím z karet štěstí. Zrovna tobě chci hádati a to dnes! A jestli mne nebudeš poslouchati, měj se přede mnou na pozoru...

Věta končila několikanásobným zaklením.

Leon byl zvědav, co mu bude vykládati divá žena; proto stanul. Rožmarinka usedla na zem, chopila se karet a počala je rozkládati po trávě do tří vrstev. Po té je nějaký čas prohlížela, dívala se na mladého muže a počala vykládati:

— Karta věští a praví, že jste byl ve smrtelném nebezpečí, není tomu dlouho...

— Člověk jest každého dne ve smrtelném nebezpečí, to nic není, nevíš nic lepšího?

— Ticho! — Vy máte nějakého člověka, o kterémž myslíte, že je přítelem. Ten vás nenávidí a ve lžici vody by vás utopil. — Byl jste na smrt nemocen a brzo budete opět, načež vše dobře dopadne. Zde na kartě jest duchovní, vy byste byl býval brzy duchovním, ale zde jest dívka. K vůli dívkám nestal jste se duchovním...

Rožmarinka počala se smáti, že nebylo smíchu ani konce.

— Smrt, peníze — ty dvě jsou zde ve spolku a to znamená, že budete v brzku mnoho dědit. Zároveň je tu dítě; to znamená lásku, manželství a dlouhý život.

— Vše to snadno někomu povíš. Já bych však lépe z karet mluvil, než ty. Vždyť ničeho nevíš — pravil Leon a odcházel.

— Já jsem Neža Rožmarinka — křičela baba za ním, sebrala karty po zemi, strčila je do košíku mezi cáry a odešla si opět usednouti ke zdi, kde byla dříve. Opřena hlavou o kraj zdi, tak že černé její vlasy visely přes vrchní kámen, hleděla za Leonem a zpívala svůj: „Garváj — durdáj!“

Když byl mladík již dosti daleko od ní vzdálen, jala se opět hovořiti sama s sebou.

— Jak jest hezký, ten hoch. Kdyby chtěl umřítí, aneb kdyby ho někdo zabil, bylo by to

lepší nežli čert. Ráda bych jej viděla mrtvého. Bylo by ho škoda zakopati, na mou duši, byl by to hezký umrlec.

V témž okamžiku jí někdo od zadu hrábnul do vlasů a jako za zvonec třikrát udeřil Nežinou hlavou o kamenný okraj. Ačkoliv ji toto trhání musilo bolet, nevydala přece ze sebe jediného hlasu, spíše zavřela na chvíli oči, podivně stáhla ústa a pak vyskočila na nohy.

— Já ti, myslím, ukážu, co je to přátelství do-
brému člověku smrt. Tebe čert dříve vezme, nežli
onoho pána.

Tato slova mluvil pilař Šépec na druhé straně nízké zdi.

Rožmarinka se naň zlostně podívala, neřekla však ani slova. Když však Šépec odešel po pěšině za Leonem, pozdvihla baba svou velikou pěst, zatřásla hřívnatou svou hlavou a hulákala:

— Jen počkej, počkej, ty mrzáku! Až se zas sejdeme, bude ti hůř. Však je dobře!

— Kdyby to nebylo pravda, tak bych tě byl netahal za vlasy — ozval se Šépec nazpět.

— Vždyť je dobře, mrzáku, ničemo! Však ti bude hůř! volala ještě Neža, načež zmizela se svým košíkem za kostelíkem.

— Co řekne svatý Vít té babě, která kleje a nadává zrovna před jeho kostelem — myslil si Šépec cestou.

Ačkoliv měla Rožmarinka všechny cikánské zvyky, přece nebyla cikánkou. Každý věděl, že

je domovem v osamělé chatě na sousední vinici, kde její sestra, úplně rozumná a rozšafná žena, ještě toho času hospodařila, že však bláznivou svoji sestru nechtěla znáti, když se potkaly. Mezi lidmi nebylo vysvětleno, proč Rožmarinka — toto jméno dala si sama — takto žije. Někteří tvrdili, že jest blázen, jiní, menší a rozumnější část, pravili, že jest zkažená a špatná.

Rožmarinka velmi mnoho pila, buď vína neb kořalky, dobré i špatné. Nejen že jí lidé podělovali, kteří se jejího nerozumu báli jako hadačky a úročné ženské, vydělala si mnoho svým vykládáním karet. Jinak byla skoro každého dne opilá a to jí musilo nejen mozek poplésti, ale i její řeč nepřirozenou učiniti.

Každý, kdo zná prostý lid, ví, jak zakořeněna jest u něho víra i pověra; škoda, že prvá druhou nemůže úplna vytlačiti. Občas dochází úspěchu u takových lidí, kteří mají špatné vzdělání, aneb kteří postrádají ponaučení vůbec. Než Rožmarinka byla hrůzou pro matky, které měly dětátka v kolébce, aneb — malá prasátka v chlévě. Prvé i druhé skrývaly matky, když šla úhrančlivá Neža kolem stavení. A když děti poněkud odrostly, strašily je, že je Rožmarinka vezme do košíka.

Tak byla žena ta všude strašidlem pro ty, kteří se dají strašiti.

Vše to mělo pak pro bábu dobré stránky. Dobývala si mnohem snáze toho, čeho jí bylo tře-

ba, nežli každý jiný. Dělalala, jako by neznala žádného člověka, následkem čehož si vždy dobrý dala pozor, co se o tom neb o té mluví, jaký kdo je atd. To jí pomáhalo, že snadno věštila, že leckomu občas hádala z karet, o čemž se domníval, že to ví pouze sám, tak že vícekrátě něco uhodla, co se pak skutečně stalo. Tak byla zvláště u mládců a děvčat oblíbena, kteří se jí, jako by žertem, dotazovali „po štěstí“; na pohled se tomu smáli, když jim hádala za peníz neb za napití, v srdci pak dostikrát pevně věřili, že se tak stane.

Mezi takovými, kteří nevěřili, byl také pilař Šépec. Tohoto člověka ale také Neža od té doby nenáviděla, když jí byl dokázal, že ničeho neví. Věc byla ta:

Šépec, který také často tesařil a bednařil, nabíjel v jéseni zámožnému sedláku sudy před sklepem na vinici. Kolem něho bylo několik mladých lidí a také Neža Rožmarinka, která hádala po řadě všem. Přistoupivši k Šépcovi, chtěla hádati také jemu, on však tvrdil, že ona neví nic víc o budoucnosti, nežli on sám.

— Já dobře vím, co si nyní myslíš — pravila Rožmarinka. Šépec měl právě napnutou obruč, tak že jeden konec držel v ruce, druhý pak měl opřený o prsa.

— Tedy skutečně víš, co si myslím? — tázal se jí Šépec.

— Pravda! — odpověděla Rožmarinka.

V témž okamžiku pustil Šépec jeden konec na-

pjaté obruče, tak že babu udeřil zrovna do zubů. Vytryskla krev a ona jala se hrozně proklínati a naříkati; Šépec pak klidně zavazoval obruč a směje se pravil:

— Vždyť jsi přece věděla, co hodlám učiniti, proč jsi se neuhnula!

Že si chromý muž učinil tím nebezpečnou nepřítelkyni, o to se nestaral.

VIII.

Ne celé půldruhé hodiny od Zábřezí stála při silnici pošta. Osamělé, dosti veliké stavení bylo sice dobrou čtvrt hodiny vzdáleno od blízkého městečka, avšak vlastník její, pan Gorec, raději trpěl ztrátu, nežli by byl dal z rukou čestnou císařskou službu. Lidé v okolí nebyli příliš ve spojení s cizím světem, proto Gorcova pošta přijímala a odváděla pouze jednotlivá psaní, na příklad, když nějaký voják svým lidem každého čtvrtletí psal, jak se mu špatně vede, aneb když farář dostal každou sobotu nějaký církevní časopis. Ještě méně se přihodilo, že některý cestující člověk tudy jezdil a poště dal za vozbu výdělku. Avšak na vše to nebylo panu poštmistru třeba mysleti, a ve skutečnosti také na to nemysli. Měl v okolí největší selský statek a k němu dosti záliby. Pošta byla tedy pouhým přídavkem, pro čest a jméno, statek pak plnil kapsu.

Žena mu byla zemřela, dětí více neměl než

jedinou dceru. Tak bylo na poště vedle služebných pouze čtvero hlav: pošt mistr, dvě dívky, které známe z kostela a mladý, bázlivý panáček, nešťastný genius, který sedával v kanceláři a čekal, co se přihodí, neb až co kdo přinese a užíval pěkného názvu „expeditor.“

Když Leon přišel zmíněného odpůldne na poštu, nebylo nikde viděti živé duše, mimo velikého psa, který před vchodem ležel na slunci, a spatřiv cizince, zvolna vstal, třikráte silně zaštěkal a bruče opět ulehl. Také v síni nebylo nikoho, ačkoliv bylo otevřeno několik dveří. Nevěděl, kam se obrátiti. Konečně však přišla děvečka s rozčuchanými vlasy, a vysvětlila mu, že pání nejsou doma, ani slečna Matilda, ani pan expeditor.

— Pouze Pavlína jest nahoře — pravila služebná, ukazujíc po schodech nahoru. — Chcete-li počkati, pán brzo přijde, myslím, že nešel daleko. Slečna Pavlína jest samotna, jděte jen nahoru.

Když Leon přišel nahoru, slyšel z posledního pokoje břinkání na klavír. Hrající musila býti dosti nacvičena. Její fantasie, hrané na nástroji, se mu tak líbily, že nějakou chvíli poslouchal.

Dvakrát musil zaklepati, nežli ho uslyšela.

Vstoupiv do pokoje stanul před dívkou, kterou již znal z kostela. Byla oblečena prostě, černé husté vlasy byly vkusně bez umělých ozdob na zad sčesány, kolem bílého hrdla měla šňůru černých korálů a z širokých rukávů bylo viděti okrouhlá ramena.

Byla poněkud překvapena, když z nenadání vstoupil do pokoje neobyčejný host. První okamžik poněkud se zarděla, v hezkých očích její znáti bylo podivení, avšak pak se jí vrátil přirozený takt, v podobných případech dámám obvyklý, a ona pozdravila Leona s jakousi líbeznou, přirozenou lehkostí, neboť jej podle tváře v téměř okamžiku poznala, nabídla mu židli, tážíc se, čím může sloužiti a které šťastné okolnosti dodaly poště té cti, že ji navštívil.

Zároveň mu pravila, že pan strýček, kterého jmenovala poštmistrem, v tu chvíli není doma, ale že musí každé chvíle přijíti.

— Ach, už vím, vy jste tedy tím pytlákem? — pravila dívka, smějíc se nějakou chvíli, když jí Leon řekl, proč vlastně na poštu přišel.

— Slyšela jsem včera večer o té příhodě; ale že byste mohl býti takový zlý člověk, to jsem nevěděla. Představovala jsem si podobného muže jinak, než jak vy vyhlížíte. Zajisté nejste starým hříšníkem; jest tedy naděje, že se polepšíte.

— Když člověk nevědomky zhřeší, není ještě nebezpečným. Měl jsem za to, že mi pomůžete ospravedlniti se u pana poštmistra, ale vidím, že mne ostřeji posuzujete, nežli jest vůbec zvykem u měkkých ženských srdcí.

Ona se opět zasmála.

— Nu, abyste si neuškodil a aby neklesla vaše víra v naše pohlaví, přistoupím na vaši stra-

nu, ale musíte mi slíbiti, že se polepšíte. Slib jest prvním krokem k uskutečnění.

— To ze srdce rád slibuji.

— Vy nejste ještě dlouho v našem kraji? Před několika nedělemi viděli jsme vás v kostele. Jak se vám zde daří, smím-li se tázati? pravila dívka po některých jiných otázkách.

— Vůbec velmi dobře — odpověděl Leon.

— Pouze vůbec? Pak zůstává ještě někde zvláště anebo sice. Co máte k namítání proti jednotlivým věcem?

— Byl jsem do poslední doby vzdálen místního života. Na venku jest mi nyní vše nové. Tato změna má také svoji příjemnost, své radosti, avšak člověk se jich brzy přesytlí. Nyní se mi občas zdá býti příliš jednotvárnou a vskutku rád vzpomínám na minulost. Mám tu a tam skutečně poněkud dlouhou chvíli.

— Tak již nesmíte mluvit, nechcete-li, abych o vás opačně soudila. Mladý člověk a dlouhý čas! To nejde, to se neshoduje! Mně není nikdy dlouhý čas, ačkoliv jsem takřka po celý den sama doma; i já jsem také kdysi bydlela v městě.

— Jste tedy tak šťastna, že máte lepší povahu nežli jiní lidé.

— A což si neděláme povahu a význam nejlépe sami?

— Nechci popírat, slečno; cítím, že by měl vskutku nevděčnou úlohu a podkopanou půdu pod sebou, kdo by chtěl dlouho odpírat.

— Tož dobře — pravila. — Nyní však já uchopím jablko, jež jste stranou odhodil, a nebojím se zcela nic, že budete mysliti, že ve mně sídlí duch ustavičného odporu. Vy snad slovo, o němž hovoříme, chápete jinak. Potom byste byl hoden chvály. Jest možno, že pohřešujeme blízko sebe některou určitou osobu a jistou tužbu jmenujeme dlouhou chvílí. Vidím, že se tak u vás děje.

Leon sice nepostřehl šibalsko zlomyslného jejího pohledu při slovech těch, věděl, co míní, ale snažil se s větší určitostí, nežli bylo snad vhodné, tvrditi, že tomu tak není. Záleželo-li mu přece něco na tom, aby si dívka něco podobného nemyslila, aneb se jen v rozhovoru oživil, nebylo neznámo. Dával na jevo, že nepohřešuje společnost zvláštní, tím méně společnost vůbec, že není vyběravý atd. Sotva že to však vyřkl, cítil, jak se mu tvář zarděla, mluvil příliš mnoho, ale slovo již padlo, a ač bylo nesprávné, nedalo se více odvolati. Pavlína jej vyprostila z této nesnáze.

— Přijďte někdy k nám. To se ví, že dobré zábavy vám nemůžeme poskytnouti, ale učiníte nám přece radost. A pokud budeme moci, budeme hleděti vám vyhověti, to vám smím slíbiti jmenem všech.

Leon právě chtěl něco odpověděti, když tu se otevřely dvěře a poštmistrova dcera Matilda přihnala se do pokoje.

— Pavlo, nevíš co... Větu neukončila, spa-

třivši Leona. Pavlína jí představila souseda. Domáci dcera promluvila pouze bojácně několik slov s cizím sousedem, načež vyšla z pokoje s omluvou, že zavolá otce.

Vskutku přišel starý poštministr, pan Gorec, také nahoru a rozhovor počal o lovu, o statku a počasí a jednotlivých zvláštnostech. Ostatně omlouval poštministr jednání svého hajného vůči Leonu, a tomuto zároveň dal ujištění, že smí lovit a choditi v každém čase po všem jeho území.

Když byli všichni tři, hospodář i dívky pozvali a přinutili mladého souseda, aby zůstal přes poledne, měl zvláště při obědě příležitost poznati zevnější podobu a vnitřní vlastnosti obyvatelů na poště.

Pan Gorec byl muž něco přes padesát, malý, tlustý. Červená, plná tvář, okrouhlá, holá brada s masitým podbradkem dávaly svědectví, že si dopřává užiti dobrých darů, které mu Bůh v hojnosti udělil, ať se jim říká jídlo nebo pití. Černé, husté obočí nad malýma, skrytýma očima prozrazovalo pána nakloněného k prchlivým výbuchům, naproti tomu opět jamka pod ústy zmenšovala příkrost a přísnost, rozlitou po celé tvářnosti.

Rozumí se, že Leon dnes viděl jen jeho lepší přívětivou stránku, o druhé jeho stránce znali vypravovati pouze jeho služebníci a nepřátelé.

Dcera jeho Matilda, nějakých sedmnáct let stará byla podobna oněm hlavinkám, jaké maloval rád Rubens, měla rudé vlasy, které se nad

krásným čelem jemně vlnily jako malé vlnky na stojící vodě, pravidelný nosík, malá ústa a růžově bílou tvář; celý obličej pak byl okrouhlý a zrcadlem nevinné, veselé duše. Něco však ze zmíněných Rubensových obrazů nebylo lze najíti na jejím obličejí, nebylo tolik zřejmě vyznačeno, co umělec zručnou rukou vdechnul podobám svým, hlavně pak jisté, řekl bych, neviditelné rysy, které spíše podobny jsou skutečným črtám a znamenají jakousi oduševnělost, celý obličej prostupující. Toho u dívky nebylo.

Snadněji přisoudil pozorovatel její společnosti Pavlíně tuto zevnější, avšak nematerielní přednost, ačkoliv by byl ten neb onen řekl, že je méně krásná. Leónu, rozumí se, o tomto posledním ani se nezdálo. Zvěděl mezi rozhovorem od ní samy, že jest o osm let starší nežli Matilda. Na první pohled by tomu byl žádný nevěřil, kdo však ji pozoroval, kdo mezi rozmluvou dával pozor na slova, jež mluvila ta neb ona, viděl, co rozdílu jest v myšlenkách obou a věřil, že jedna z nich jest starší.

Pan expeditor, který seděl na dolním konci stolu, byl něco málo starší nežli Leon, ale ne mnoho. Byl to člověk suchý, prostřední postavy, čistě oholen, měl stále na nose brejle, pozorně jedl a pil, pozorně poslouchal, co se mluví, kdy se jej kdo na něco tázal, krátce odpovídal neohrabaným zájímavým hlasem. Na Leona občas díval se úkosem, jako by se z toho netěšil, že je na počtě.

Měl na sobě obnošený černý oblek, na hrdle kravatu živých barev, vlasy jeho pak tvrdošijně a bujně trčely vzhůru. Pan Kómplez — tak se jmenoval expeditor dle křestního listu — studoval pět dlouhých tříd na latinských školách osm dlouhých let. A když poslední nemohl zmoci ani druhým rokem, přivodil zkázu svým rodičům a ježto byl pro vojenský stav bojácný, šel do služby nejdříve k nějakému notáři, po té k poštmistru za písaře a dnes se mu vedlo dobře, jako nikdy před tím.

Kómplez byl sice zamklý, neohrabaný — aneb jak zlomyslně někteří říkali, hloupý — ve společnosti, při práci, když bylo třeba něco věděti, nevědomý, avšak přece měl i dosti dobrých vlastností. Tak na příklad byl pozorný a trpělivý, se špatným i dobrým spokojen, rád se dal plísnití a byl dobrým vlastencem. Několikrát ukázal, že má v sobě dobré srdce.

A aby nám někdo nevyčítal, že jsme Kómpleza vzali do zvláštní ochrany, vracíme se k našemu rytíři. Ten seděl vedle hospodáře a měl mnoho co odpovídati. Pan Gorec byl jakožto c. k. majitel pošty hrozně málo vzdělán, pokud se týče světa a jeho rozměrů. Zvědavě se tedy vyptával, jak veliké jest říšské město, jací jsou tam lidé, jak velké domy, jací mužové u vlády a jednotlivé jiné věci. Zlobil se na lidi, kteří jsou vysoko postaveni a dělají dluhy, tak že dávky rostou od roku k roku.

Leon se hospodáři tak zalíbil, že mu několi-krát opakoval pozvání, aby se častěji ohlásil na poště, což mladík rád slíbil.

— Vidím, že jste pytlák řídkého druhu — pravil poštmistr — proto smíte i na dále choditi, kudy chcete, po mém revíru. A když vás přistihnu, přidružím se k vám rád, ježto se, jak vidím, na staré dny něčemu od vás naučím. Moje děvčata jsou sice obě vzdělaná, zvláště Pavlína, mé nebožky ženy sestry dcera, avšak, jak vidím, i tu překo-náte. Pouze to, co pravíte o hospodářství, nevím, zdali se vám podaří. Nevěřím, že by se hospoda-ření na statku dalo uvésti do knih. Zde platí je-nom zkušenost, dvě políčka nejsou stejná, člověk musí při každé půdě zvláště znáti její povahu a vlastnosti. Jen mlčte, nevěřím vám ničeho. Ho-spodařím na své půdě už hezký kus života svého a nezalíte-li mi, troufám si vydělati po svém způ-sobu zrovna na témž prostoru tolik, co vy, který se budete řídit po rozumu oněch hospodářů, co dělají brázdy po papíře.

Na tom svém stanovisku všech starokonser-vativních rolníků pan Gorec přes všechny domlu-vy tvrdohlavě setrval.

Děvčatům byl tento hovor málo po chuti, proto mlčela obě; jenom Kómplez nenamáhal se poslouchati, vstal a odešel do své kanceláře. Také poštmistr měl obstarati různé záležitosti mimo dům, ponechal tedy hosta děvčatům a odešel.

Leon musil si před odchodem prohlédnouti zahradu. Obě děvčata ho provázela.

Mladší, domácí dcerka, která se z počátku vyhýbala s ním mluvit, spíše z bojácné stydlivosti a nezvyklosti obcovati s cizím člověkem, nežli z jiných příčin, byla nyní živější nežli starší, upozorňovala živě na svoje květiny a sazenice a mluvila více, nežli oba dva druží.

Pavličina zrovna naopak nyní poněkud utichla a co mluvila, nebyl již onen zábavný veselý ton, s kterým byla dříve rozhovor s Leonem započala, jako by s ním bývala již dávno známa. Jen tu a tam pronesla několik slov, někdy též nějaké přání, aneb zase odpovídala pouze významným úsměvem.

Na malé řádce na konci zahrady rostly malé, modré kvítky. Byly vypěstěny Pavličinou. Leon pronesl přání, že by rád jedno měl.

— Jen si utrhnete, dovolení dává se vám s radostí — pravila ona.

— Sám si netroufám. Myslím, že bude déle svěží, když je dostanu pravou cestou.

— I také tak uvadne — pravila Pavličina, utrhnuvši kvítko a podavši mu je. Leon s patrnou radostí po něm sáhnul.

— Pro mně bude stále krásné, třeba že i uvadlo — pravil. — Myslím sice, že krása zůstane stejnou, ne-li v materiálním životě, pak aspoň v myšlenkách. Vzpomínka na pěknou věc jest tedy krásna, snad i lepší než věc sama.

— Ale také krásná vzpomínka člověku přináší hořkosti, věřte mi — pravila Pavlína.

Na to se Leon poroučel. Mezitím prohlížel malý kvítek v ruce a dívčina poslední slova zněla mu stále v uchu. Zdálo se mu, že je v nich veliká pravda. Co? Kdyby to mohl vědět! Byl dnešního dne vůbec velmi vesel, neboť pošt mistr a dívky se mu líbily. Že jedna líp než druhá, to nejspíše již pochopoval, vždyť jest už člověk takový, že vždy uvažuje a porovnává.

IX.

Na večer téhož dne nebe se zachmuřilo a nežli slunce dospělo skrytu svého za horami, vystoupily mraky; občas dolehlo z dále hluboké zahřmění.

Leon stál doma při otevřeném okně a rozhlížel se na sivé mraky, jak se srážely a rozbíhaly. Ačkoli v takových okamžicích, kdy příroda připravuje se ukázati hrozné své síly, bývá člověku, který v té chvíli více než kdy jindy pocituje svoji slabost, přirozeně jaksi u srdce těsno, byl mladý muž přece veselý myslí a lehkého srdce. Oblaky mu nepřipadaly ještě nikdy tak pěkné a velkolepé; větřík, který šuměl po lese a kolébal vysokými vrcholky, zdál se mu býti příjemně chladícím orkánem a hrom ještě nikdy mu neburácel mocněji.

— Co asi nyní někdo dělá? Zdali pak se také dívá na oblaky? Zdali pak na mne myslí?

Co by byl dal za to, kdyby byl poslední otázku věděl!

Pavčina v téže chvíli seděla samotna v besídce uprostřed zahrady. Měla před sebou knihu, ale nečetla v ní, neboť ležela zavřena před ní na stole. Měla také nějaké šití ve klíně, ale nešila; pouze seděla. Což pak měla na mysli mladíka, kterého dnes poprvé poznala? Těžko uhodnouti. Z obličeje, z očí, dá se lidskému rodu častokráte vyčísti, o jakých věcech přemýšlí ten neb onen. Na tomto obličejí byly v okamžiku tom všechny črty tak výrazné, že nebylo sledu po něčem mladistvém, po nějakém pocitu dívčího, šťastného toužení, které by dívku ozařovalo v podobných myšlenkách.

Od stavení po pískové pěšině kráčela sem spěšná, ale jaksí plachá stopa pana Kómpleza. Přišel až na deset kroků k besídce. Dívka jej nespátřila. Nějaký čas pan Kómplez postál, upravil si brejle, načež potichu obrátil se poněkud stranou. Nechtěl dívku vyrušovati, nechtěl si přemýšlí o čem chce. Ale také se nechtěl dále od ní vzdáliti, usedl na lavičce za křovím, podepřel si hlavu a vzdychl. rozumí se, potichu, aby toho nikdo neslyšel, nežli on a sám Bůh, O, Bože, vždyť ty to sám víš, proč ten vzdech, jako tajemný zloděj, urval z hlubin jeho srdce a vykradl se na světlo.

Jak rád by vstal se své lavičky a šel tam do besídky, aby mohl seděti Pavčině naproti. A k čemu by tam chodil? Snad je raději samotna, snad sama s sebou raději rozmlouvá, nežli s ním.

A vždyť ji odtud také vidí, hle, nyní vzala do ruky šití, nyní navléká nit do jehly, nyní se pohnula!

Nyní by tak snadno šel k ní. Jdi! Ne; možno, že by jí to nebylo milé. O, kdyby jí někdo mohl pověděti, jaký kámen, těžký kámen mu leží na srdci! Nemožno pověděti. Slovo by uvázlo v hrdle. A kde by vzal tolik odvahy, aby jí pověděl, jak se věci mají? Nic, nic! Že není hezký, tolikrát se již v zrcadle beze svědků o tom přesvědčil. A mluvit nemůže, jazyk nedovolí, s ní zvláště ne, jí se raději vyhýbá, jako jiným lidem. Jest to podivné. Kolikrát si už umínil, že bude vesel, jako jiní lidé, že bude mnoho mluvit, jako jiní lidé, že nebude jen stále mysliti! Ale dlouhý most jest mezi úmyslem a provedením.

Ty Bože! Což jsi skutečně své dary dobře rozdělil? Proč jsi mu stvořil srdce, do srdce toho vložil neznámou tužbu po štěstí, prostředků pak, aby došel toho želaného štěstí, jsi mu nedal? Leckdos dosáhl bohatství, a on ho používá, aby utiskoval svoje bližní; leckohos jsi vysoko pozvedl, aby drze zavrhoval lepší, již jsou pod ním; leckomus dal jsi krásu tělesnou a hladký jazyk, a on obého pak používá, aby sváděl svět a podkopával štěstí některé nevinné bytosti. Všeho toho však jsi nedal poctivému Kómplezovi. Ano, ty víš už, proč jsi tak učinil.

Jestli ne zcela tak, aspoň podobně myslil pan Kómplez. Snad by mu bylo toto rozjímání trvalo ještě dále, když právě připadly mu na paměť verše

básníka, kterého s citem četl, neboť mu je dala Pavlína:

Člověka nectíme jen proto,
žeť člověkem; čest dají často ti,
již dlí právě kolem něho.

Na štěstí jej v tomto žalostném záměstnání přerušil jasný hlas Matildin, která běžela od stavení po pěšině k besídce a volala Pavlínu, že bude pršet, aby tedy v pravý čas odešla ze zahrady.

— Jen sem ještě pojď, však nebude tak brzo pršet. Jest zde příjemněji nežli nahoře v pokoji, odpověděla Pavlína.

Po té seděly dívky pohromadě v besídce a počaly mezi sebou hovořiti. Kómplez nemohl slyšeti až ku své lavičce, co si povídaly, ale rád by to byl slyšel. Bylo už poněkud šero, když počalo pršet. Také Kómplez to zpozoroval a přiblížil se s odvahou k besídce a tam, za zadní stranou přistoupil za stěnu, porostlou břečtanem a poslouchal.

Z počátku povídaly si dívky pouze o obyčejných záležitostech, ale když Kómpleza již počal studiti déšť, chtěl tiše odejít. V témž však okamžiku tázala se mladší Pavlína:

— Jak se ti líbí ten ze Zábřezí?

Zaslechnuv to, Kómplez stanul, nastavil ucho, aby mohl slyšeti Pavlininu odpověď, a kdo by ho byl viděl v tomto okamžiku, přiznal by, že mu

musí, jak se říká, na té Pavlinině odpovědi velmi záležeti.

— Jak se mi líbí? Kdo pak může tak hrzo o tom mluvit? Vždyť jej sotva povrchně znám — odpověděla Pavlína.

Matilda vyrazila v smích, otočila se tančíc jednou kolem ní a pravila hrozcí prstíkem:

— Už vím, proč se tak mluví, poněvadž nechceš říci pravdu. Což myslíš, že jsem neviděla, jak by byl jen s tebou rád mluvil a s tebou chodil. Proto jsem jej dráždila a schválně jsem jej několikrát oddálila od tebe. Proto se nesmíš na mne hněvati.

— Nemluv o tom, to není žert. Kdybych měla z toho radost, snadno bych to od tebe přijmula.

— Proč pak žert? Což to nemůže býti pravda? O, viděla jsem dobře, že to tajíš, vím, že jsi to také poznala. Vždyť tě už dříve, když ještě ani u nás nebyl, jak tenkrát před kostelem čekal, pozdravil.

— Pozdrav platil také tobě, jako mně.

— O, ne! To vím já lépe — pravila Matilda a smějíc se tleskala rukama. — Dvě neděle nešla jsi na mši a tenkrát také dole nečekal. Vidíš? Co je to?

— Zcela nic, moje milá!

— Opravdu nic, jen se to jaksi — jaksi tak začíná, pokud si já myslím.

— Co?

Matilda usmívajíc se usedla právě vedle své

společnice, vzala ji kolem hrdla a uzardělá zašeptala:

— Láska, či ne?

Pavlna neřekla z počátku nic, pohlédla sestřenici rovně do očí a ta se zarděla ještě více a skryla tvář svoji za její rameno, smějíc se.

— Tobě jsem řekla vše, řekla jsem ti, jak vlastně o té věci myslím — pravila Pavlna tak opravdově, že sestřenici přešel smích. — Prosím tě tedy, nežertuj více se mnou. Nyní víš, proč při takové dobré náladě tvé nemohu býti veselá.

Sestřenka si konečně dala říci.

— Jdi mň! Tys vždycky nerozumna! Už tenkrát, když jsi mi to vypravovala, řekla jsem ti, že jest tomu tak, a dnes ti to ještě zvláště opakuji: Já bych na takového člověka, který na mne zapomněl, desetkrát zapomněla a ještě tak snadno. Bůh ví, kde je a jaký je. Tebe pak jistě není hoden. Nikdy tě opravdově neměl rád, pouze ti uměl pochlebovati a se lichotiti, a neměl nic dobrého u sebe. Vždyť už to jméno: Franta, jest tak nepřírozené, každý výrostek se tak jmenuje. Přece je lepší, když má člověk jméno na př. Leon, ne?

— Na jménu nic nezáleží; otázka jest, jaký jest člověk, jenž je nosí.

— Vždyť pravím, že ten člověk nebyl ničeho hoden.

Pavlně vykradla se slza z oka.

Sestřenka, spatřivši to, litovala velmi svých slov. Objala ji a třesoucím hlasem pravila:

— Pavlino! — neměj mi za zlé, nechtěla jsem ti způsobiti žalost.

— Ale vždyť mne nemůžeš hněvati — pravila Pavlína, stírajíc mocné důkazy nadcházejícího žalu.

— Tož jsem ti přece ublížila. Ale neměj mi za zlé, nebudu už tak mluvit!

Políbení Pavlinino a vrácené zase od Matildy potvrdilo úplně vyrovnání mezi nimi.

Nyní však něco za nimi zašustilo! Panu Kómplezovi, který tam stál, spadl klobouk na zem, a když jej zvedal, uhodil v neobratnosti čelem do prkna.

— Kdo to je? tázala se Matilda poněkud ustrašena, ježto bylo již dosti temno.

— Já — ohlásil se Kómplez.

— Co pak chcete?

Kómpleza polil horký pot, nevěda, co by řekl; konečně se vzchopil a pravil:

— Přišel jsem se otázat, zdali bych nemohl přinést deštníky, když prší.

— Jen je přineste — pravila dívka. Úprkem odběhl Kómplez a za nedlouho přinesl deštníky.

Děvčatům zdálo se podivno, že jest tak mokrá, neboť cesta od zahradní besídky ku vchodu do stavení nebyla dlouhá, a nepršelo příliš mnoho. Kdyby byly věděly, že po celý čas jejich rozhovoru na dešti stál a poslouchal!

Při večeři zdálo se panu poštmistrovi poně-

kud podivno, že je vše ticho a že mluví sám. Kómplez, který obyčejně nebyl pro delší rozhovor, večer mluvil ještě méně, a co bylo nejpodivnější a nejnepravidelnější, že nevečeřel tak pořádně, jako se to stávalo jindy.

— Jste snad nemocen? — tázal se ho hospodář.

— E, ani dost málo — odpověděl.

— Jen jděte a zůstaňte zítra v pokoji, nebude-li vám lépe. To jest jen slabost. Počasí se obrátilo, to snadno člověk onemocní. Člověk se musí ze začátku šetřiti.

Tak byl Kómplez vyřízen a za nedlouho vstal a šel do svého pokoje spat, ale nespal nic skorem po celou noc.

— Co pak je vám, či snad jste nemocny? — tázal se za nějaký čas otec své dcery a Pavlínny.

— My nejsme — odpověda jedna a opět nastalo mlčení.

Starý se na ni podíval a zdálo se mu, že je Pavlína bledší a smutnější nežli bývala jindy a myslil si hned: „Už vím co, mají nejspíše mezi sebou nějaký spor, nějakou hloupost; to se musí odstraniti.“ — Proto také vstal od stolu dříve, než jak měl v obyčejí, a odcházeje pravil k dceři:

— Nežli půjdeš spat, přijď do mého pokoje.

A když dívka, zvědava jsouc, co by jí měl otec vážného povědětí, odešla za ním, přivítal ji ostrým kázáním a nedal se přesvědčiti, že by mezi ní a Pavlínou nebylo žádného sporu.

— Já ze všeho vašeho chování poznal, že je něco mezi vámi. Mlč! Ty ji musíš míti ráda jako svoji sestru, ano, ne-li lépe. Co bys sestře snadno řekla, jí říci nesmíš. Ona nesmí v našem domě pocítiti, že nemá otce ani matky. To ti povídám jednou pro vždy. Rozuměla jsi mi! Jdi!

Ačkoliv toto otcovo kázání bylo zbytečno, přece nebylo bez účinku. Dívce se zdálo, když přišla do ložnice a tam již našla svoji sestřenicí, že je skutečně příliš málo vůči ní přívětiva, že jí prokazuje méně lásky, než by měla a jak zasluhuje. Nemohla jinak, než aby Pavlíně něco z toho pověděla, co otec myslel a mýlil, a to jí velmi pohnulo, když slyšela nový ten důkaz poctivosti svého opatrovníka a druhého otce.

Dlouho ještě do pozdní noci šeptaly si dívky v posteli, načež je spánek vzal ve svou náruč, nejdříve mladší a za nedlouho i starší, zastihnuv ji v modlitbě.

X.

S těžkým srdcem blížil se Šépec k Zábřezí. Kámen mu ležel na srdci, veliký kámen, podivný, který by byl rád odvalil. Rád by se byl ženil, za celý svět by se byl rád ženil, ať lidé mluví co chtějí, ať matka, stará obtíž, bručí a reptá, ať dcerka pláče jak chce; žena je přec jen žena; když ji člověk má, jest to pěkné. Když se s ní raduje z života, jest to hezké. Lidé sice praví, že kdo se

žení, má na hlavě kříž, na němž není Boha, ale Šépec tomu všemu nevěřil. Pravda, žena jest tak potíž v domě, ale je také darem Božím.

Tak myslil Šépec. Zlobilo ho, že chudý člověk nemůže se tak snadno oženiti, jako bohatý; že musí choditi od Petra k Pavlovi a prositi o povolení a žebroniti. Člověk je člověk. Každý si rád něčeho dobrého dopřeje. Jak může za to, že je chudý, proč by se nesměl ženiti? Před Bohem není mezi lidmi rozdílů. On se stará prý i o květy polní, proč by se nestaral také o to, co by mohlo vzejíti ze Šépcova manželství na ten širý Boží svět?

Dnes se odhodlal do zámku Zábřezí. Tam se dává první povolení. Druhé dává starosta, třetí farář. Čert vem všechna ta povolení i celý svět! Adam nešel nikam prosit o povolení, když si bral Evu v ráji. A také neměl svou vlastní chatu, ani pilu v nájmu. A faráři neplatil za kopulaci, a Šépec nikdy o tom neslyšel, ani na kázání, ani v rozhovorech, že by ji byl kdy bil.

Stará komtesa seděla před vchodem za kamenným stolem. Jest stará a život její už uplynul. Dá-li povolení, nebo nedá. Bude zlá, Šépec se bojí, zvolna, velmi zvolna se blíží, klobouk již z dálky snímá s hlavy a povídá si potichu v srdci:

— Svatý kříž Boží, ať se stane co chce.

— Co bys rád? tázala se komtesa, sejmuví brejle a zavřevší knihu a pohlízejíc na pilaře.

Pilař mačkal klobouk v ruce, odkašlal si, hla-

vu zbožně sklonil na levé rámě, mile pohlédl a pravil:

— Milostivá paní, vaše milost! Rád bych o něco prosil.

— Co pak to má být?

Pilař postavil dřevěnou svou nohu poněkud do zadu, pohlédl k zemi a pravil:

— Prosím poníženě, abyste mi dala písemné povolení, bych se mohl na vaší pile — oženiti. Rád bych si vzal tu Mretu, která ve vsi bydlí.

Komtesa se podivila, sepjala ruce, jako by se chtěla modliti, pohlédla vzhůru a vzdychla:

— Můj Bože!

Pilař se ulekl, zarděl se v obličeji a ve zlosti si myslil: „Ty stará, panská otýpko, já bych tě pocuchal!“

— Milý můj člověče! — pravila stará paní a vztáhla ruku proti němu — poslyš mne a uposlechni. Buď rozumný a pusť myšlenku tu z mysli, anděl strážce tvůj bude se z toho radovati. Hleď, tys chromý, máš starou matku a dceru. Starej se o ně, je to vůle Boží. K čemu potřebuješ ženu? Jsi už v letech, čiň pokání. Hleď, jak snadněji budeš sloužiti Bohu, když zůstaneš sám. Sváté písmo také praví, že ten, kdo se žení, stará se o ženu a děti; kdo zůstane tak, snadno se stará o zušlechtění své nesmrtelné duše.

Kázání bylo ještě dlouhé, snad bylo také pěkné, ale Šépci nevníklo do srdce. Mračil se, hleděl

do země a mačkal klobouk, potichu klel a konečně pravil:

— Prosil bych přece, co je možno! Vždyť je to jedno, Bohu budu také sloužiti; on přece založil manželství, jak se praví, v sedmém sakramentu. Budu se za vás často modliti, až nebudu míti co dělat. Vy budete již v hrobě hníti a já se budu za vás modliti ku cti Matky Boží, a budu říkati: „Bůh dej jí vše dobré, té staré paní, byla to dobrá paní.“

Uhodil na pravou strunu. Stařence vstoupily téměř slze do očí. Myšlenka, že se bude někdo po smrti za ni modliti, byla přece svůdná.

— Můj milý, nebudeš toho litovati?

— O, nikoliv, ne — odvětil pilař.

— A dobře jsi si rozmyslil? Či modlil jsi se, aby ti sv. Duch dal správný rozum, bys po vůli Boží učinil své rozhodnutí?

— Toť se ví, že jsem se modlil, a jak! — pravil Šépec a myslil si: lži, jak jen budeš moci, abys dosáhl toho, co bys rád. — Modlil jsem se k svatému Vítu, k svatému Antonínu a nevím ještě ke komu. Dosti jsem složil modliteb a ještě budu, pouze prosím, aby...

— Jdi tedy k panu faráři. Dovolí-li duchovní pán, já ti nebudu brániti.

Šépec se kysele podíval.

— Duchovní pán dá už povolení, myslím, když dovolíte vy i starosta. Ten bude nejtvrdší. Proto jsem si myslil, kdybych to měl od vás písemně,

že se smím ženiti, poněvadž starosta by si netroufal odporovati, jak jest přirozeno. Byla by to hezká pomoc.

Zbožná paní nevěděla, co by měla učiniti. Bála se, aby jí někdy svědomí nevyčítalo, na druhé pak straně byla by ve své dobrodušnosti ráda vyhověla prosícímu muži.

V těchto rozpacích přišel jí na štěstí na pomoc Leon. Jeho se tázala, co myslí, zdali smí dáti povolení, aneb zdali nebylo by lépe nedati je. Také Leon, kdyby i byl neviděl před sebou poníženě prosícího muže, byl by byl přistoupil na jeho žádost již podle svého smýšlení o osobní svobodě, dle které má každý člověk právo sám s sebou činiti vše, co za dobré uzná a co se shoduje s principem lepší jeho povahy.

Stará komtesa ráda se dala přemluvití, odvrátila však odpovědnost od svého citlivého svědomí, řkouc:

— Čiň jak chceš, Leone, vždyť jsi beztoho se mnou hospodářem na Zábřezí.

Šépec odešel tedy vesele s prvním povolením k ženitbě v kapse.

— Není to opravdu nic nesprávného, Leone, co jsme učinili a co jsi ty učinil? — pravila po nějakém čase stará paní. — Hleď, jak se bude chromý člověk starati o děti, sešle-li mu jich Bůh!

— O to se bude starati sám, snad si to už promyslel. Bůh mu dal svobodnou vůli a bylo by od nás křivdou, kdybychom jej v ní zkracovali,

dokud jí v principu opačně nepoužívá. Manželství pak samo o sobě nevyvolává žádnou protivu. Snad v něm bude člověkem lepším a hodnějším.

— Ať se děje vůle Boží, jen aby z toho nepošlo neštěstí! — pravila paní.

Šépec pak mezitím s dobrou nadějí a napsaným listem spěchal k starostovi. Otec starosta mu sice již dříve hrozil, že mu svatbu nepovolí, ale nyní byl pilař přesvědčen, že se nebude vzpírat, když mu ukáže černé na bílém, že panští hospodáři na pile, na které žije, tomu neodporují.

Starosta obce, Streménček byl muž suchého, vysokého vzrůstu. Sousedé jej nezvolili pro čestný ten stav, ani pro jeho hodnost v selském světě, ani pro větší snad majetnost, spíše jen proto, že byl jako někdejší voják u dělostřelců a uměl poněkud psát; dále znal něco cizího jazyka úředního, a vůbec rád se pohyboval okolo pánů, čemuž se druzí rádi vyhýbali.

Ostatně byl Streménček dosti špatným hospodářem a jeho majetek, prostřední mezi sousedy, postupoval spíše nazpět, nežli ku předu. Sousedů svých a jich práv zvláště nehájil, ani nebránil, bál se, aby nepozlobil ostré byrokraty a byl proto pokorným služebníkem. Služba jeho, na kterou byl ve svém srdci pyšný, obmezovala se pouze na to, že od stavení k stavení vybíratí měl malou dávku za obecní pastvu; ukazoval, kde se má okresní silnice posypati pískem neb kamením, ale také se občas ohlašoval v kanceláři na předvolání c. k.

okresního přednosty a nějakou věc podpisoval, o které ničeho nevěděl, aniž se na to tázal, co se nařizuje a předpisuje sedlákům.

Vedle těchto skutečně špatných vlastností měl starosta Streménček také takové, o kterých nevíme, zdali jsou dobré, aneb se také připočítávají k ostatním. Jedna z těch pochybných vlastností bylo to, že raději mluvil se starými babami, nežli s muži. Příčina toho neležela v tom, jak by snad lecjaký zlomyslník myslil, že by tatík starosta nějak zvláště měl rád staré báby, na příklad, jak mají jiní lidé rádi mladé ženské, ne, on měl doma svoji, a ta mu ještě dělala dosti velkou hlavu a zprotivila se mu; spíše mluvil rád s nimi z pouhého zvyku, ježto rád mluvil, ženské si ho tak nedobíraly a nedělaly si žerty z jeho osobnosti jako muži, spíše mu vypravovaly všechny pěkné věci ze vsi.

Jiná pochybná vlastnost jeho byla pohostinství. U něho měli pohotový nocleh a v něm věrného posluchače vševědoucí žebráci, povaleči, toulaví krejčí a podobného druhu moudří lidé. Rožmarinova Neža na příklad byla u něho jako doma.

K tomuto vážnému muži přišel tedy Šépec. Otec starosta právě se díval do egyptského snáře a uvažoval, která čísla by měl vsaditi podle svých podivných snů do loterie, aby trefil terno neb aspoň ambo, když Šépec otevřel dvěře.

— Vy čtete, Streménčku? tázal se pilař.

— Dívám se tu do knihy, odpověděl starosta,

načež větknul černou, zaprášenou knihu do skuliny dřevěného trámu nad stolem.

— Co pak se čte v takových knihách?

— E, nic takového, pouze jsou tam sny vyloženy — pravil Streménček.

— Sny? A podle nich se sází do loterie, ne? E, co myslíte, je to přece pěkné, když člověk umí čísti, jako vy. Mnohý vidí a ví, co my dosud neumíme.

— To je pravda — pravil Streménček a licho-tilo mu, když jej někdo chválil.

Šépec to dobře vycítil a aby jej ještě lépe obměkčil, nežli se svou prosbou vystoupí na bílý den, prohodil ještě více pochlebných slov a konečně mu vypravoval podivné sny z poslední noci, z kterých učený starosta, poradiv se v egyptském snáři, vyrozuměl, že by bylo zcela dobře vsaditi trojku, šestku a pět a čtyřicítku, kdežto Šépec takových snů, toť se ví, nikdy neměl.

Konečně mínil pilař, že je starosta dosti přívětivý a přístupný; proto tedy chopiv se věci za pravý konec, vytasil se s listem, ježž byl v zámku dostal a prosil o povolení k ženitbě.

Starosta Streménček umkl. Bylo mu těžko odřící, ale musil.

— Já bych už dovolil — pravil — ale nesmím.

— A kdo vám brání? Vy jste starosta a k tomu ještě pan starosta vám říkájí, a tak by se vám mělo také říkati. Vy máte v ruce moc, a sousedé

vám ji propůjčili proto, že jste mužem, dokonalým mužem.

Starosta kýval hlavou.

— Nemohu, nemohu. Ze srdce bych rád, ale pomysli si, že jsem teprve nějaký čas starostou. Pak budou voliti jiného, a...

— Koho budou voliti? Vás budou opět voliti, vás! Kdo pak jest druhý pro to, nežli vy? Co jest na příklad Pikec, který ještě ani neví, kolikáté jest číslo na jeho domě? Aneb Trentě, který neumí nic jiného, než foukat doma u ženy kaši. Nejste-li vy jen sám k tomu, jenž ví, jak se má člověk chovati k pánům a o kterém víme, že zná každé písmo, ať přijde od císaře nebo od papeže.

Bylo opravdu Streménčkovi těžko takového chvalořečníka zarmoutiti, ale přece stál zde neústupně a tvrdě jako skála sv. Petra. Také jeho žena, která právě přišla od prádla a mokré košile rozvěšujíc nad pecí slyšela, jak Šépec muže chválil a prosil, a chtějíc pilaři pomoci, pravila:

— Napiš, jen napiš, co se budeš zdráhat!

Ale podivno, dnes byl muž také oproti ní tvrdohlavý a jaksi zhurta se na ni obořil:

— Tomu ty nerozumíš, mlč, babo!

Když Šépec nepřestával prositi, pravil starosta:

— Co řeknu, to řeknu! Mluv si, buď zticha, vše nadarmo. Já nepovolím; jestli ti na Zábřezí povolili, atsi, já nepovolím. Robotu jest vyzdvižena a desátek také. V zámku nám sedlákům ne-

mají co poroučet. To je jednou amen. Nechci, abys zemřel, aneb byl bez výdětku, ale sousedi museli by se starati o tvé děti a pak by mne proklínali a řekli by: to vše on způsobil.

Šépec prosil ještě trochu, ale vida, že ničeho nepořídí, dal se uchvátiti vztekem, udeřil o stůl a vykřikl svým nejmocnějším hlasem:

— Budu se ženit, kdyby se pes měl oběsit a vy vedle něho! Kdo pak jste vy? Vždyť vy ještě ani starostou nejste! Prokletá bačkora, baba, kavka klepavá! Kam přijdete, mají vás za osla a jste skutečný osel. Jestli vy nepovolíte, půjdu ke komisaři a k faráři, a jestli všichni nedovolí, nic nedělá. Budu se ženit, kdybych měl mít cikánskou kopulaci za roštím. Vy čertovo funidlo! Co jste mi to za starostu, když vykládáte sny, jako staré mžouravé babizny a čarodějnice!

Starosta Streménček jako nějaký Diogen ani brvou nehnul na tato, od předešlých odchylná slova. Více cti měla do sebe jeho žena, ježto počala silně reptati na Šépce, hrozila mu koštětem a hubujíc vyháněla jej ze stavení.

Šépec jí vyhověl a odešel ze starostova stavení, ale zle nadával po cestě do krčmy, kde svou zlost potom do večera vínem splachoval, načež se pustil dolů do vsi nazpět.

— Proč mu to nedovolíš? Hleď, jak nymtě bude napadati a nás všechny; vždyť říkám, ty máš tolik rozumu jako palice na špalku, pranic více — bručela matka starostová ku svému muži.

— Ale ty nevíš, co by se stalo, kdybych dovolil — odpověděl starosta.

— A co by bylo?

— Rožmarinova Neža ti to poví — odpověděl starosta šeptem. — Vždyť víš, že ta čarodějnice mnoho ví a uhodne, co se stane. A ona mi už vícekrát prorokovala, že bude zle pro sousedy a hlavně pro mne, když dám svolení, aby se Šépec ženil. K tomu nepřivolím. A teď už buď s tím zticha, není třeba, aby to lidé věděli.

To byl tedy pro matku starostku rozhodný důkaz, proto umkla.

— Jestli je tomu tak, pak jsi skutečně dobře udělal, že nepřivolil — pravila po nějaké chvíli a více o tom nemluvili.

XI.

Blížila se jeseň a bylo uprostřed měsíce září.

Radostné chvíle nadešly farním školním dětem, čas svobody*) malým, lehkým hlavám, a konec nechutného učení a sedění ve tvrdých lavicích školních za kostelem. Podle starého zvyku byla zkouška spojená se slavností veselnou, radostná pro ty, kteří se pilně učili, nepříjemná pro nedbalce.

Pan farář pozval na ten den všechny „vyšší

*) Ve škole počínaly patrně prázdniny polovicí září.
Pozn. pfekl.

hlavy“ z okolí, aby byly svědky, jak mladší část jeho oveček pokračuje ve znalosti křesťanské nauky, čtení, psaní, a čemu ještě dá se naučiti v malé škole venkovské; zároveň se pozvání také ještě dále rozhlásilo, aby totiž páni a hodnostáři z okresu nabyli při zkouškách dětí i té zkušenosti, jak umí farářova kuchařka upravit oběd a jaké víno se chová ve farářových sklepích.

Tak nacházíme v malém prostoru farní školy dosti četnou společnost. V lavicích jsou namačkány děti, ponejvíce bosonohé a chudobné, ale přece svátečně oděné, na jedné straně chlapci, na druhé děvčátka. Sedí všichni tiše a ve strachu a plaše pohlížejí na vážné duchovní pány a druhé, kteří dnes s knihami v ruce a v nejlepším svém oděvu chodí mezi lavicemi a buď toho neb onoho vyvolávají, nadarmo upomínajíce tázané, aby odpovídali hlasitěji, aby také slyšel pan inspektor, onen veliký, tlustý pán, který sedí na vyvýšené židli uprostřed pánů u zeleně pokrytého stolu a každému, kdo odpovídá, buď kývá neb záporně kroutí hlavou.

Ačkoliv každý a každá ze žáků a žakyň ví, které otázky kdo dostane, ježto jim to učitel již před týdnem byl vštípil do hlavy, plete se přece mnohý, že odpovídá na jinou otázku a tak se mu dostává od učitele hrozivého, káravého pohledu, že mu slze vyhrknou po tlustém, sluncem zarděném líčku.

Mezi posluchači byl také Leon.

Farář zvláště byl pozval komtesu. Ježto stará paní nehleděla tak na krejcar — již jedenkrát pověděno — když jí pan farář dal na jevo, že je něčeho zvláště potřeba ku povznesení křesťanského ducha vůbec, proto také posledního jara, když bylo třeba na škole nové krytiny, dala vše, co sousedé nemohli neb nechtěli dáti.

Když jí byl potom jaksi za malé odškodnění pozval, aby i ona i její mladý sestřenec viděli, jaké ovoce přináší dobrota a po vůli Boží obrácený peníz, a když stará paní faráře, služebníka a náměstka Božího a zároveň i jeho pozvání měla ve veliké vážnosti, netroufala si říci, že nepřijde. Ale na neštěstí právě poslední dny trochu ochuravěla. Proto musil Leon podle její vůle zastupovati sebe i ji, což učinil tím raději, ježto — abychom řekli pravdu — doufal, že sem přijdou také jeho známí z pošty, s kterými se byl od poslední doby již velmi spřátelil.

Ale mýlil se. Ačkoliv mezi jinými pány seděl také pan Gorec, jeho děvčata tam nebyla, ani Pavlína, ani Matilda. Pošt mistr Leonu nahlas vypravoval, že si netroufaly přijíti do čestné společnosti pánů, potichu však mu pošeptal, že nechtěly, ne snad k vůli němu, spíše k vůli jiným. Rozumí se, že se to mladému muži nikterak nechtělo líbiti, ale když jinak není, musí člověk spokojiti se vším.

Po jedné straně seděl Leonu starý farář ze sousední horské fary. Byl to suchý mužík, živých očí a špičaté brady. Tabatěrku a šátek držel stále

v ruce. Také jemu nabízel šňupavého tabáku každé čtvrt hodiny. Šeptaje mu občas do ucha, řekl vždy nějaké vtípné slovo.

Na druhé straně seděl domácí kaplan, člověk mladý a podle všeho bylo možno souditi, že dobrá duše. Tak se zde cítil Leon dosti dobře, ježto nebylo vyptávání konce.

Co bylo zde civilních lidí shromážděných, znal Leon téměř všechny více méně, nejvíce podle jmen, pouze jednoho neznal.

Právě tam v koutě u vrat postavil si onen neznámý svou židli poněkud do zadu a seděl pěkně samotén, nezaměstnáváje se s nikým. Mohl míti něco víc nežli třicet let. Byl prostředního vzrůstu, a oblek jeho byl, ač neměl na sobě nijakých přízdob, zcela podle nového stříhu. Také jeho obličej neměl do sebe ničeho, co by člověku, hlavně ženským, na první pohled vzbudilo vzpomínku na hezkého člověka, ale obličej ten měl se svou černou bradou, hustými vlasy téže barvy, s živým oduševnělým okem a vysokým čelem něco zvláště přitažlivého a zajímavého. Tuto zajímavost, jakýsi ironický, skoro bych řekl opovržlivý úsměv, který mu občas pohrával kolem úst, a jeho nevšímavost pro celé okolí vůbec spíše zvyšoval nežli seslaboval. Nestaraje se o své sousedy, ani na levo, ani na pravo, a jak bylo patrné, poslouchal s takovou radostí, jakou může míti jen pravý přítel mládeže, odpovídající žáky, zvláště když mezi

nimi některý tak odpovídal, že bylo možno poznati talent neb dobrou hlavu.

— Kdo jest onen pán tam v koutě? tázal se Leon vedle sedícího kaplana.

— Dle jména ho neznám — odpověděl tento šeptem. — Professorem je, nevím však, ve kterém městě. Má prý na vinici skrovný domek. Blíže jej vlastně žádný nezná, ježto žije sám pro sebe. Nikoho také nenavštěvuje; pokud jistě vím, také u našeho faráře dosud nebyl. Přibyl před týdnem, nejspíš na podzimní prázdniny, a mluví se, že se nemíní dlouho zdržeti.

— Škoda, že jej nemůžeme dostati do společnosti, pravil Leon.

— Počkejte, to je velmi snadné. Řeknu sám panu faráři, aby ho pozval k nám na oběd a tu se snadno s ním seznámíte, jestli si přejete.

A tak kaplánek vstal a po prstech odšoural se k faráři a pověděl mu do ucha, co se líbí a co si přeje mladý pán ze Zábřezí. Farář nejdříve se zadíval na osobu professorovu, načež přisvědčil řka:

— Až skončíme.

Tu však onen, o kterého se otáčel všěchen ten zájem, nechtěl čekati, až se skončí. Buď, že se mu zdálo v namačkané dětmi světlici příliš dusno, aneb že se chtěl přímo něčemu takovému vyhnouti, co jej nyní skutečně čekalo, uchopil po nějaké chvíli klobouk a hůl, lehce se poklonil a odešel.

Pan farář, poněkud znepokojen, vstal se svého

sedadla a vytratil se za ním. Jeho duchovní pomocník pak odešel mu za ním na pomoc.

Professor dosti dlouho se děkoval a odmítal přijetí farářova pozvání, řka, že má mnoho práce a jiných věcí na starosti, ale konečně když viděl, že farář neústupně na tom stojí, aby zůstal, a když ještě kaplan svému představenému přisvědčoval, musil slíbiti, že přijde.

Bylo již dosti po poledni, když se všichni vyšší i nižší pozvaní, od důstojného děkana až k ubohému starostovi Streménčkovi a kostelníkovi shromáždili ve veliké farní světnici kolem dlouhého stolu, na kterém se již vábně kouřilo z polévky a ještě vábněji svítily hostům naproti hustě rozestavené láhve a kalíšky s granátovým vínem.

Kdo z přítomných by byl zazlíval tomu neb onomu, vida, jak spokojeně a vesele každý po modlitbě uchýlil se a ulebedil na svém vykázaném místě, toužebně očekávaje, aby brzo něco přišlo na talíř, a pak, když se mu přání vyplnilo, slastiplně a zvolna jal se krotiti slabší, — a jak si potají myslil, lepší část bytosti své.

Leonovi bylo vykázano místo vedle profesora, a ježto byla celá společnost příliš veliká, než aby se byli mohli účastniti na rozhovoru o jediné věci, pokusil se dostat se se svým sousedem v rozmluvu, aby jej blíže poznal a pak, k vůli čemu se rozhovor nejspíše zahajuje, aby se sám bavil.

Také ostatní okolí po chvíli oživilo se svými

jazyky, zvláště tehdy, když již více méně prázdných lahví se stolu odputovalo a když se musely tu a tam vinné poháry po druhé naplniti.

Víme dobře sice, že jest povinností spisovatele, lidi, jež předvede čtenáři na oči, popsati důkladněji, hlavně dle jejich individuálního významu. Ale mnohý by nám zajisté přisvědčil, že jsme zrovna zde v rozpacích, chceme-li svědomitě postupovati. Ne snad pouze proto, aby se naše vypravování přes míru a původní úmysl prodloužilo, když bychom chtěli po řadě a dle významu popisovati nějakých dvacet osobností, ale nutno pověděti, že by se o mnohém nedalo mnoho vypravovati.

Přesvědčení jsouce o čtenářově shovívavosti ve věci té a jsouce v rozpacích, ponecháváme mu, jako již vícekrát jindy, aby si sám vyobrazil, jak vesele sedí a pije pan učitel, pochválený za svoji pilnost a patrný pokrok ve škole, jak přesvědčen jest otec starosta Streménček ve své hodnosti, že v takové vysoké společnosti jí a pije, jak si i kostelník dopřává darů Božích atd. Ohlédněme se pouze tam nahoru, kde sedí pan děkan na prvním místě uprostřed dvou starých duchovních pastýřů.

Ano, jest to veliký pán, ten pan děkan, školní dozorce. To přizná snad každý a také my musíme to doznati. Nasadil si okuláry na nos a hledí vysoko a mnoho musí posluchačům vypravovati, kteří pečlivě a pozorně se naň dívají. Starý pán

složil ruce na prsou a hezky se naklonil na opěradlo židle.

— Nu, to mne těší, žes také ty přišel, Jene — pravil k jednomu ze svých sousedů. — Dlouho jsme se již neviděli, dlouho.

— Pravda, dlouho je tomu, co jsme Ljubnika zakopali. Jak dlouho je tomu, sedm, osm let! A také dnes jsem stěží přišel. Daleko jest sem z mojí fary, daleko, a já už sestárnul — odpovéděl tázaný.

— Pravda jest, už jsme Ljubnika zakopali. On již umřel a my ještě zde. Pamatuješ se, když jsme bydleli v semináři v jedné světničce — Bolha, on, ty a já? On tak rád spal a my dva jsme mu tolik záviděli. Tenkrát jsme byli mladí, nyní jsme staří, pravdu mluvíš. Za krátko také nás Hospodin zavolá. Kdo pak má nyní faru na Vrbnji?

— Ale hled, ani nevím — pravil tázaný a počal se níže sedících duchovních dotazovati po jmenu, jež také konečně zvěděl.

— Jest teď na Vrbnji dobrá fara? — pravil dále děkan.

— Malá kravička, ale dobře dojí. Jedenáct stovek v obligacích a dosti půdy.

— A jak pak, Jozefe, jest tvůj bratr ještě živ?

— Co nevíš ještě? Předloni jej zima pokosila. Teď jsem dočista sám.

— O, hledme, hledme! Jak zdrav a růžový byl ještě před třemi roky, když jsi jej poslal ke

mně pro ty knihy! A nyní už zemřel? O, jé, Jene, také my brzo půjdeme. — Dostal jsi z jara ony knihy, jež jsem ti poslal po poslici?

— Dostal, dostal. Děkuju ti pěkně. Zapomněl jsem docela poslati je nazpět. Ještě tento týden je pošlu.

— Není třeba. Tedy Jozef zemřel? Hm! A co dělá politika? Zajisté čteš pozorně vše, co ti přijde do rukou, toť se ví. Dnes jsou zlé časy! Nepřátelé církve jsou velmi nestydatí. Všude se opírají a třesou starými sloupy. Stolica svatého Petra jest v nebezpečí, co z toho pojde? Tak čteme stále.

Takovým způsobem přešel hovor k věcem vážnějším a pánové přetřásali nepřátele Petrovy skály, liberální pisálky, žurnalisty, demokraty i rýpaly, a co ještě podobného zboží zlý duch natriousil mezi pšenici nynějšího světa.

Ze všech těchto rozhovorů neslyšeli Leon a jeho soused nic více, než jednotlivá slova. Professor, který byl dosti dlouho jaksi málomluvný, po nějaké chvíli se poddal, snad proto, že se mu Leon čím dále tím více líbil, aneb že ta trocha dobrého farářova vína, které pil, měla tolik síly, že byl v lepší náladě. Zábava jednala z počátku o tom, co bylo nejbližší a o čem Leon právě soudil, že bude učitel odrostlé mládeže ještě rád mluvit, totiž o škole. Počátek rozhovoru byl při farní škole, rozvinul se po té na paedagogiku vůbec, přešel konečně na veliké muže a myslitele, na filosofii a

poesii. Leon brzy poznal, že má před sebou učeného a rozumného muže, který ozbrojen podrobnou znalostí myšlenek a tvrzení literárních veličin různých velkých národů, shrnuje svůj úsudek a odhaluje tak prostě, snadno pochopitelně a příkladně svoji vnitřní podstatu. A že muž ten Leonu se již tak při prvním setkání líbil, že mu připadalo, že jest to člověk, jakých není mnoho, pravil sám k sobě s básníkem Prešérnem:

Že hezké jest vysoké čelo, soudil by každý,
jen kdyby jakýs opustil je stín;
že by krásné rety byly a bledá tvář by
byla krásná,
kdyby s ní zmizel nevole jakés sled.

Nyní viděl ku svému potěšení, že novému známému mezi hovorem přešel docela onen „stín“ s čela a „nevole“ s obličejem, že se oba sešli ve znamení spokojenosti a míru, který působil dobře na obě strany, na vypravovatele i jeho posluchače, oné spokojenosti, kterou může se vykázáti pouze muž výše stojícího a obsažného ducha, má-li koho, jenž ho poslouchá a o kterém je přesvědčen, že má zdravý rozum, dobré srdce a dostatečné vzdělání, aby ho pochopil.

Mnohé, co professor vyřkl, zdálo se Leonu příliš ostré, na což by byl jinému nepřisvědčil; když však on věci ty vypravoval, zdálo se, že se nedá proti nim odporovati, ani čeho namítati.

A jestli se Leonu to neb ono zdálo jinak, jestli pronesl svoji více méně opačnou myšlenku, ztratil vždy víru v její jsoucnost dříve než ji pronesl, poněvadž jakási dobromyslnost, jakýsi dobrodušný a přívětivý úsměv jeho protivníka už byl takřka polovicí důkazu, musil tedy vždy umlknouti chtě nechtě.

Říká se, že francouzská revoluce potřela mnohou myšlenku, kterou se evropský svět před tím obíral. Tak jako potřela šlechtictví a aristokracii podle rodu, tak také aspoň v principu seslabila aristokracii lidského ducha. Dnešní den se už málokdo rád uklání autoritě toho neb onoho, tak nazvaného ženiálního člověka, skoro každý chce míti konečně svůj poslední úsudek.

Zdá se tedy podivno, že v dnešních časech, kdy jsme podle velikých učitelů tak jaksi přesvědčení o osobní své hodnoti, není nám lze tuto hodnotu ve všech věcech tak zachovati, abychom tu a tam podle Horáciova pořekadla „přísahali na slova učitelova“, nepoznali, že jsou mezi námi lidé, jimž dobrovolně přisvědčujeme aneb jim musíme přisouditi větší hodnotu, nežli jakou sobě samým prisuzujeme. Nechceme zde rozhodovati, je-li tomu tak či ne, to však budiž zjištěno, že je to s pravdou, zvláště když náš pan Leon vůči svému známému okolnost tu pocífoval.

Proto si vzhledem k tomu přál, aby známost s tímto novým přítelem — smí-li se toto pojmenování upotřebiti právě bez prohřešení — s tako-

vým počátkem také skončila. Vedle toho, chtěl-li se od něho něčemu přiučiti, pokud se týče vědy, myšlenek o lidském životě a vůbec, čemu se může naučiti mladší od staršího, méně zkušený od zkušenějšího, myslil si, aneb ještě snad lépe, domníval se, že našel člověka, který se mu zdál být hodným důvěry, úcty a lásky. Známoť pak, že z těchto tří cností vyvíjí se přátelství v nejlepším významu.

Při víně jest veselost doma. Vesel byl již farní učitel, který nebyl zvyklý píti vína, hlasitěji a hlasitěji počínali si již také menší i prostřední předáci a takořka i vysokým pánům na konci stolu počalo srdce táti. Také pan poštministr Gorec, z počátku dosti ponížený a tichý uprostřed společnosti, počal se smáti a celý živý svět kárati, toho neb onoho si dobíráti, občas pak přes stůl pohlížeje na Leona a některé jiné, jako by chtěl říci: „Což nemyslíte vy také tak?“

Bylo již dosti pozdě odpoledne. Professor se poroučel hostiteli panu faráři, který pravil, aby počkal ještě na černou kávu, avšak zvláště jej nezdržoval, ani jej na podruhé nezval, načež ještě s jinou společností odešel.

Také Leon se za ním vypravil a to mnohem nesnadněji; rozloučení bylo se strany farářovy i děkanovy mnohem přívětivější, ježto příbuzný komtesin byl přece něco více, nežli zpola neznámý professor z městského gymnasia. K tomu všemu po-

síláno mnoho uctivých pozdravů paní tetince, jež měl vyřídit.

Před farou nebylo profesora již viděti. Leon, kterého očekával povoz, rozkázal kočímu, aby brzo zapřáhl a přijel s vozem za ním. Rychle kráčeje dohonil profesora, který zvolna a tiše pěšky kráčel.

— Také jste se již rozhodl k domovu? — tázal se professor.

— Také — odpověděl Leon. — Tiše seděti mezi těmi muži jest pusto, mluvíti pak nemám opravdu s nimi co. Duchovní páni mají své věci a své rozmluvy, svoje stanoviska, jak jste sám viděl.

— Máte pravdu. Člověk se nejraději zaměstnává a baví podle svého způsobu. Tu mu není třeba frazí ani poklon.

— Ale vy bydlíte dále odtud, smím-li se tázati?

— Dvě hodiny dále. Kdybych šel rychle, byl bych tam za půldruhé hodiny — odpověděl professor.

Mezi touto rozmluvou dohonil je kočí s povozem. Leon nabídl svému společníku, aby přisedl k němu; tento se mu však poděkoval řka, že na venku není nikdy přítelem jízdy, ježto při jeho churavosti lépe mu dělá, jde-li pěšky. Prostiti dále a pěkně přinutiti se tedy nedalo a tak se upustilo od dalšího pokusu. Kočí jel tedy prázden dá-

le, Leon pak, který měl za to, že jeho společnost profesorovi není nemilá, zůstal u něho:

Mezitím pozval jej Leon, aby někdy přišel do Zábřezí.

— Abych vám řekl upřímně, neslibuji toho. S tím však neodmítám přívětivé vaše pozvání, tím spíše jest možno, že vás v brzkou ve vašem domě navštívím. Jsem poněkud podivný člověk, učiním jedno, opustím druhé, v jaké jsem zrovna náladě. Proto mi, prosím, nezazlívejte! Že jsem dnes přišel sem, nevím skorem, jak se to stalo. Kdysi jsem také zde chodil nějakého půl roku do školy. Vzpomínka na mladá ta šťastná leta mne také dnes sem přivedla.

— Jste tedy zde narozen?

— Bydlím v rodném domku.

— Nezazlíte mi, zdá se mi to podivným, že jsem do dneška ničeho o vás ani o vašich rodičích neslyšel, ačkoliv znám už dosti lidí tu v okolí, aneb aspoň slyším o nich mluvit.

— To jest velmi snadné, mladý můj příteli! Rodičů mých nemůžete znáti, jelikož — bohužel — už nežijí. A jich jediného syna, mne, také jste nemohl poznati, jelikož jsem dlouhou řadu let nebyl v tomto kraji, vy jste pak také, jak pravíte, teprve v posledním čase přišel sem. A že jste o mně neslyšel — pravil profesor s úsměvem — toho jest příčina nejen to, že na mne lidé zapomněli a pokud jsem zde v tom krátkém čase, žiju o sa-

motě a pro sebe, tak že málokdo ví, jsem-li doma neb ne.

Z toho, co si dále vypravovali, vyrozuměl Leon, že jest professor dosud svoboden, ale že o tom rád nemluví. Proto obrátil rozmluvu na předešlou věc s otázkou:

— Kde vlastně stojí váš dům?

— Je to pouze domek. Či jste již obešel vinice na zdejších kopcích?

— Venkoncem všechny.

— Tož jste snad viděl osamělý nízký domek uprostřed ovocného sadu zrovna nahoře na vinici? Tam bydlím a tam jsem se narodil. A bude-li se vám to zdáti snad podivným, věřte mi, že bych tu chudičkou chatrč nezaměnil se žádným palácem ve hlavním městě, ježto žádný dům nemůže ve mně vzbuditi oněch vzpomínek a poskytnouti oné spokojenosti, jakou mi skytá tento skromný kout, kde milá matka o mne pečovala a kde otec v poctivé své prostotě hospodařil.

— A což, smím vás navštívit, pane profesore? tázal se Leon a dodal: — Ale bojím se, že se vám budu zdáti se svou otázkou po tom, když jsem vás byl poznal, že býváte totiž vždycky rád sám, — příliš dotěravý, neb že bych se vám vnucoval, neb jak bych to řekl. Proto vás upřímně prosím, abyste bez všelikých ohledů také tak odpověděl, ale zároveň by mi bylo srdečně líto, kdy-

by se známost moje s vámi měla skončiti s jejím počátkem, budu si přece vážiti vašeho rozhodnutí, a nemusíte se báti, že byste mne zarmoutil, řeknete-li, že by vám to bylo nemilé.

— O, prosím vás, nesuďte tak příkře. Tak příliš se opět světa nestraním. Jestli jsem dal takový malý příklad, myslil jsem právě pozvati vás. Vzal jste mi slovo se rtů. Povídám vám otevřeně, že se budu velmi radovati, přijdete-li. Posedíme si trochu při včelách mého nájemníka — domek zároveň s polem jsem hned po otcově smrti dal jakémus člověku v nájem — pouze světničku v jednom rohu jsem si pro sebe podržel, abych měl kde bydlet, když mám zrovna příležitost podívati se domů. Ve zvláštní komnatě vás tedy nebudu moci přijati a také na měkké pohovce nebudete seděti.

— Co se mne týče, nebudu nikterak všeho toho postrádati, když...

— Nu, budiž už tak, vezměte s sebou trochu trpělivosti a pak se dostaví vše samo sebou, tak že vám nebude zrovna dlouhá chvíle. Nyní však vede moje cesta stranou, dobrou noc! Přijďte brzo! Není to ani pochlebováním, ani pouhou zdvořilostí, řeknu-li vám, že mne seznámení s vámi těší. Budte zdrav!

To řka podal Leonovi ruku a oba rozešli se na různé strany.

XII.

Jest pěkný podzimní den; slunce, jehož žár už po několik dní zeslábnul, naklonilo se až k západním sivým horám.

Na vinicích se všechno hýbe — jest čas vnobraní.

Réva, s pečlivostí, ve strachu a zase s radostnou nadějí z jara ořezaná, ovázaná, pohnojená a okopaná, nesklamala hospodáře a obrodila se hojně. Horská děvčata plných tváří sbírají krásné, dozralé hrozny do svých nádob, žertovně a s hlasitým smíchem odmítají škádlení a přistřiňují nepromyšlená slova spolusbírajících hochů; nyní opět tichými rozmluvami osnují mezi sebou tajné plány o tom neb o onom, ne zrovna hezkém hochovi, neb o některé přítelkyni. Spokojený starý mužík s chvatem nese hrozny natlačený džber; prohýbaje se pod těžkým břemenem leze mezi opěrným zábradlím vzhůru k vinnému sklepu. Všude zpívá si a houká veselá mladost; onen stařík těší se opět na zimní neděle, kdy přijde s klíčem a s malým vědérkem v ruce po sněhu ze vsi, aby okusil zde nahoře zlatého moku.

Nahoře na vinicích stojí malý venkovský domek, nedaleko pak od něho včelín, skoro plný včelníků. Na přední straně včelínu jest jako by pokračování upravena v rohu prostá lavice z dubové klády. Muže, který sedí na této lavici, poznal by čtenář také; jest to týž, kterého jsme po-

znali v předešlé kapitole, a ježž také Leon podle jeho vnitřního významu poznal jako mladého profesora.

Knihu, ve které nejspíše před tím četl, odložil na stranu a nyní zvolna a klidně vypouštěl dým z dlouhé trubky své dýmky a zamyšleně pozoroval buď včely, které již končily podzimní svou sbírku a jenom po řídku lítaly z úlů a do úlů, aneb pozoroval hašteřící se a cvrlikající vrabce, kteří se honili a hašteřili v blízké živé stěně od větve k větvi, od křoví ke křoví, a bez práce a starosti očekávali veselý zimní život; tu opět poslouchal zpěv, který sem dolehal z vinic, pod ním rozložených.

Po pěšině za ohradou spatřil blížiti se člověka. Poznal v něm Leona. V době, kdy se byli poprvé setkali, navštívil jej Leon již několikráte a mezi nimi vyvinul se jakýsi užší svazek přátelského seznání. Dobře uváženo — přátelského seznání — ježto přátelství v ideálnějším, jiném významu, jakéhož pojmenování svět vůbec užívá, nebylo mezi nimi možné. Přátelství jest rychle uzavřeno jen tehdy, když jest v duševním životě, aspoň nutným podkladem vzájemného myšlení, jednotou a souzvukem. Že pak těchto dvou podmínek nebylo mezi mladíkem, který tu stál nezkušen, s dobrou vírou ve svět a lidskost a mezi dozralejším mužem, který snad už ztratil blažící vid štěstí a divy slibující budoucnost, který si uvykl činiti rozdíl mezi člověčenstvím a člověkem, že jedno nená-

vidí, druhého pak miluje, to zdá se mi býti skutečně přirozeno, zvláště pak, když příroda jim rozdělila různé schopnosti a výchova rozličný význam.

To také cítil Leon, ačkoliv hledal příčiny toho v nestejném stáří. Něco zvláštního táhlo jej k tomuto muži; myslil, že by za něho vše učinil, snadno by mu byl vše svěřil, co si kdy přál neb o čem přemýšlel. A přece nemohl s ním býti v takovém styku jako s jinými obyčejnými lidmi; mnohdy by se ho byl rád otázal, ale netroufal si, ježto dosud jeho pravého jména neznal.

— Jste zvláštním přítelem včel! Skoro vždycky vás nacházím u nich. Od vás jsem se i já naučil je milovati a hned z jara pořídím si doma včelín a trochu těch pilných zvířátek — pravil Leon, když se byl po obvyklém pozdravu posadil vedle profesora.

— To jest velmi rozumné — pravil tento. — Mravenci a včely jsou člověku, který ve svém egoismu jmenuje se hospodářem všeho stvoření, nejbližší. Pták pod oblaky, lasice ve zdi a většina jiných tvorů živoucích bezstarostně důvěřuje matce přírodě. A skutečně se mi zdá, že jest jim ona lepší matkou nežli nám a včelám. Člověk i včelka musí úsilovně pracovati na zimu, a když se vyskytne špatné léto, zle je oběma. Myslil bych, že máme tohoto tvora zároveň proto rád, že tak nějak s ním v rodu spříbuznělí.

— Tato sourodnost dala by se ještě dále roz-

váděti, pane professore; vždyť bychom se dostali od včel k politice.

— Toho raději necháme, o tom rád nehovořím. Člověka musí dnešního dne srdce bolet, když si vzpomene na politiku — pravil professor.

— Nemyslím to tak. Snad jsem se dobře nevyjádřil, na místě k politice měl bych říci k historii a k ústavě lidské společnosti.

— Ach, tak tedy myslíte? Říši ve včelách, což?

— Ano, na to jsem myslel.

— Pravda, tomu nutno se obdivovati. Také já jsem již o tom přemýšlel, jak se to děje, že tak pilná zvířátka nemohou bez matky aneb královny žít. Dobře máte, také v té věci má úl včel s lidskou společností něco společného.

— Přichází mi ještě jedna myšlenka na paměť — pane professore! Uvidím, co tomu řeknete...

— Tak jest to dobře. Začatá věc musí býti ukončena — pravil professor usmívaje se a nACPáváje po druhé dýmku.

— Jeden z mých učitelů tvrdil, že se všechny dějiny otáčejí kolem otázky: „jaká jest idea říše“ a dodal, že i dnešního dne veškerá filosofická politika obírá se pouze tím, jaká forma državy jest nejlepší: zdali monarchistická, republikánská nebo ústavná. Je-li to pravdou — a zajisté že jest to pravda, jak se častokrát pronáší, že jest člověk nejšťastnější, když se neodcizí přírodě, — tu by

ten, který by chtěl hájiti a zastávati monarchii, velmi dobře pochodil, když by řekl: podle analogie s přírodou dá se ospravedlniti pouze monarchie, jelikož příroda, která sama utvořila vládu, jaká jest skutečně u včel, jest skutečně monarchistická.

Mladík, který nebyl v takových rozhovorech příliš zběhlý, měl z těchto svých vývodů radost, jak bylo zřítí na jeho obličej.

Professor pustil nějaké tři vločky z dýmky, načež pravil směje se:

— Jste pravým liberálem, smýšlíte-li tak!

— Nepravím, že tak smýšlím; ale zdálo se mi to logické, kdo by tak uvažoval — odpověděl Leon.

— To jest politika illusorní — pokračoval professor. — Dlouho bychom museli hovořiti o té věci, kdybychom chtěli vyšetřiti celý podklad, na kterém jste svůj úsudek opřel a sestavil. Pusťme tedy z hlavy, zda-li váš učitel, o jehož výroku jste se zmínil, dobře vás učil čili nic; pouze té vaší analogii s přírodou, která vám sloužila za opěru, že jste s ní svůj úsudek spojil, musíme se poněkud podívati na kloub, neboť se mi zdá, že jest slepá, aspoň na jedno oko. Zdá se mi — nemějte mi za zlé, když vám povím pravdu — že nemáte o poměru mezi přírodou a člověčenstvím dosti jasného pojmu. V přírodě vidíme stále tytéž věčné zákony, podle nichž se stejnoměrně a pravidelně vše řídí, rozvíjí a umírá. V přírodě žádného po-

kroku není, včely sbírají med právě tak nyní jako před tisíci lety; jabloň rok za rokem stejně kvete: v přírodě panuje mír. Člověčenstvo však žene se stále ku předu; tu jest bažení po určitém cíli, a uprostřed toho cíle otvírá se ještě další obzor a opět nový cíl si postavíme. Zde není klidu, zde jest pokrok. Snad se nám v budoucnosti naskytne chvíle, kdy myšlenku tu rozvineme dále. Pro tentokráte přestaňme na tomto nástinu. Kdysi, kdy lidské pokolení stálo ještě na nejnižším stupni vzdělání, když bylo přírodě bližší aneb s ní takřka celé srostlo, naložilo si na sebe podle přirozené potřeby jařmo, jemuž říkáme stát. Država neboli stát jest tedy, ježto nastal z potřeby, jen prostředkem, aby byl dosažen cíl. Ten cíl jest rozvojem jednotlivců a tedy také skupiny jednotlivců, lidské společnosti. Država má povinnost, omezovati svobodu jednotlivců, aneb zastavovati tam, kde se staví vývinu veškerenstva v cestu. Pijete-li hořké léky, pijete je pouze proto, abyste z nemoci ozdravěl, ale když jste zdrav, již jich nepijete. Právě tak bude někdy v lidské společnosti, až nastane skutečná všeobecná vzdělanost, jak lze doufat, až bude onen cíl dosažen, až tedy prostředku, državy, ale aspoň takové državy, jakých máme dnes, nebude potřebí. Proto myslím, že by dobře neuvažoval, kdo by monarchii hájil životem včel.

— Jak se to však stalo, že naši pradědové, staří Slované, kteří byli skutečně na nižším stupni vzdělání, nežli jsme my, neměli z počátku žádné

državy, ale žili jenom v rodinách a malých združkách? Netýká se to opět vás? tázal se Leon.

— Zrovna se z toho těším, že se o tom zmiňujete — odpověděl professor. — Že se naši někdejší otcové po způsobu jiných národů nesjednotili v državu, zdá se mi nejlepší a největší chválou jich lidskosti. To praví zároveň, že necítili toho potřeby, že měli přirozeného manželství, že poslouchali hlasu svého srdce, že byli sami svobodni a svobody nezkracovali.

— Jestli to bylo — abych vám také přisvědčil — dobré pro ně a pro jich význam, bylo to skutečně špatné pro jich následníky. Z toho, že nevstoupili u velikou državu a nebránili se spojenými silami, vyplývá, že se my Slované nemůžeme honositi velikou minulostí, že nemáme dějin.

— To mluvíte pravdu. Z velikého, rozšířeného národa zbyli jsme pouze jako zbytek. To jest opravdu žalostné, naše minulost a přítomnost. Nezbývá nám nic jiného, než abychom se těšili naději v budoucnost. Ale mluvmě o něčem jiném. Vzdálili jsme se příliš od včel. Slyšel jsem, že se budete ženiti?

— Já? — divil se Leon.

— Ano, tak mi bylo pověděno a divil jsem se, že jste mne ani na svatbu nepozval. Snad proto ne, že jsem tak nevládný, že jsem vás ve vašem domě dosud nenavštívil. Mám plno dobrých úmyslů a učiním v brzku svoji povinnost.

— Ale kdo vám to řekl? Já o nějaké svatbě vůbec nevím — pravil Leon.

— Nu, vy jste vskutku sám věrohodnějším pramenem, nežli onen, z kteréhož já se věc dověděl. Muž, který bydlí v tomto mém domku, pravil mi, že jste si někde na poště, neb nějak tak — mám špatnou paměť pro takové věci — vybral svoji nevěstu.

Leon se zarděl a zdržuje smích pravil:

— Není to nic jiného, nežli dočasný svazek všedních záležitostí, vše beze všeho účele.

— Tím lepší, když jest to takové. Aspoň mi netřeba vám blahopřáti, co bych byl jinak učinil s přinucením. Má to původ v jedné mé slabosti. Nejsem příliš zvláštním pravověrcem, pokud se týče ženských cností.

— Jak že? Vždyť by život byl nešťastným, kdyby nebylo lásky. A slovo lásky a skrytého odhalení jest — žena.

— Znáš tu píseň. Jest stará a také krásná a pravdivá pro ty, kteří musí poslouchati zároveň s věrným srdcem. Dokud jí budete věřiti, budete šťasten a proto vám ze srdce přeji, abyste stále tak smýšlel. Já jsem kdysi také tak zpíval, jako vy.

— A proč jste opustil myšlenku, která činí podle vašich slov člověka šťastnějším nežli jiná? — tázal se Leon zvědavě.

Professor, který se snad schválně vyhnul jeho otázce, pravil žertovně:

— Hleďte, dříve jsme mluvili o včelách a

přirovnávali jsme je k lidské společnosti. Kdybych chtěl býti zlomyslný a odporovati vaší ideální myšlence o ženách, myslím, že bych snadno zvítězil a že byste musil zbraň odhoditi stranou, totiž analogii, kdežto já se svojí zbraní bych se s větším štěstím s vámi potýkal, nežli vy dříve se mnou.

— Já budu stále hájiti jedno, jako Don Kyžot.

— Záhy se toho nabažíte.

— Nu, třeba, to platí všeobecně.

— To už jest spíše mužné slovo. — Ale což není u včel podivný úkaz, že mají samičí, a jenom samičí včely jedovaté žihadlo? Trubce, muže své, mají rády po nějaký čas, ale láska ta netrvá dlouho, ženky se jich za nedlouho nabaží, zpronevěří se jim a pak je zcela úkladně povraždí. Co tomu říkáte, což jste nezapomněl, že jsme oba potvrdili jakousi podobnost v konání a osudech včel a lidí?

— Popřejete-li mi trochu času, ku přemýšlení, vím, že se z toho vyberu...

— Žádné přemýšlení. Doznejte jen, že jste poražen, ale zůstaňme proto přece přáteli — pravil professor, směje se. Po té dodal: — Bojím se, že vás kazím a podle svatého písma by bylo lépe, abych si pověsil na krk mlýnský kámen a ponořil se ve hlubokost moře. Proto mne více neposlouchejte. — Hleďte, zrovna mi moje hospodyně něco nese.

Po zahradě od stavení přicházela sem starší žena a přinášela na bílé misce něco hroznů, ve

druhé pak veliký půlbochník chleba. Spatřivši Leona ulekla se poněkud, skryla chléb za zády a stannula za včelínem.

— Pane Františku, buďte tak laskav a pojdte sem trochu — pravila k professoru.

— Co pak máte tajného? — tázal se tento, přistoupiv k ní.

— O, já, mně je tak hanba, že pán ze Zábřezí viděl, že jíte tak černý chléb. Bude mysliti, že pro vás neumím neb nechci bílého chleba péci — pravila šeptem žena.

Professor ji upokojil a žena postavila stolek ze včelínu před lávku, na stolek postavila hrozny a chléb, přinesla ještě vína a dvě sklenky a odešla.

Professor opět promluvil:

— Nyní sám poněkud odvolám svoje dřívější tvrzení. Ta stařena, na příklad, jest velmi počestná a dobrosrdečná žena. Ačkoliv není mojí příbuznou a mne zná jen poněkud z mých studentských let, má mne přece tak ráda, že se stydí místo mne a že by jedla na místo mne, kdyby to bylo možno. Co si jen může pomyslit, že by mi chutnalo, snese mi na stůl a jest mi jí skoro líto, jakou má občas starost, když mi jídlo nechutná.

Leon spatřil knihu, kterou professor dříve četl, nežli byl přišel, a tak přešli v hovoru na čtivo a umění literární vůbec.

— Mně se zdálo někdy podivným — pravil — a ani dnes ještě si nemohu vyložit, odkud

bere to svůj původ a jak se to děje, že nás poesie a umění těší.

— To znamená, že užíváte bez rozvahy, bez reflexe, a to je po jedné straně zcela dobře — odpověděl professor. — Až poznáte svět lépe, vložíte si také to lépe, poznáte, co nyní jen cítíte. Svět a opravdovost na světě, jsou dvě tak ubohé veličiny, že nám nemohou dáti toho, čeho žádá náš duch, který se necítí doma. Proto si duch náš tvoří svět svůj, a tím jest umění. To nás pozvedá z bláta do jasných výšin lepšího, illusorního světa. Ve zjevu tom se těšíme, ale ve skutečnosti se těšiti nemůžeme. Řekl bych, že se stáváme dětinnými. A kdo se netěší ze svých nevinných dětských let, když měl také krásný zjev za skutečnost? Proto každý dobrý člověk miluje umění a pravdu.

Takové a podobné předměty rozvíjeli oba ještě dále ve svém hovoru. Konečně počal soumrak Leona upomínati, že jest čas se rozloučiti.

XIII.

Slunce zašlo. Vzduch byl chladnější a chladnější. Ohně, které tu a tam po vinicích děti pálily, stávaly se zvolna rudějšími a plameny jich šlehaly čím dále světleji. Dělníci opouštěli vinice a odcházeli ve skupinách domů do doliny, aneb

posedali do trávy kolem sklepů a džbánky s lonským vínem kolovaly z ruky do ruky.

Nějaké čtvrt hodiny od místa, kde jsme opustili naše dva známé, byla vinice poštmistra, pana Gorce, zrovna u cesty. Sběrači již byli odešli a pouze tři bosonozí malí hošáci zůstali zde u ohně, který hořel u cesty a pekli si kaštiny. Nějaké dva kroky stranou stály dvě dívky, a sice nám známé: Pavlína a Matilda. Expeditor, pan Kómplez, byl jich věrným, ale zamklým průvodcem.

— Já s panem expeditorem půjdeme domů, ty pak zde zůstaň, když se nedáš uprositi. Dělá se již tma — pravila Pavlína.

— Jen počkej ještě trochu. Nyní jest právě nejlépe a nejpříjemněji. Hleď, jak je pěkně vidět ohně po celé stráni a dole v dolině mihají se světélka z každého domku. Nevím, že dnes nemáš zraku pro všechnu tu krásu. Tož, pane expeditore, musíte se mnou zůstat. Ještě půl čtvrt hodinky, aneb aspoň několik minut zůstaňme zde, abychom viděli, jak ti hoši upekou své kaštiny.

Tak pravila mladší sestřenice a rozpustile od táhla Kómpleza od Pavlíny. Ten byl ve velikých rozpacích, neboť nevěděl, na kterou stranu by se měl obrátiti, aby se druhá nerozhněvala.

— Ale máme daleko domů a co si bude rozumný člověk mysliti, když nás uvidí v noci choditi! — domlouvala starší.

— Vždyť nám přijede chasník s vozem na proti.

V tom rozlehl se na blízku zpěv:

Holá, tchoř smrdutý
pod střechou jen slídl,
Neži Rožmarině
všechna vejce vypil.

— Rožmarinova Neža jde, poběžme! zvolali chlupci, opustili oheň i kaštiny, chytili čapky do rukou a utkali.

Také dívky vydaly se na cestu. Nebylo možno vyhnouti se Neži. Kómplez, který viděl, že se dívky poněkud bojí, stupal udatně napřed a obě sestřenice zrovna za ním.

Podle chůze bylo možno seznati, že je babka opilá. Ze spod šátku, kterým měla ovázanou hlavu, viselo jí několik vlasů přes nos, suchý hubený krk byl rozhalen a v ohnutém lokti visel jí košík s polámaným obloukem.

— Hle, hle, panské křepelky, hinderhander!
— zvolala babizna, spatřivši dívky a vstoupila do prostřed úzké cesty.

Když přišly k ní pravila:

— Dvě straky a jeden strakapoud! Dáte mi něco napít?

— Vyhni se, čarodějnice, abychom mohli ku předu — pravil Kómplez zmužile.

— Có? vykřikla Rožmarinka rozvzteklená. — Kdo je čarodějnice?! Po těch slovech položila svůj košík rychle na zem, roztáhla ruce, zrudla

v obličej, oči se jí zajiskřily a ona ukázala své veliké pěsti.

— Ty, ty ježatý, ty! Já že jsem čarodějnice, hezkého otce dcera! Já? Abych tě nechytla a shodila dolů, ty blázne! Řekni to ještě jednou, povídám.

Kómpleza opustila zmužilost, Neža zaskřípala zubama a dívky strachy se třásly.

— Nežo, přijď zítra k nám, dáme ti kořalky a bílého chleba. Nyní však nám dej pokoj, abychom mohli domů — pravila Matilda.

— Kořalky? Kde ji máš? Ukaž!

— Zde ji nemám. Přijď na poštu a dostaneš ji.

— A dáš ji opravdu? Hodně? tázala se Neža usmířena.

— Opravdu, opravdu!

— O, ty milá veveřice, ty malá! Dej se pohladiti. Jen takhle! Hleď, to neškodí, že jsi snad lepší než já sama. Proč se tak šklebíš, jako bys ocet prodávala? pravila k Pavlíně, která se v bázni zavěsila své družce pod paží. Ano, čerti a čertoviny, odřu tě a sním. Však mám již dosti koží doma, cha, cha!

— Dobrý večer! ozval se dívkám za zády známý hlas. Byl to Leon, který šel domů od profesora. Ještě více nežli on se divil, že je nachází zde potmě, byly ony potěšeny v okamžiku tom.

— A, milý můj přišel, hezký, mladý muž! zvolala Rožmarinka, poznavši Leona.

— Kdo je to zde? Cikánka vás nechce pustit ku předu? Jdi s cesty!

— Hned, hned, vše, co ty chceš, tobě udělám — pravila Neža, sebrala jak mohla nejrychleji košík a usedla na mez.

Ostatní čtyři odešli.

Rožmarinka pohodila hlavou, polohlasně s sebou hovořila, nadávala a dívala se do země. Víno, kterého se dnes napila po viničných sklepích, rozpalovalo a pletlo jí čím dále tím více mozek. Tu zvedla hlavu, ohledla se kolem a když ony čtyry osoby nebylo již viděti, zavolala:

— Kam pak šel? Jedna z nich mi ho vzala. Počkej, počkej, však já tě zabiju, zabiju!

To řkouc uchopila kámen, dutě zavyla a ubírala se cestou dále. Asi při desátém kroku však klopýtla a padla. Ležela nějaký čas, načež blábolíc, vstala s krvavým nosem. a mírně, tiše a zvolna odešla v tu stranu, kam měla z počátku namířeno.

Mezitím sešly ony čtyry osoby s vinic a obrátily se dolů k cestě.

Cesta ta byla velmi špatná pro vozbu i chůzi. Časté deště odplavily hlínu a písek a vyryly veliké rýhy a hromady červeného kamení, tak že člověk musil pozorně stoupati a stále před se hleděti, aby neklopýtnul.

Bylo tedy přirozeno, že Pavlína právě na vrchu

chopila se rámě Leonova. Vždyť je známo, že slabá žena potřebuje vícekrát v životě mužské podpory, že se oň ráda opírá, jako se štíhlá vinná réva opírá o tvrdý, dobře v zemi upevněný kůl. A když ještě uvážíme, že každý dobrý člověk z vděčnosti cítí se jaksi bližším tomu, kdo mu zrovna pomohl z nějaké nepříjemné situace, nemůžeme se ani na okamžik diviti, že byla jakž takž více s ním spřátelena. Chtěl-li by někdo mezi námi podotknouti, že by jí byl musil Leon, kdyby byl věděl, co se patří a sluší, nabídnouti sám své rámě a svou pomoc tím spíše, ježto by jej byl dobrým svým příkladem na to již upozornil pan expeditor Kómplez, který s Matildou stoupal nějaké dva kroky před ním.

— Bály jste se té baby? Nu, myslím, že nikomu ničeho zlého neučiní — pravil Leon, ačkoliv by byl raději hovořil s ní o něčem zajímavějším.

— Mám již z počátku, kdy jsem tu ženskou viděla, jakýsi mrazivý odpor vůči ní. Dala-li jsem jí něco, když přišla k nám, dala jsem jí to nejraději proto, aby zase odešla. Víím, že to není zrovna pěkné, a málo lichotivé pro mne; když jest člověk člověkem, měli by ho milovati všichni, jak žádá od nás Stvořitel a jak nám velí naše srdce. Avšak jakýsi odpor, který mi přivádí ona divá žena, nemohu vskutku potlačit.

— Já jí zase mohu viděti zcela snadno; pro mne jest nepřírozeným předmětem, originální po-

dobou. Bůh také takovým lidem dal život, aby byl svět pestřejší a různější. Proto musí býti na světě také takové ženy. Bylo by to nudné na tom světě, kdyby byly všechny stejné.

— V tom se já nevyznám, snad jest to pravda, jak míníte. Kdyby Neža nebyla ženou, snad by byla také pro mne pouhým předmětem, jako pravíte vy; ale tak vidím v ní něco nepřírozeného, nelidského, aneb jestli snad to není nedobře řečeno — neženského.

— Ale nezazlíte mi, když povím, že jsem velmi zvědav, jak smýšlíte o jisté polovici člověčenstva, která vás musí s pýchou počítati ve svůj střed? — tázal se Leon.

— Začínáte-li takto mluvit, jako byste ani nestoupal po této hrbolaté cestě, nýbrž kráčel ve vysoké společnosti v městském stromořadí, pak bych vás měla poněkud potrestati tím, že bych vám neměla ani odpověděti. Nu jak?

— Toho nečiňte, vždyť třeba uvážiti, že jsou lidé, kteří také v srdci cítí to, co myslí a mluví.

— Bylo by tedy ode mne nepěkné, kdybych vám nechtěla odpovídati zrovna nyní, když jste byl ke mně laskav? Proto vám povím, že v tom případě, jestli očekáváte ode mne nějaké zvláštní myšlenky, velmi se mýlíte. Požadavky, jež bych sobě a všem jiným mého pohlaví kladla, vysloveny jsou zajisté tisíckrát. Žena má svůj domov v tiché domácnosti; tam ať působí a pomáhá podle své síly. My musíme mysliti spíše srdcem,

nežli hlavou. Proto se nesmíme hnáti do veřejnosti. Lecjaký poklesek bych spíše muži odpustila, nežli své vrstevnici, ženě.

— Proč? Zdá se mi to příliš velikou zodpovědností. Ta myšlenka jest zcela nepřirozena. V mnohém kruhu, mezi svými přítelkyněmi byste zůstala osamocena. Člověk rád vyžaduje pro sebe jistou svobodu, kterou mají druzí. Vidíte, nyní jsme si zaměnili úlohy. Já budu hájiti ty, jimž jste se vy zpronevěřila — pravil Leon směje se.

— Svoboda jest skutečně krásné slovo, ale zde ji pomiňme. Třeba činiti rozdíl od bezuzdnosti. Člověk ať prozkoumá a prohlédne svoje síly a podle nich, jak potřebí, ať se řídí. A my ženy jsme slaby; ztratíme-li oporu, nemůžeme se nikdy opět povznést. Ale s vámi bych skoro neměla takto hovořiti.

— Proč ne? Větší radosti...

— Ticho, vy jste mne k tomu přiměl, že jsem učinila to, co při svém pohlaví vůbec kárám: mísení se do věcí, které jsou mimo náš obor. Po-
divně jsme začali. Praví se, že pravá láska nepřemýšlí odkud a proč, proto by musila také žena svoji povinnost lépe cítiti a plniti, lépe v srdci ji nositi nežli na jazyku...

— Pojdme rychleji, Matilda a pan expeditör budou mysliti, že jsme unaveni; hleďte, kde již jsou.

Leon až doposud schválně kráčel volněji. Mož-

no, že Matilda to také hned z počátku zpozorovala a proto vzala expeditora s sebou, a šla napřed.

Pan Kómplez, který několikráte po straně se nazad ohlížel, musil, chtě nechtě, mluvit i a zápasit se svou společnicí, která si jej nemilosrdně dobírala tím, že by byl býval bit, kdyby nebyla ona a přisedší Leon uchlácholili rozkacenou Nežu.

Ačkoliv bránil udatně svoji mužnost, bylo konečně patrno, že má toho dráždění už dosti, a proto mu vylíčila zlomyslná děvůška přece ještě všechny následky onoho, na štěstí odvráceného výprasku, jak by byl ležel nemocen a pěkně naříkal, a snad docela plakal, jak by jej musila opatrovati atd.

Tak přišli až k silnici. Tam čekal povoz.

— Půjdeme pěšky ještě až nahoru? Pro čtyry není ve voze místa, mohly bychom ještě kousek doprovoditi pana Retelje, nejsi-li unavena, Pavlino! — pravila Matilda.

— O, nejsem. Mně je to milé, proč bychom týrali koně do vrchu, když můžeme snadno pěšky — odpověděla ona. Kočí odejel tedy s vozem napřed do vrchu úžlabinou.

— Mám ještě s panem expeditorem něco dokončiti. On se mi nechce přiznati, že složil onu pěknou báseň, kterou jsem včera našla. A nedám mu dříve pokoje, až se mi přizná, a řekne mi ještě jméno oné šťastné duše, které jest ta óda posvěcena — hovořila Matilda.

— To je sonet, a ne óda — poznamenal, vzpamatovav se, pan Kómplez.

— O, mám vás již; když víte, že je to sonet, sám jste se prozradil. Nyní povíte ještě druhé. Pojdte, ti dva to nesmí slyšeti. Víím, jak třeba tajnosti chrániti.

To řkouc, táhla jej s sebou. Musil s ní. Držel se chrabře proti ostrému vyzvídání.

Leon snad ani sám nevěděl, že levicí svoji společníci poněkud pevněji pod pažím svíral, nežli bylo na rovné silnici potřebí, aby její nožka nebyla v nebezpečí klopýtnouti. Ubohý muž! Tak něco tísnícího zalehlo mu kolem srdce, že po nějaký čas nemohl ani mluvíti. A v zlověstném hrdle jeho bylo také něco nepravidelného, že ani dech nechtěl pěkně podle starého zvyku do plic a z plic, ani odpovědi, které dával na přirozené její otázky, nebyly dosti dlouhy, ani uspokojivy. A přece byl již dosti zralý, a ne právě, jak myslil, nevzdělaný. Občas sice ještě věděl nějaké trefné slovo na pravé místo položití, ale podivno!

— Hleďte, jak krásně jest odtud viděti váš dům — pravila Pavlína mezi jiným.

— Skutečně krásně — odpověděl.

— Musí to být radostné pro pilného muže, když tak stojí a kolem dokola sebe vidí pěknou úrodnou půdu a snadno může říci: to je moje! Vše, co zde rodí matka příroda, dává mně! Tak se člověk cítí hospodářem na tom světě; to jej musí povznášeti. I vy tak snadno jednou řeknete. Co nejste šťasten a vesel?

— Budu šťasten a vesel, avšak o tom musí

rozhodnouti někdo jiný — pravil Leon měkčím hlasem a pohlédl jí do tváře.

— Rozhodnutí jest již hotovo.

— Opravdu? tázal se Leon s jakousi žádostivou radostí.

— Vaše teta, komtesa, zajisté neodkáže své jmění nikomu jinému nežli vám. Aspoň lidé o tom nepochybují.

— Ne, ne, vy jste mi nerozuměla. Já myslil, že by to bylo všechno tak krásné, tak nevýslovně krásnější, než jak jste pravila, kdyby vlastník nebyl sám při dohledu, ale kdyby měl milovanou družku vedle sebe a...

Jest to kříž s tím ženským světem. Některého člověka nechtějí pochopiti, některému pak se ani vysloviti nedají. Bůh ví, jak krásně oduševnělý a poetický způsob štěstí na venku byl by rozvinul Leon, kdyby mu nebyla Pavlína přerušila rozhovor chladným slovem:

— Zajisté, jak pravíte, kdo by o tom pochyboval, že si snadno připravíte takové štěstí. Všude v okolí krásné a bohaté dívky. A docela vysoký aristokratický svět dnes dostal rozum, že zapomíná už i na svou krev; tak můžete snadno voliti po městech, kde jen chcete, když byste nechtěl zrovna toho kterého nepotřebného přívěsku a nádavku ku svému jmenu, jako baron, hrabě neb něco podobného. Na příklad budete v brzku slyšeti něco zajímavého z okolí. Jakýs baron běře si právě dcerku zcela nešlechtického otce.

Že se Pavlína při tomto rozhovoru náhle poněkud zarděla, Leon nezpozoroval. Přírozenost pak, s kterou mluvila, tížila jej velmi. Když vyslechl poslední slova, napadla jej nějaká myšlenka a jiným hlasem, než jakým mluvil dotud, otázal se:

— Snad by se smělo věděti jméno této nešlechtické dcerky, s kterou se baron žení. Zdá se mi, že není daleko odtud, ode — mne.

— Možno, že to není nepravda.

Tato odpověď Leona se dotkla více než nepříjemně. Tedy tak jest to! Nějaký baron se žení a on kojil se marnou nadějí. Oh, jak nemilosrdně sráží osud člověka se žebříku, po kterém by rád lezl do nebes svého štěstí!

Buď schválně nebo nechtě pustil Leon její ruku z pod ramene. Každá čtenářka potvrdí nám úplně, že to bylo negalantní, jako též to, že pak šel s ní dále do vrchu, aniž byl pronesl slova.

Tam stál vůz. Dívky vsedly, pan Kómplez sedl si vedle kočího:

— Dobrou noc! — Tato slova na rozloučenou byla pronešena Leonem dnes tak krátce, suše a polohlasně, a poklona byla tak povrchní a odchod postranní cestou tak náhlý, že Matilda, když vůz zadrkotal po cestě, Pavlína se otázala:

— Co mu je?

— Nevím — odpověděla Pavlína.

A dívka odpověděla to tak beze všeho rozmyšlení, neboť musila věděti, že nemluví prav-

du, a zardíti se, ježto by se byla styděla ži, která jí byla přece cizí.

— Snad jsi ho rozhněvala? — tázala se Matilda.

— Myslím že ne — odpověděla sestřenice.

— Co pak jste mluvili naposled? — vyzvíдалa Matilda.

— No, naposled jsem mu právě žalovala na tebe, že se vdáváš, a že si tě bere baron Bremern. Snad se nebudeš proto hněvati, tím méně, ježto jsem tvé jméno nevyřkla, ale on snad sám se domníval, že bys to mohla býti ty.

— Že nemůžeš mlčet!

— Bylo to vskutku nesprávné, že jsem o tom mluvila, to poznávám; proto se nehněvej. Vždyť by byl beztoho těchto dnů barona u nás viděl a vše zvěděl.

— Ale mně se to zdá býti vše podivným — pravila Matilda — odešel od nás jaksi nespokojen. Kdyby byl slyšel, že ty se budeš vdávati, pak bych si to snadno vysvětlila.

— Prosím tě, buď tiše!

Dívky nějaký čas umlkly.

— Není-li pravda, Pavlíno, že se pak ke mně přestěhuješ, až si vezmu barona — ačkoliv to není ještě tak jisté? Bez tebe bych ve svém štěstí něčeho pohřešovala. Budeš mítí nejkrásnější pokoj v zámku a každý týden dvakráte navštívíme otce, občas se podíváme na Zábřezí, v zimě pak pojedeme spolu do města...

— Ne, ne, to nemůže býti. Až ty opustíš dům svého otce, půjdu já do města a vyhledám svou starou tetu. Až budeš šťastna, vzpomeň si občas na mne, ježto já nejsem a nedoufám, že bych kdy byla šťastna.

— Tomu tak nebude a pak se raději nebudu vdávati, pravila Matilda a stiskla své sestřence ruku.

— Máš-li mne ráda, nemluvme už více o tom — odvětila Pavlína.

XIV.

Člověk bez srdce málokdy pozná svého bližního a jeho vnitřní hodnotu. Jest zvyklý souditi podle sebe, ale blaženého pocitu nesobecké lásky, šetrné shovívavosti, dobrotivosti a tak dále, jež jsou jemu samému cizí, také u jiných nehledá a nenachází, ale i když se mu jasně ukazují, neuznává. Co jest krásné na člověku, má svůj původ a začátek v srdci, v příbytku lásky. Lásky nemá ten, kdo každého zavrhuje, kdo nesmýšlí jako smýšlí on, nemluví jako mluví on, nedělá co dělá on a každému nepříjemnému konání přisuzuje nejšpatnější, vypočítavé a k zamítnutí vedoucí důvody.

Snad v tom ohledu jsme všichni sjednoceni, že přisuzujeme ženám měkčí srdce nežli sami sobě. V tomto ohledu třeba mnoho sleviti. Avšak

svoji samolibost mohli bychom potěšiti tím uvážením, že, co ony získají vnitřním bohatstvím, vyváží muž rozhledem. Skryté tepny, kterými v ženách proudí krev vnitřním duševním životem, vedou od srdce k rozumu, u muže pak naopak.

Proto vidíme, že muž spíše chová veliké, člověčenstva se týkající a je obsahující ideje, že se snáze staví na vrchol lidského poznání a bystrým pohledem proráží mlhu, která se rozkládá v daleké šíři pod ním — spíše než žena, která opět spíše rozpozná vnitřní cenu jednotlivých lidí.

Pavčina tušila na základě tohoto přirozeného vnuknutí svého pohlaví, a snad také proto, že muže lépe znala, nežli leckterá jiná dívka na jejím stupni vzdělání, Leonovo stále větší blížení. Povšechnou dívčí přirozenost musila by zapřítí, kdyby byla neviděla už z počátku, když jí byl Leon ještě napolo neznám, že pozdravy jeho platí dříve jí a pak teprve její sestřenici. A kdyby toho nebyla viděla, musila by se v době, kdy Leon stále častěji na poštu přicházel, o tom docela přesvědčiti.

Ale klamala sama sebe. Co jí bylo zcela jasné, zdálo se jí neuvěřitelné. Člověk se vždy snadno mýlí. Podoba, kterou má před očima, jest, Bůh ví, jen pouhým zjevením, domněnkou, dítětem příliš živé fantasie; a oči naše, které to vidí, uši naše, ve které to zní, jsou snad ve stavu nepravdivosti — ve spaní, ve snech. Kdož to ví!

Ale dnes, dnes to poznala. Nebylo již po-

chyby. Z jeho slov, z jeho hlasu, z jeho chování, z mnohých nepatrností bylo jí zcela jasno, že mladík, jemuž mohla nabídnouti s otevřeným srdcem přátelství, cítí pro ni více, nezměrně více.

A ona?

Když na poště vše již utichlo a usnulo, opírala ležíc v posteli hlavu o své rámě a takto přemýšlela: „Můj Bože! Což jsem já svým chováním k němu sama vzbudila pocit ten? Snad z mého chování vyrozuměl více, nežli mu mohu a smím nabídnouti? Co se stane nyní od této chvíle? Což by nebylo lépe, kdyby ho byla dnes večer vyslechla a jemu naposled jako příteli otevřeně řekla, že jej ctí, ale milovati jej nemůže, ani jej, ani žádného jiného.“

Musila přiznati, že jest Leon mnohem lepší nežli mnohý jiný, ježž poznala. Nebyl jedním z těch, kteří beze všech myšlenek žijí pouze pro jeden den, jisto jest, že má skutečně veliký cit a poctivé srdce. Učiní šťastnou jedinou dívku a on sám jest hoden štěstí a lásky.

Ale jí — nemůže učiniti šťastnou. Takovou lásku, jíž by mu byla povinna, nemohla by mu poskytnouti, vždyť byla zadána dávno již jinému a sice — beznadějně. Ideál vroucí lásky své k hodnému muži, který kdysi měla, milovala dosud, ale tomu Leon nezdál se býti podoben.

Budoucnost rozprostírala se před ní osamělá, žalostná. Bez matky a otce, takřka bez většího majetku, odkázána byla na příbuzné. Neveselé po-

stavení! A Leon, bohatý dědic, dobrý člověk, mohl jí nabídnouti bezstarostnou, snad krásnou budoucnost. Některá dívka byla by přijala krásnou příležitost oběma rukama. Což jest snadnější od pochlebenství! Ale ona podobné sobeckosti nepoznala, něco takového bylo proti jejímu svědomí.

A přece byla její láska téměř již beznadějna. Muže, kterému se byla posvětila, neviděla již po celá léta, neslyšela o něm, nevěděla, kde je. Zajiště již na ni zapomněl, nemyslí na ni víc — srotu! Že jen mohl býti takový, jak jen mohl zapomenouti, možno však, že také Leon nebude se o ni více starati — tedy přenáhlená náklonnost.

Slzy vytryskly jí na tváře. — Tryskejte z očí, slzičky, vy hořké, břitké těšitelky skrytého hoře! Jest noc, tma, žádné nepovolané oko vás nevidí, tečte po bílé líci a přineste útěchu!

V časném jaru obleče se bílá bříza mladou, srdce blažící zelení a hrdě stojí, jako první krása nově vzbuzené přírody, uprostřed jiných, ještě holých stromů. Ale od severu dýchne studený vích, mrazivá bouře se přivalí a jako zloděj dostaví se ledová jinovatka, aby přenocovala na luzích — a žalostně pomrznou časně výhonky s krásnou zelení. Pravda, že slunce pozdějšího jara a horkého léta dá břízce druhý oděv, ale uschlé haluzky zůstanou viseti jako smutné sledy neštěstí až do pozdní jeseni.

Tak jest i s člověkem. Čím veseleji rozvíjí se květ v mladém srdci, tím raději, tím ostřeji vztáhne

osud drsnou svoji ruku a rozetne příznivý soulad. Dávno jest sice tomu, co jeho ruka udeřila, ale stále ještě potichu duní hlasy bolesti po celém organismu.

Jestli Dante praví, „že není větší bolesti, nežli vzpomínati si na šťastné dny v neštěstí“ — pronáší jen to, co cítíme všichni.

Více tedy nežli kdy jindy cítila se Pavlína nešťastnou v noci.

*

Komtesa ležela nějak churava. Leon musil jí, jako již vícekrát, také v noci několik kapitol, nevím z které svaté knihy čísti, dříve nežli šel spat.

Nyní v podzimním čase, když mu bylo venku na poli, na lukách a vinicích hospodařiti a dohlížeti, nebyl mnoho s tetou pohromadě. Ježto komtesina zbožnost sáhala tak daleko, že, dychtíc po úplnosti, požívala nejprostší stravu, neobědvali a nevečeřeli nikdy pohromadě, i když byla ještě zdráva.

— Amen. Díky tobě, bude dosti pro tentokrát — pravila komtesa, a Leon skutečně rád přestal čísti. Že pro toto noční zaměstnání nebyl, snadno lze si pomysli. Stará žena také postřehla, že jest nějak smuten.

— Co je ti, můj milý! Jsi nějak bled a hlas tvůj není přirozený. Jsi snad nemocen? tázala se ho starostlivě.

— Nemí mi nic — odpověděl Leon.

— Možná, že se sám mylíš. Střez si zdraví! Nechoď nyní na podzim příliš lehce oblečen, hlavně při večerním chladu. Kdo si nešetří zdraví, hřeší proti pátému přikázání Božímu. Požádej Barču, aby ti uvařila čaje. To ti udělá dobře. Řekni jí, aby přišla ke mně co nejdříve, že jí řeknu, jak ti jej má připravit.

— Jsem úplně zdrav, teto, myslím, že toho není potřeba.

— Člověk sám sebe nezná. Jen poslechni, přeji ti jen dobré. Jak by to bylo, kdybys se roz nemohl. Jen jdi do postele.

Krátce po tom chodil Leon po svém pokoji nahorů i dolů a na stole se kouřilo z čaje, který byla stará Barča v rychlosti upravila.

Ubohý, vnučený lék! Nelze doufati, že by pomohl tomuto chorému! On sám snad v to také nedoufal, ježto se ho ani nedotekl. A aby cbě staruchy nepohněval: tetu a Barču, přijal čaj, ale vylil ten dar Boží oknem do zahrady, jelikož jej píti nemohl.

V povaze své byl dosti klidné krve. Proto se jeho vnitřní pobouření dnes, kdy na první pohled mýnil, že mu nejsladší naděje uplavala po vodě, jevílo spíše jako těžký smutek, nežli jako náruživé rozčilení. Spíše by se byl tiše rozplakal, jako mladý chlapeček v osmi letech, jež ve škole spolužák předstihl, aneb přísahal náruživě pomstu a hněv tomu, kdo byl toho příčinou, aneb o kom myslil, že jest příčinou jeho neštěstí.

Z posledních slov Pavlíniných vystihl, že jest s ní zasnouben nějaký baron — nejspíše baron Bremern, o kterém slyšel mluvit, ačkoliv jej osobně neznal. Tedy proto mu nechtěla rozumět!

Sedl ku knize. Ale když jest duch pln svých myšlenek, nemůže se obírat jinými, nemůže si prisvojovat a sledovat cizí. Odložil tedy knihu. Kdyby mohl aspoň myšlenky své rozptýlit.

Dlouho chodil po pokoji.

— Tedy barona bude raději poslouchati. Proč? Proto že je baron? Ne, to nemůže býti. Ona smýšlí o šlechtictví jako všichni rozumní lidé. Teprve se o ni uchází. Snad jej odbude. A snad že jemu samému vsutku dosud neporozuměla. Jak drsně a polovičatě jí projevil lásku! Slovo, jež jindy žertem v krátkém čase tolikrát pronesl, bylo zde tak těžké. „Miluji tě!“ jsou pouze dvě slůvka. Zajisté, opravdu a nejspíš tomu tak bude, že ho nepochopila.

Kdo chce se utěšiti, konečně přece najde potěchy. „Není vše ztraceno“, myslil si Leon a stále rychleji chodil po pokoji vzhůru a dolů, a to jej poněkud změnilo.

Opakuje si všechna její slova, domyslí se něčeho, co jej potěšilo. Snad nemyslila sebe, ale spíše Matildu. Také ona nebyla „daleko“ od něho. O, kéž by tomu bylo tak! Třeba se zítra o tom přesvědčiti.

Upokojen lehl ku spaní. Co se mu zdálo, nevíme.

XV.

Ráno byla stará Barča již na nohou. Nadávajíc budila nepilná děvčata a po té šla přihlédnouti do chléva, zdali Matěj, hlava chasníků, ještě chrápe, aby ho vzbudila a aby i on pak své podřízené v konírně a kravíně připravil na nohy a k dílu.

Ale Matěj ji předešel. Kysele se tváře jako vždycky, v pátek i svátek, měl s jedním chasníkem již koně zapřažené a právě opravoval jakýsi pluh.

— Není ti hanba, to jsi panský chasník, a jedeš k silnici orat v tomhle děravém klobouku, že se budou lidé za tebou ohlížeti! zlobila se Barča.

— Jedu orat úhor na Křivou nivu — odpověděl hluchý Matěj.

— Ty můj Bože! Což jsi přes noc paměť propil? Křivá niva jest přece nejlépe vyhnojena. Do úhoru na Křivé nivě!

— Pán to včera nakázal — pravil mladší chasník.

— Co povídá baba? — tázal se Matěj.

— Pán nic neví, vy dva také nic! Tak je to! pravila Barča a obrátila se ku sviňským chlívkům přihlédnout, zdali je vše přes noc sežráno.

Prasátka ji už podle chůze poznávají a jednohlasně, ne však zvláště harmonicky ryčí jí jitřní pozdravení. Barča po té otvírá dvířka u plemenic; nejdříve přední oddělení, současně pak u prasnic

s mladými, potom naposledy u krmníků, kteří budou toho podzimu na zabítí neb na prodej. Všude něco promluvila i na prasátka a sice mnohem přívětivěji nežli na Matěje. To poškrábe trochu po štětinách a praví: „Huš, huš, proč se ty nespravuješ?“ Druhé lehce udeří po hřbetě, řkouc: „Ty čuňátko, ty ošklivé čuňátko, proč toho břichopáska odháníš od koryta? Ty žroute, ty!“ A prasátka zdvihají rypáčky a pohlízejí na Barču. Ona pak myslí, že jsou zrovna tak rozumná, jako jsme my lidé a vědí, co se k nim mluví, pouze neumějí mluvit. „Hned dostanete žrát, jen počkejte“, pravila ještě a zavřela chlěvní vrata.

Také slepice ji zaslechly. Celý houf s pyšným kohoutem uprostřed přiletěl jí naproti. Volněji za nimi přikolébaly se těžkonohé kachny a husy. Holubi přífrčeli se střech a z kouta přiváděla kvočna svoji nezkušenou malou rodinu.

Když Barča kráčela přes nádvoří, provázela ji všechna ta havěť. „Jemine, jemine, což máte takový hlad?“ pravila Barča, vstoupila do vchodu, a když pernatina chtěla za ní, nadarmo volala: všvš! — a mávala svým šátkem. Musila zavřítí dvéře před vetřelci. Drůbež věděla už, co bude následovati a proto se nehýbala ode dveří. Dvéře se totiž opětně otevřely a Barča přinesla velikou ošatku smíšeného obilí, hrábala do ní rukou a sy-pala mezi kury, které s velikým chvatem sbíraly a zobaly, jedna přes druhou.

Když se Barče zdálo býti dosti, odložila ošatku na okénko, pozvedla svůj suchý prst ukazováček a pohybuje jím podle taktu, jala se počítati drahé svoje, aby věděla, zdali neuloupila některé slepice liška nebo jestli krahujec neodnesl kuřata. Několikráte se zmýlila a musila začíti ještě jednou od počátku.

Tu se také bílý macíček s vysoko postaveným ohonem a vzhůru zkřiveným hřbetem připlazil podél zdi sem. Rád by se Barči trochu zalichotil a proto se otřel o její oděv. Ale kury se před větřelcem plaší, a Barča se zlobí a macka zahání: „Půjdeš pryč, ty obludo kočičí!“ Aby nebyl bit, musí kocour rychle vzíti do zaječích.

Ze dvora obrátila se Barča do kuchyně. Tam již hoří veliký oheň, děvečka vaří snídání pro čeleď a ve velikém kotlí, naplněném pro svině, počíná se zrovna voda vařiti. Barča připomíná, co se jí nezdá býti dobře uděláno, a pak zručnou svojí rukou připravuje snídání pro paní komtesu a mladého pána.

— Co pak je to, že pán dnes nevstává! Jindy bývá v tento čas už vždycky na nohou — poznamenala Barča, když byla snídáně již dávno připravena pro Leona, a domyslivši si, že byl včera večer poněkud churav, tiše stoupala po schodech nahoru a zatukala na jeho pokojík. Vidouc, že ještě spí, pomyslila si stařena, která jej měla přece ráda, ačkoliv si potají vždy trochu zareptala na jeho hospodářství: Snad včera šel pozdě spat.

To jsou divní lidé, tihle páni, za dne chodí kolem, v noci koukají do knih a ráno se ne probudit! Bůh ví, co stále a stále čtou! Vždyť musí vše znáti už nazpaměť.

Toho jitra stálo slunce již dosti vysoko, když Leon vstal od snídaně. Stará komtesa byla velmi veselá, když jej viděla před sebou se zdravě vyhlížející tváří, těšilo ji to více, než kdyby byla ona sama ozdravěla.

K desáté hodině byl Leon zrovna připraven dohlédnouti na vinici k dělníkům, když spatřil, jak malý vozík s dvěma koníky hrčel po silnici a zahrnul zrovna k Zábřezí.

To bylo něco neobyčejného. Leon nemohl uhádnouti, kdo by to byl. Ani když povoz stanul na nádvoří a mladý pán podal opratě jednomu ze zábřezských chasníků, nevěděl Leon, koho pozdravuje.

Cizinec se mu představil: Baron Bremern!

Byl asi třicátník a vypadal dosti svěže. K tomuto vzezření napomáhal čistě oholený, plný oblíček a přímá, hrdá chůze, která připomínala právě ze služby vystoupivšího poručíka. Oblek co nejkusněji podle nejnovějšího stříhu ušitý, seděl pěkně na ohebných, jakousi náchylnost ku tloušťnutí prozrazujících údech, tak, že by pozorovatel zevnějších známek mezi ním a Leonem, který byl všední dny velmi prostě oděn, našel dosti veliký rozdíl. Dvojitý, kolem hrdla zavěšený zlatý řetízek, na kterém byly zavěšeny kapesní hodinky,

více drahocenných prstenů na rukou a ještě mnoho jiného bylo na baronu, co se vše tak rádo dalo viděti a co by byl některý židovský obchodník prohlížel se srdečnou žádostivostí. Nejzlomyslnější kritikářka neměla by ničeho vytknouti pečlivě rozčesaným rudým vlasům a nasazenému na nich kloboučku; a co se týče hezkých očí a zdobných knírků, bylo nutno potvrditi, že by byl každý poručík šťasten, kdyby měl podobné.

Zdali bylo Leonu zvláště příjemno, že jej nový soused zrovna to jitro první navštívil, ať čtenář soudí sám. Ještě však jest konečně to štěstí, že si veliký svět vymyslíl zvyklosti, které zkušenému člověku poskytují tolik přirozených způsobů a frazí, které mu pomáhají, že s radostí přijme také toho, který jest mu v podezření, že jest jeho sokem a stojí mu v cestě k jeho štěstí.

Baron Bremern dosti mluvil a komplementoval: jak si pokládal za povinnost navštívit jednoho z nejmilejších sousedů; jak jest mu nevýslovnou radostí, že má čest seznámiti se s mladým mužem, jehož výtečné vlastnosti v krátkém tom čase, co opustil vojančinu a doma se usadil, všude a vícekrát slyšel chváliti; že mu smělost, kterou si dovolil, že nepozván jej navštívil a jej snad tak ve vážných záležitostech vyrušoval, docela odpustí atd.

Koně nedovolil vypřáhnouti, řka, že spěchá, že musí odpoledne býti na poště, jelikož byl určitě slíbil.

V dalším rozhovoru, který se točil čistě kolem obyčejných věcí, dostal se baron také ke svojí ženitbě. K veliké své radosti zvěděl Leon, že si chce vzít Matildu a ne Pavlínu.

— Já jsem voják skrz na skrz. Rychlost mám rád. Přijel, viděl, zvítězil jako Julius Cesar. Dlouho choditi kolem ženských, zkoumati a vzdychati, jak dělají nudní poetové, nebylo nikdy mým zálibením. Přirozenost uprostřed tvrze a vítězství jest jisté. Ženu třeba jen poznati. Všechny jsou takové, jedna jako druhá. Tu se mi zalíbila dívka, třeba jest ženiti se, starý proti tomu nic nemá a tak myslím, že bude lépe, když bude věc rychle u konce.

Tak baron mluvil o věci.

— Ale já myslím, že by se z vašeho zvláštního štěstí nedalo učiniti nepopíratelné pravidlo pro druhé, pane barone! pravil Leon.

— Dovolte mi, pane Retelji, snad se prohřeším proti skromnosti, když připomenu, že mám dosti zkušenosti ve věcech těch. Vězte, že člověk ve stavu tom, jehož členem jsem měl čest býti, pozná mnoho světa. A já bez předpojatosti smím říci, že jsem tu pěknou příležitost dobře využítkoval. Z lásky naučí se za krátký čas, jak si musí počínati, když s věcí smýšlí do opravdy.

— V té věci, musím říci, že jsem dosud málo učinil — odpověděl Leon usmívaje se.

— Abych nezapomněl — pravil baron — slíbil jsem na poště, že vás přivedu s sebou. Pan

Gorec vás pozdravuje a očekává, že mu dnes odpoledne prokážete čest, a že se účastníte naší společnosti. Také mně by bylo velmi příjemno, kdybyste ráčil ke mně do vozu přisednouti a pojedeme tam.

— Jest mi skutečně líto, ale myslím, že dnes tohoto přívětivého pozvání nemohu přijati, jelikož moje teta jest poněkud churava a také by se nehodilo, abych já...

— Paní komtesa? Pravda! Myslil jsem, že není doma. Což mne nemůžete jí představit?

— To jest těžké, myslím, že by nemohla s vámi mluvit. Oznámím jí ovšem, že jste nám prokázal čest.

— Prosím, prosím. Těšilo by mne, kdybych mohl poznati tak výtečnou ženu, která byla, jak vím, přítelkyní mé matky. Budte tak laskav, a oznamte mne. Dovolte mezitím, abych se zde podíval do vaší knihy.

Leon přišel v brzku nazpět a oznamoval, že by jej komtesa podruhé ráda přijala, že jí to však nyní není možné. Zároveň pan Leon oznamoval, že se mu dostalo dovolení a že s ním pojedje na poštu.

Tímto způsobem pak odejeli.

Bývalý císařský poručík, baron Bremern, byl pak čím dále tím hovornější a vyprávěl Leonu více episod ze svého vojenského života, které byly ale také takové, že si netroufám jich opakovati počestnému čtenáři. Nelze říci, že by byly Leonu

zvláště po chuti. Baron je odůvodňoval pochybnou morálkou: „Dokud jest člověk sám, svoboden a mlád, nechat užívat svět a svobodu. Když si pak manželské járho vloží na krk, musí už býti jiným.“

Na poště našli již společnost pohromadě. Okresní soudce se svou paní, dvanáctiletou dcerkou a o nějaká dvě leta starším synem byli již zde.

U stolu seděl Leon mezi paní soudcovou a Pavlínou, svému novému známému a Matildě naproti.

Pavlína se nejvíce obírala mladou dcerkou pana soudce, bojácnou a dosti netečnou dívčinou a s Leonem mluvila málo. Tím více namáhala se jeho sousedka po levé straně, paní soudcová, která jej zvala, aby přišel jednou do její společnosti a chválila mu, sice nenápadně, ale přece srozumitelně řídké vlastnosti své starší dcery, která dnes, bohužel, musila pro bolest zubů zůstat doma. Také byl nucen trpělivě vyslechnouti dlouhou jeremiádu paní soudcové, jak málo vyššího vzdělání mají děvčata úřednických rodičů zde na venku, že jest vše sesurovělých a selských mravů, že málokterá zná něco kloudného z hudby atd. Vše to pak vypravovala potichu; a bylo-li možno paní soudcové věřiti, co vše tvrdila, jak se nelekala žádných výloh, aby starší svou dceru vychovala dle vymožeností nynější doby, musila být ta soudcova dcera skutečně pravým ženským

ideálem. A přece byl Leon tak nevděčný, že nevyšlovi nižádného přání, že neřekl, že by rád seznal to dítě naprosté úplnosti.

Vždycky veselá a hovorná Matilda byla vedle svého ženicha, barona Bremerna, jaksi nápadně tichá a ve tváři zardělá. Mluvíti jí nebylo na štěstí mnoho třeba, ježto vlídný pan baron mluvil stále za dva.

Soudce a pan Gorec také debatovali o vážných věcech.

Konečně pan Kómplez, sedě na svém dolením místě, měl dnes také společnost s gymnasistou, soudcovým synem. Dostalo se mu v něm člověka, který byl po rozumu a podle zkušenosti nižší nežli on. Za takové příležitosti se každému rozváže jazyk a také pan Kómplez proto udatně hovořil. Privil mladému učenci čtvrté latinské třídy, jak bývalo tenkrát, kdy on do školy chodil, jak se s učiteli hádal, jaké těžké úlohy tenkrát míval a více podobných věcí. Nevím, mluvil-li vše dle pravdy, aneb zdali si tu a tam něco přidal; možno, že občas také sám sebe chválil. Co některý člověk všechno neučiní, aby u jiných vzbudil dobré mínění o sobě!

Leon si byl pevně umínil, že s Pavlínou musí dnes promluvíti vážné slovo. Ale po všech ten čas nebylo příležitosti. Po celé odpoledne nebyla ani jednou sama. Co s ní promluvil, bylo jen několik bezvýznamných slov, a to ještě málo. Ale postřehl také, že se mu nějak vyhýbá, že jest smut-

nější a také že jej neoslovuje více křestním jménem, jako dříve činila, vůbec, že není s ním tak přátelská.

To bylo žalostné.

Ale, snad jest v tom přece nějaký dobrý význam! Tato myšlenka měla pro něho poněkud útěchy, když se vracel domů.

XVI.

Několik dní později šel pilař Šépec s kulem na rameni kolem jezu a prohlížel, jak už tu a tam voda prožrala hrazení, a lámal si hlavu, jak a čím by štěrbiny ty zapažil, aby voda jinudy neucházela, pouze na stavidlo, když je otevře. Vypočítal, že mu tou vodní neposlušností vzchází škoda denně celých šest krejcarů, a šest krejcarů, to je nějaký peníz. Když je člověk propije aneb almužnou dá, jest to přece lépe, než když je vezme voda.

Když takto přemýšlí, zavolá naň někdo tam na pile. Kdo pak je to? Matka a dcera Cilka šly zrovna na vinici paběrkovat, nemožno tedy, aby se byly již vrátily. A byl to přece ženský hlas. Ohlédl se a pohlédlnul tam. Byla to Mreta, tatáž žena, kterou mínil Šépec vzít si za manželku, v čemž mu bránila obec, farář, matka a Bůh ví, kdo všechno ještě.

Proto vykročil vesele Šépec přes lávku na onu stranu k pile, kde stála Mreta.

— Jak jsi sem přišla? — tázal se jí s veselou tváří.

— Nyní se ještě tážeš, jako bych sem nesměla! Dám ti jednu za ucho, že budeš vidět devět sluncí — zlobila se mladá žena.

— Jen se nezlob! Sedni si sem ke mně do chládku a něco si povíme — pravil pilař.

Usedli.

— Máš nějaké peníze? Dej sem! Musím mít nějaké peníze! — pravila žena.

— Zrovna teď nemám; matka mi vzala vše, co jsem tyto dny vydělal — lhal Šépec.

— Proč lžeš? Všechno ti stará nevzala. Bez peněz nejsi nikdy. Nechceš jen dát — bručela žena.

— Opravdu nemám.

— Jak chceš! Budeš vidět!

To řkouc zlostně vstala a chtěla odejíti. Šépec ji však zdržoval a pravil:

— Nechod takhle ode mne. Což nejsme přáteli? Něco málo mám a dám ti. Co budeš potřebovat?

— Však budu už něco potřebovat. Dej sem!

Šépec otevřel sáček a napočítal jí několik krejcarů, zvolna, jeden za druhým. Bylo patrné, že mu nerady lezou z ruky. Dosti dlouho se mezi sebou přeli, mnoholi jest dosti. Šépec by byl dal

rád málo, ona pak by byla ráda od něho dostala, co nejvíc možno.

— Kdy si mne vezmeš za ženu a k sobě? Kdy přece? tázala se po nějaké chvíli.

— Snad nikdy — odpověděl žalostně Šépec.

— Tak už víš, jak to stojí! — pravila s jakýmsi nepříjemným posměchem žena.

— Víím, víím, Bůh pomoz! vzdychl si Šépec.

— K sobě mne ale přece budeš musít vzít, až bude...

— Můj Bože! Co řeknou lidé, co si počne moje matka a moje dcera a páni na Zábřezí. Oh! a Šépec při těch slovech podepřel si hlavu o ruce.

— Kdyby jsi se byl staral, tož by ti byli ženitbu dovolili.

— Což pak jsem neobešel celý svět, neprosil a nežebronil? — Hřích, hřích je to a velmi velký. Tak mne svědomí občas hryže, že nevím, co bych učinil. Jak bude dál?

— E, jak! — pravila netrpělivě.

— Matky se ještě nejvíc bojím.

— Ta stará čarodějnice, tvá máma, jest na tom nejvíc vinna, že jsi mne už dávno k sobě nevzal, to vím.

Když to Šépec uslyšel, vstal a pravil:

— Víš co, Mreto? Toho přec nestrpím. Tak se nemluví o mé matce. Co že je, stará čarodějnice? Matka se říká, a nijak jinak! Hlavu ti rozbiju, jestli tě ještě jednou uslyším takto mluvíti. Víš?

— Buď tiše!

— O, to ne! Ona není stařenou, ale je mojí matkou. Čert ví, že jsi ani takové neměla. O ní musí se mluvit pěkně, a nic víc. To ti povídám jednou pro vždy. Ať říká kdo chce, co chce, se mnou to přece dobře myslí moje matka.

To řka usedl opět k ní a mluvili pak dosti dlouho o různých věcech.

Šépec spatřil, že po stezce z lesa přichází jeho stará matka.

— Běž, schovej se, matka jde! prosil ustrašen svoji Mretu.

— Proč? pravila vzdorně Mreta.

— Aby nebylo křiku, vády a sporů. Jdi brzy!

Mreta vstala a skryla se za rohem pily na druhé straně. Šépec si oddechl, pohlédl směrem k matce a vida, že se dívá do země, myslil si: „Chvála Bohu, že ji neviděla, že byla u mae!“

Stařena udýchaná přišourala se s těžkou nůší. Postavila břímě svoje na zem; na syna nepromluvila. To bylo špatné znamení. Šépec se bál. Otevřel okenici, voda zašuměla, s hrkotem počalo se točiti vřetenem, pila počala řezati, on pak usednul s kladivem a klínem v ruce na pilový vozík. Matka usedla nedaleko od něho do chladu a podepřela si rukou suchou bradu. Tak stále seděla jako by ho chtěla zpovídati a hubovati. Jistě viděla Mretu.

Takto dlouho mlčeli, matka nechtěla započítí rozhovor, syn věděl, co si myslí, proto si netroufal zpříma se podívati. Jen po straně pod če-

picí se občas ohlédl. Viděl, že si stařena stírá slzy. To bylo pro něho mrzuté a činilo se mu těžko kolem srdce. O, jak by se dalo vše napravit v jedné hodině, kdyby se mohl vrátiti o tři roky nazpět, on by se vrátil, Mrety by neznal, nebyl by pil, matku by ctil, dceři by nebyl dal pohoršení a vůbec by byl poctivý, jako druzí lidé. Ale ať je jak chce! Jak se líbí! Zlostně uhodil klínem do štěrbin, kterou řezavá pila za sebou nechávala, jako by chtěl s ní zabiti všechny své starosti do dřeva.

— Kdo to byl teď u tebe? — otázala se přece po nějakém čase stařena a její hlas byl pln lítosti.

Pilaře dotknul se hlas ten jako dech horečky; nějakou chvíli přemýšlel, co by řekl; chtěl lháti, že zde nikoho nebylo, ale k čemu by lhal, utajiti se nedá. Mlčel. A matka také mlčela. — Kdyby jen byla zticha, kdyby mu nevyčítala, ať se už stane co chce!

Ale ne. Po nějakém čase počala celým svým hlasem plakat. To Šépcé řezalo až do samého mozku a po všech kostech. Bylo mu zle a měl vztek.

— Hleď — počala stařena — kdybych byla tomu kamenu, který ze země roste, tolik napovídala, tak ho prosila, pokud jen možno, jako prosím tebe, smiloval by se a obměkčil, a mne by byl uposlechl. Ty však ne! — Co mi už slzí k starosti vyteklo k vůli tobě a pro tvou nepolepšitel-

nost, tímto hřídelem zde by už hnuly, kdyby je Bůh všechny shromáždil. Tebe pak neobměkčily! Mně jest hanba, když mne některý člověk vidí a ví, že jsem tvoje matka, tvoje, jenž se s onou ošklivou babou vláčíš, hanba, že bych se raději do země propadla. Tobě pak hanba není! Po kolenou bych obešla všechny cesty Boží a modlila bych se a prosila Matku božskou, abys se vzpamatoval, kdybych jen věděla, že lze pro tebe něčeho docílit.

— Jenom sebe Bohu doporučujte, sebe! Mne pak pořád už nesužujte! Není to nic platno, vše je nadarmo — odpověděl Šépec.

— Nadarmo, nadarmo! Když tě starosta nemohl přemluvit, ano, když tě svěští ani duchovní páni nemohli k rozumu přivésti a vtlouci ti do hlavy, že by bylo dobře, kdybys zanechal tu babiznu na pokoji: jak pak tě přemluvím já ubohá sirota, když nevím, co bych měla říci! Vždyť nejsi ani člověkem, ani mým synem, ale dřevěnou kládou; jak jsi se rozehnal, povalíš se zrovna do nitra pekelného dolu.

— Vy byste nějak pěkně kázala, kdyby vás udělali kazatelem — pravil pilař.

— Jen si dělej ještě blázna ze mne! Dlouho nebudeš. Budeš toho ještě litovati, to ti pravím. Jen si to dobře pamatuj!

Pilař zamumlal něco nesrozumitelného.

— Až ji tady poprvé u tebe naleznou, vrazím jí nejtlustší poleno do hlavy — pravila stařena.

— Nevím, jestli jí naženete strachu, matko!
— pravil zlomyslný Šépec.

Nyní přišla pilařova dcera a nepříjemnému rozhovoru s matkou bylo konec.

Za půl hodiny opětně obě odešly. Šépec osamotněl. Zabrán v myšlenky, nemohl přihlížeti na své dílo a pila řezala tu silné, tu zas slabé prkno. Proto ji zastavil a šel si lehnout do trávy. Vloživ hrst tabáku do úst, pohlížel leže do oblak. Mnoho myšlenek vířilo mu hlavou a přece nevěděl, jaké jsou ty myšlenky, všechno bylo ničím, vše rozerváno, temno a podivno v hlavě. Tu se ho zmocnil klidný smutek a on si hluboce vzdychl, tu ho zase uchvátil zlobný vztek, že sevřel pěsti a myslil si: „Všechnen svět bych rozdrtil! Roztrhal, rozmetal a zničil vše, co jest živého!“

V tomto svém vzteku, v němž nevědomky také sám s sebou mluvil, neviděl, že jej dosti z blízka někdo pozoruje a poslouchá.

Zaslechl smích.

Kdo by si troufal jemu se smáti? Nyní? Kde jest ten člověk a kdo je to? Běda mu!

Rozhněván vyskočil na nohy a spatří Rožmarinku. Ta ošklivá baba zasmála se mu ještě po druhé. Šépec vystoupil proti ní, ale baba mu ukázala jazyk a běžela. Štěstí pro ni, že ji Šépec se svou dřevěnou nohou nemohl dohoniti. V cka-mžiku tom by ji byl skutečně a jistě hodil do

vody, kde byla nejhlubší. Veliký kámen, jež se strašnou nadávkou za ní mrštil, padl zrovna vedle ní na zem takovou silou, že by ji byl beze vší pochyby na vždycky srazil k zemi, kdyby ji byl zasáhl. To také žena poznala, že s čertem není dobře oříšky louskati a ubíhala, co jí paty stáčily, tak dlouho, až přiběhla k silnici a se přesvědčila, že ji Šépec skutečně více nepronásleduje.

On však ji víc nepronásledoval, věda, že ji nedohoní, aby si svůj vztek na ní schladil, ježto beztoho byl jejím zvláštním nepřitelem.

Za krátko opětně si klidně lehl, zapomněl na Rožmarinku a jiné myšlenky vedraly se mu do hlavy.

Jak krásné to bylo, když byl ještě mlád. Jak jako devítiletý chlapec chodil na faru ku cvičení, k prvé zpovědi, jak seděl mezi svými spolužáky první. Co duchovní jednou pověděl, to on téměř slovy dovedl po něm opakovati. Jak šťasten byl, když jej dávali ostatním soudruhům za vzor, když byl si toho vědom, že má nejlepší hlavu mezi všemi! A jak byl silný, nebál se žádného na cestě domů. Každý se k němu družil, každý ho měl rád, byl králem vesnické mládeže. A později, ve květu mládeneckého svého věku, když sloužil za chasníka u řádného rolníka, byl, ačkoliv s dřevěnou nohou, náčelníkem mezi odrostlými hochy, kteří se večer na návsi scházeli. Když zapěl on, zapěli všichni; koho nenáviděl on, ten nesměl fan-

tovati*); kam šel on do krčmy, tam šli také všichni ostatní. Všude měl prvé slovo.

A nyní? Lidé se mu vyhýbají, jako nerozumnému prašivci, pohlízejí za ním, v hospodě nechtějí s ním pospolu píti; když s ním hovoří, dobírají si ho; když mlčí, ví už, co si myslí. Jak se ten svět mění.

Div mu mozek nevyskočil, když pomyslí, jak ho to neštěstí hryže. Ale jinak nemohlo býti. Zdálo se mu vše marné, příliš pozdě! Mretu nemůže opustiti, ať se třeba svět propadne.

XVII.

— Dovolíte, abych vás kousek cesty doprovodil — pravil Leon, který s professorem vystoupil ze vrat Zábřezí.

— Ačkoliv je mně to milé, musím přece připomenouti, že mne tím poněkud zahanbujete, neboť, když jste vy mne navštívil, neměl jsem nikdy tolik laskavosti, abych vás byl vyprovodil — odpověděl professor.

— Toho jsem já ani z daleka nemohl od vás žádati, pane professore! — pravil Leon, když krá-

---

*) Totiž choditi s hochy; fant = vesnický hoch, svobodný, který chodí za děvčaty, asi tolik jako slovácký šuhaj, polský chłopak, kawaler, ruský mołodec, chorvatský momak.

čeli přes nádvoří k silnici. — Také pravíte, že se letos nebudeme již viděti, ježto zítra odjedete, to je skutečná škoda. Proto si také tak samolibě počínám, abych si společnost s vámi prodloužil, kteréž budu skutečně citelně postrádati, věřte mi.

— Jsem podivným člověkem, že se vám za vše dobré, co mi povídáte, ani nepoděkuji, není-liž pravda?

To řka uchopil professor jeho pravici pod pažím a toto znamení důvěrné přízně bylo Leonu milejší, nežli všeliké pochvalné slovo.

Kráčeli zvolna po pěšině, která vedla k viničím. Leon muže toho ctil a úcta ta měla své východiště spíše v srdci, nežli v rozumu. Žádnému ze svých přátel nebyl by tak srdečně podal ruku, jako jemu. Ale pověděti mu toho nemohl. Chladný, ostrý, téměř příkrý hlas, kterým dnes professor o nejpřirozenějších a nejobyčejnějších věcech s ním mluvil, v den rozloučení, byl by vzbudil u někoho jiného myšlenku, že muž ten asi příliš mnoho srdce nemá. Ale Leon byl přesvědčen, že mu rozumí, že je ten drsný zevnějšek pouze příkrývkou, která zakrývá vnitřní blaho a teplo, která přikryla po několika hořkých úderech osudu v minulosti, snad společně s jeho povahou, dobrou jeho duši.

Leonu se zdálo, že duch ustavičného odpírání a záporu, ježž byl v něm postřehl, není opravdový, že professor sám sobě nevěří. A přece opět nemohl říci, že by byl projevoval podobné my-

šlenky. Ne, on musí opravdu tak cítiti, jak mluví. A jeho černovidný, stálý úsudek o všem — nebyl-li pouze ideálem nejposlednější mety, pramenem předobrého srdce, ovocem nevyplněných přání, nebyl-li pouze nejuvlejší láskou, která rozželená hledala a nacházela útěchu v tom přesvědčení, že ostatní svět lásky té jest nehoden? — --

— Kdy opět přijedete? — tázal se Leon.

— Nedovedu vám pověděti — odpověděl professor.

— O Velikonocích, ne?

— Nebude možno. Snad příštího leta.

— Snad? Jistě musíte říci. Máte přec v nejlepším ročním čase prázdniny. O Velikonocích, kdy jest příroda v květu a v jeseni, kdy se radujeme z plodů. Odpočinek, květ a dozrávání, skytá vždy úplný obraz.

— Něco pravdy jest v tom, co pravíte. A když jste ještě tak mlád a oduševnělý, snadno si nějakou dívku na mysl přivedete, porovnáváte a řeknete: v prvém dětském věku rádi žvatláme s nevinným, nevědomým pětiletým dítětem, o rozvíjející dítko už se nestaráme, rozvinut jest pro nás plod, kterému věnujeme štěstí a co jiného máme. Nemluvil jsem vám ze srdce?

— Vskutku. Ale také sobě, ne?

— Abych řekl pravdu, mne už nemůže veseleti žádný letní čas. Z jara jsem se občas více radoval, nežli ze svého dětství. Vzpomínám si, že mi bylo občas tak, jako by se mi mozek chtěl

poplésti neznámou tužbou, když jsem viděl zelenati se první buk. Nyní jest zrovna naopak. Srdce mne bolí, když vidím první fialku anebo ptáka, jak na hnízdo snáší. To jest věk, vzpomínka na moje jaro — mladost. Jeseň, vypleněná, vadnoucí a umírající příroda — všude smrt, ta mne také rmoutí. Zima jest studená, a léto, nu, jak chcete, žhoucí vedro člověku ještě ty dobré myšlenky, které mu mozek rodí, vypařuje a sežihá; — a tak nám nezůstává nic.

— Mne skutečně takovými slovy zarmocujete, neboť...

— Věřím — vmísil se mu professor do řeči. Nemluvme již o takových smutných věcech.

— Ne, jen mi nerozumějte opak. Chtěl jsem pouze říci, že vím, že by nemělo tak býti, jak pravíte, ale přece cítím, že jest tomu skutečně tak. Co bych za to dal, kdybych vás viděl veselého.

Professor usmívaje se, podal mu ruku.

— Vy jste dobrý člověk, a z dobrého člověka mám vždycky radost, tím spíše, ježto jest jich málo.

— Každý člověk má něco dobrého v sobě — odpověděl Leon jaksi uspokojen.

— Opravdu! Ale vždy shlédnete na velikém bílém šátku nejdříve černou skvrnu, ačkoliv jest velmi malá. Běl jest poskvrněna.

— Vezměme raději jiný příklad. Mezi desíti ošklivými dívkami nejdříve spatříme a nejraději uvidíme jedinou, která jest hezka — pravil Leon.

— Když jsme přišli na dívky, pak vám ponechám právo — odvětil professor.

— Nemohu si je prisvojovati. Nemám u nich zvláštního štěstí, jak jsem se přesvědčil — odpověděl Leon.

— Tomu se musím diviti. Přece jste bohat, aneb aspoň budete! Či snad jest vaše vyvolná bohatší? Aneb se o ni uchází muž lepší postavy, než jakou máte vy? — tázal se professor.

— Ona nemá jmění vůbec a nikdo se o ni neuchází.

— Pak se s vámi sázím, že zlomí tisíce přísah, které učinila jiným a pověsí se na vás. Ženy jsou praktické, věřte mi. Říká-li vám, že jest nepřítelkou mužů, myslí sama u sebe, jako dívka v jisté Burnsově básni:

O, Bůh mi odpustí, že lhu!

A když jí slíbíte, že skočíte do vody, nebude-li vás milovati, řekne vám: „Jen skočte!“, neboť dobře ví, že toho neučiníte, tím méně, ježto se ve vás oheň tím více roznítí a že by vám jej uhasila, ježto by Bůh ví jak ráda tak učinila, ale nezdá se jí to býti — praktické.

— Kdybyste ji poznal, přesvědčil byste se, že hříšně mluvíte, pane professore! — pravil Leon.

— Myslíte, že jsem nikdy žádné nepoznal?

— Snad jste byl nešťasten aneb jste našel pouze takové, podle kterých vůbec křivě soudíte.

— Prohlédnete-li si dobře jeden tolar, poznáte, jaká jest celá hromada v pokladně.

— Tím chcete říci, že jsou všechny stejné. Nevěřím tomu, ačkoliv jsem zrovna týž výrok tyto dny slyšel z úst člověka, který se vám zcela nepodobá.

— Dobře! Myslete si, že jsem já nevědomý, onen pak rozumný, aneb jak chcete. Co však nevědomci i rozumní vědí, musí míti přece nějakého skutečného podkladu — ne?

Leon se usmál. Ale úsměv ten byl nucený. Professor to viděl.

— Budete asi podivně o mně smýšleti, ne? pravil professor opravdověji. — Nevím, jak jest to, ale věřte mi, že jsem již dosti dlouho s nikým o takových záležitostech nemluvil, jako s vámi. Doufám podle toho, že se naposledy zcela dobře spolu rozloučíme, a že vás mám rád, neboť...

— Neboť mne to skutečně těší — přerušil jej Leon v slovu.

— Neboť myslím, že neumíte lháti, věřím. Vidíte, mně je občas jaksi potřebno, abych trochu rýpnul do celého světa. Vždyť se dnes loučíme, snad na vždy, kdo ví?

— Na vždy?

— Náš život, a zvláště můj, visí na nitce. Když už se loučíme, a já bych nerad, abyste mne považoval za špatnějšího, nežli skutečně jsem,

povím vám, že se občas sám sobě zdám vůči člověčenstvu nevděčným. A tážete-li se mne, nevyžadoval-li jsem aneb nevyžadují-li ještě nyní příliš mnoho od světa, opakujete jen otázku, kterou jsem sám sobě již položil. Když duje víchř, vidím v dáli za sebou světlý paprsek, z kterého jsem se někdy radoval a první polovice vzpomínek na něj jest krásná, tak že bych aspoň sám k sobě měl býti spravedlnější a mysliti si: co pak chceš ještě víc, mnoho-li jest jich, kteří tolik neužili, jako ty! Byla to láska. Jestli byl kdo šťasten, byl jsem to já, po nějaký čas. Nepříjemno jest, rozumí se, že ta moje vzpomínka v poslední své části obsahuje věci, které jsou z počátku úplně nestejně, ale, abych vám řekl pravdu: já se ze svých sladkých snů vzbudil úplně jinak, nežli se vzbudíte na příklad vy. —

— Tedy jste nešťastně miloval? — tázal se Leon.

Professor se hlasitě zasmál.

— Vaše otázka — pravil k Leonu — mne upozorňuje, že byste chtěl u mne nalézt trochu romantiky. Jest mi líto, že vám musím snad ku své škodě tuto myšlenku vypuditi, neboť, ježto miluji pravdu, brání mi svědomí, abych v očích vašich nosil posvátný odlesk nešťastného milovníka kolem hlavy. Já neskočím do vody, kdyby mne oklamaly všechny ženy světa a spíše bych podal ruku Angličanu, který se střílí, ježto nemá z dlouhé chvíle co počítí, nežli onomu, který si

pro ledajakou nevěrnou milou zoufá, neboť oba jsou nerozumní. Také mám již za sebou onen poetický stav v temnotě bludných tužeb, který nenachází, co hledá. Já nehledám; myslím si, že mám před sebou dosti rovnou dráhu, vím, co mne může učiniti šťastným a co nemůže. Když pak už mluvíme o ženách, jdu ruku v ruce s Prešérnovým hudecem a dávám jim jen jednu chválu:

„že ony samy nám cvičí ruce,
že ony samy nám hlavy bystří.“

Před nějakými osmi lety jsem myslel, že má některá význam. Nyní vím, že ho nemůže míti, protože je ženou a proto ho nyní také nevyžadují.

— Před osmi lety? — tázal se Leon, který by byl rád zvěděl více.

— Nevím to přesně, zdá se mi, že tomu bude tak dlouho. Jest mi hanba, že vám povídám, že jsem byl všecek nemocen, když jsem slyšel, že dívka není lásky hodna.

— A žije ještě?

— Nevím.

— To není dobře — pravil Leon za nějakou chvíli. — Vy se musíte zamilovati a oženiti, pak budete jinak souditi. Bez radosti není života, a . . .

— Bez mladistvé opilosti není radosti — dodal professor.

— Tož se dejte do pití!

— Jsem příliš opatrný, příteli! Když se vzbudíte ze zdravého spánku, nutíte se marně opět usnouti a sladké sny mohou se opět dostaviti pouze samy: přivolati, zaříditi si jich nemůžete. Kdo by se podle vaší rady ženil, učinil by jako jistý filistr, který si šel hledat nevěstu několik hodin daleko, kterou ještě před tím nikdy neviděl. To byste vy zajisté nechválil a řeknu-li, že byste mne podle jiných lidí posuzoval ještě vy, bude nejlépe, když se nebudu ženiti.

— Vy sám sebe neznáte. Doufám, že se toho dočkám, že vás uvidím...

— Směšného?

— Ne, takového, podle myšlenek, jakým jste byl kdysi, to přec není směšné, prosím vás, pane professore — pravil Leon.

— Což pak o to. Ale jsem už starý, nezapomínejte.

— Ano, starý jste — snad asi jeden rok přes třicet.

— Methusalem jich při svých sto snad měl méně? Ale vy budete míti příliš daleko domů. Dále mne již neprovázejte.

Podal Leonu ruku.

— Tedy v letě, v této době, se uvidíme opět? — tázal se Leon.

— Ano, zůstaneme-li živi a zdraví. Jsem sice už více let churav, ale tyto prázdniny jsem dosti sesílil, tak že v míru ještě snad nepůjdu z tohoto krásného světa, když mi růže kvetou, jak víte. —

Pište mi něco! Na příklad, až se budete ženit, oznamte mi; abych vám podle slabých sil trochu pomohl. Jak se jmenuje vaše nevěsta?

— Nevěstu ještě nemám. Kterou bych si přál, aby jí byla, jmenuje se Pavlína — odpověděl Leon.

— Pavlína? Opravdu? — divil se professor. Nu, na jméně nic nezáleží. Zůstaňte zdrav!

Leon jej upomenul, aby mu dal svoji adresu. Dal mu svoji navštívenku, načež se rozloučili — professor k vinicím, Leon pak nazpět domů.

Mezitím pohlédl Leon na kartu. „František Vesel, c. k. gymn. professor.“ „Nomen est omen — jaká lež!“ pravil Leon sám k sobě a přemýšleje, musil konečně říci, že člověku tomu přece úplně nerozumí. Snad se to bude zdát čtenáři dětinské, ale já, věrný prorok, nesmím ničeho zamlčeti: Leon již nyní přemýšlel a uvažoval, jak bude tomuto příteli, Františku Veselu, psáti dlouhý, dlouhý dopis, když a jestli se něco přihodí. „Pavlína! Zdalí pak jest v celém římském kalendáři nějaké jméno, které by bylo lepší a příjemnější pro ucho?“ — myslil si. „A přece jméno to nebylo professoru vhod. Podivný to člověk, opravdu!“

XVIII.

— Oh, Bože můj, pohleď, Pavlino, co se stalo! Že moje hlava vše zapomene! — Takto zvolala

Matilda v zahradě na pěšině, shýbnuvši se.

— Co se přihodilo? tázala se Pavlína přistoupivši blíže.

— Moje milá rozmarinka usychá! — stěžovala si s dětsky žalostným hlasem dívka. — Ledová jinovatka ji spálila, snad předevcírem. Hleď, jak jsou haluzky uvadlé a svěšené. Že mne to nenapadlo, vyndati ji a zasaditi do hrnce.

— Snad se ještě zotaví! Vyryj ji a přesad.

— To je škoda — pravila Matilda a svými bílými prstíky, o kterých by byl mnohý řekl, že nejsou k tomu, rozhrabávati hlínu, rozhrabala prst kolem kořenů a rozmarinu konečně snadno vyvedla.

Po té vsadily zapomenutou rostlinu do květináče, zalily ji, aby se spíše uchytila.

— Víš-li pak, že je to významné, že ti rozmarina právě tuto jeseň zmrzla? — pravila Pavlína žertovně, když usedly po té pospolu na lávku před domem.

— Proč?

— Jen si trochu vzpomeň.

Matilda se zarděla a zasmála.

— Od tebe to není hezké, že věříš v pověry. Ty, která vystupuješ občas tak jako nějaký moudrý muž. Již vidím, že nemáš — nu, tak zvláště veliký rozum, jako jsem myslila.

— Rozmarina má mezi lidem symbolický význam. Jen se zeptej naší Miciky, aneb které jiné dívky, ta ti poví, co rozmarina znamená.

— Ty bys mi ráda nahnala strachu. Jen počkej, ono se ti to oplatí.

— Jaký strach?

Matilda, která se poněkud zamyslíla, neodpověděla.

— Ty, Pavlino, pověz mi, máš-li mne trochu ráda, pak bych se tě na něco zeptala — pravila po nějakém čase opravdověji, a své pletivo, zpola nedodělanou punčochu, položila do klína.

— Ty se tážeš jako král Lear a já ti odpovím jako Kordelia; je ti to vhod? — odpověděla Pavlína.

— Buďsi! — Pověz mi, proč mně nechceš prozraditi, jak soudíš o mém Albertu, baronu?

— Moje milá, ve své věci jsi sama nejlepší posuzovatelkou, ne? Vždyť ty ho znáš nejlépe.

— Chci slyšeti, jak pravíš, jestli se ti líbí?

— Což bych nebyla samolibá, kdybych se ti chlubila, jak velice, velice se mi líbí?

— Nikoliv.

— Bůh ví. Pochybnost jest věčná průvodkyně lásky, věř mně.

— Nežertuji, pověz mi pravdu!

— Nu, pan Albert, baron, ženich Matildy Gorské, jest hezký, přívětivý, příjemný mladý muž; říká se, že má dobrý vkus, umí se ve společnosti dvorně pohybovati, má bílé zuby, je bohatý pán...

— To vše jest zevnějšek. To vidím sama. Chci věděti, jak ceníš jeho vnitřní hodnotu, jeho význam.

— Vyžaduješ toho příliš. Jak se mohu o člověku vysloviti dle jeho povahy, když ho jen povrchně znám! Musila bych mluvití bez pevného vědomí aneb bez křesťanské lásky. Vždyť víš, že se mnou ještě velmi málo mluvil.

— A proč jiné lidi tak rychle poznáváš?

— Snad se často také mýlím. — Hleď, to je zcela dobré, že jste se s otcem opřeli baronovu přání, manželskému zasnoubení. Pozoruj ho mezitím a poznáš ho jak nejdůkladněji. Nemohu ti v té věci nic jiného raditi. Kdybych ti řekla, abys si ho nikdy nebrala, snad bych tě odvracela od štěstí a kdybych tě zase k tomu měla, snad bych ti připravila špatnou budoucnost. Otaž se o radu svého srdce, a měj oči otevřené.

Matilda se dívala do země, kolem úst se jí jaksi stahovalo k pláči.

— Ty nechceš se mnou otevřeně mluvití, jako jindy — pravila.

Tato výčitka byla snad na pravém místě a Pavlínu bodla do srdce.

— Povím ti pravdu, že bych já s baronem nebyla šťastna. Ty však, jak pevně myslím, budeš.

— Věříš, že budu?

— Ano.

— Když ty věříš, já také — pravila po dosti dlouhé pomlčce Matilda opět vesele.

V tom vyšla služka z domu a nesla v ruce malou drobnou knížku. Podávajíc ji Matildě, pravila, že tu věc našla v zahradě.

— To jest zápisník, denník snad. Už vím, kdo ho ztratil. Pan Retelj ze Zábřezí. Včera zde byl, jak jsi nebyla doma — pravila Matilda.

— Schovej ho a dej mu jej nazpět, až přijde — pravila Pavlína.

— Musím se přece trochu podívat, jaké tajnosti má tam zapsané.

— Ne, to není slušné! Čísti nesmíš, ježto není pro tebe psáno. Tomu se nevzpírej!

— Jaká pak ztráta? Nechce-li, aby kdo viděl, co má uvnitř, ať si ho lépe uschová.

— Tak indiskretními nesmíme býti. Pravím ještě jednou, že bude nejlépe, když jej dáš služce nazpět, aby mu ho dodala, až přijde, a proto že nebude mysliti, že jsme v něm četly. Možno, že by mu to bylo velmi nepříjemno. Člověk leccos zapíše, co není určeno pro cizí oko.

— Pouze maličko se podívám, nebudu čísti, — pravila Matilda a otevřela zápisní knížku. Na první straně bylo skutečně Leonovo jméno, další lístky byly vesměs až na tři popsány.

— Hleď, něco vypadlo na zem, — pravila Pavlína.

Sestřenice zvedla kartičku a pohlédla na ni: „František Vesel, c. k. gymn. professor“ — bylo na ní napsáno.

— Zde jest navštívenka; snad je to toho samotářského profesora, o kterém vždy Leon mluví, a který v těchto dnech odcestuje.

— Schovej to, co je nám po tom? — pravila Pavlína, neohlédnouc se od své práce.

— Onehdy v neděli jsem ho viděla v kostele. Jest ještě dosti hezký člověk, má v sobě něco hrdého a velmi milé oči. Proto se divím, jak to může býti pravda, co mi řekl pan Retelj, že totiž nenávidí ženy a nás haní, všechny, šmahem. Ráda bych byla viděla, kdyby ho byl Leon ze Zábřezí jednou k nám přivedl, jedině proto, jelikož říká, že má mnoho ducha. Rozumíš-li, jak může mladý, rozumný člověk, a Leon tvrdí, že on jest velmi rozumný, čemuž však já nevěřím — dělati si z lásky a ze všeho krásného opravdové žerty? Kdyby byl přišel k nám, byla bych si troufala zcela dobře ho seříditi.

— Ten člověk jest zajisté velmi rozumný.

— Zrovna nerozumný jest. Vždyť má velmi známé jméno, jen se podívej.

— Jak se podpisuje?

— František Vesel — pravila, podavši Pavlíně kartu.

Zdali pak jsi, milý můj čtenáři, již někdy zřel v letní noci jako osamělý, v myšlenky pohřížený jedinec do jasného nebe, kde se mihotaly bezpočetné tisíce hvězd? A zřel-lis, viděl jsi zajisté, jak se některá hvězda utrhla, jak se podivné světlo rozlilo po nebi, ale jen na okamžik, na jediný okamžik? Zajisté jsi to viděl. A když se tě člověk otáže, který to ještě na své vlastní oči neviděl,

zdali mu můžeš úkaz ten popsati tak, aby si jej představil, jak ty si jej myslíš? Ne, to nemůžeš.

Také lidské srdce jest jako nebe. Pohyby v našem srdci jsou pohyby, které vznikají a zmírají jako blesk. Cítíme-li je, nemůžeme míti oči otevřené, oslepují nás; když pominou, zanechávají po sobě pouze sledy, je samy nelze nám viděti. Ony jsou doma ve vyšších místech cizího nám světa. Významnou představu má tedy víra národa slovinského, která hvězdné ty útržky jmenuje „svetinja“*), které přicházejí s nebe ve skromné, opuštěné kostelíčky a kaple, navštívit světce.

Po tomto rozjímání ponechávám již snadno, čtenáři milý, tvému důvtipu a dobrému srdci, abys si vysvětlil, jak bylo Pavlíně, když uslyšela známé jméno, které měla vlastně v ruce, a poznala podpis téhož muže, jehož podobu nosila ve vzpomínkách rok co rok.

Tedy ještě žije!

A on byl v její blízkosti! Zajisté o ní věděl, musil slyšeti o ní, ale nevyhledal ji! Je-li možno, aby se ještě pamatoval?

Zbledla a navštívenka jí vypadla z ruky.

— Tobě je špatně, pojd', půjdeme domů — pravila Matilda a vzala ji pečlivě pod paží.

Mlčky dala se sestřenice vésti do pokoje. Tam se vrhla na pohovku a slze draly se jí z očí.

---

*) Tolik jako svaté ostatky, relikvie, památky.

XIX.

Na tomto místě třeba nám ohlédnouti se několik let nazpět, jakož i vzíti některé příhody z minulosti na zřetel, abychom si zjednali větší porozumění o některých výjevech a upomínkách v předešlých odstavcích.

Před nějakými osmi neb devíti lety bydlela ve třetím patře dosti velikého městského domu vdova Zlátovcova se sedmnáctiletou svou dcerou Pavlínou. Její muž, pensionovaný císařský okresní přednosta, zemřel několik let po tom, kdy se byl do města přesídlil.

Pense, které se vdově a její dceři dostávalo, nebyla veliká a ježto dřívější pan Zlátovec neznal, co jest to stádati, bylo také její hotové jmění sotva pojmenování hodno. Avšak paní nechtěla se stěhovati z příbytku, ve kterém zemřel její muž, ačkoliv ostatní domácí lidé správně mluvili, že jest byt o čtyřech pokojích pro dvě nemajetné ženské nerozumná nadutost a ona sama viděla, že většina jejích hotových důchodů musí být obracena pouze na příbytek a palivo. Ale místo, kde se na vždycky s mužem rozloučila, bylo ženě té posvátné, zde chtěla zemřítí také sama.

Aby kryly škodu tohoto příliš velikého výdaje, pracovaly matka a dcera pro jistý obchod. Zároveň pak dala vdova v podnájem třetí pokoj,

který náležel k jejímu bytu a měl svůj vlastní vchod.

Bydleli tu dva mladí muži; první byl nižší poštovní úředník, druhý žák poslední latinské třídy.

Z počátku stýkali se se svou paní kvartýrskou a její dcerou jen potud, pokud to bylo nutno, to jest, každý měsíc, kdy se platilo příbytečné a sice se starou, která se přišla podívat, zda jim služka vše pořádně uklízí a přináší, čeho jest třeba. Mladší bylo možno jen z rána občas pozdraviti; přes den musili beztoho oba po svých zaměstnáních a byli málo doma. Jeden musil seděti v kanceláři, druhý opět ve školních lavicích poslouchati učitele a po té v zámožných domech býti dětem učitelem sám.

Nevíme právě, jak se to časem stalo, že se mladší z nich, student, lépe seznámil se starou matkou Zlátovcovou. Víme však, že to paní těšilo, když v podzimních večerech vícekrát k ní a k její dceři přišel a jim něco hezkého předčítal nebo rozhovořil se s nimi o té neb oné věci. Chodil si slušně, poznala jej, že jest pilný, pořádku milovný mladík, pěkně četl, rozumně mluvil, uměl býti vesel a v pravý čas opět opravdový, a co se týče jeho zevnějšku, nebylo mu lze ničeho říci, zkrátka: nebylo divu, že byla paní potěšena z jeho společnosti, tím spíše, ježto byla ponejvíce se svou dcerou sama a že každého dobrého člověka měla ráda.

Její dcera Pavlína, mluvila s ním málo. Zabrána jsouc do práce, přece stále pozorně poslou-

chala, když mluvil pan Vesel s matkou. Když se jí něco tázal, pohlédla na něho, odpověděla, načež rychle opět oči sklopila. Když večer přišel do pokoje, byla tomu ráda, ačkoliv tato její radost nejevila se jinak, nežli snad jakousi rychlostí, s kterou večernímu hostu přisunula židli. Když však nepřišel, musila se matka na některou věc dvakrát tázati, nežli odpověděla.

To bylo ale jen z počátku. Později, totiž v letě, když si dívka občas vyšla do zahrádky za domem, kde od staré měšťanské domácí paní měla ponechaný záhon k vlastnímu opatrování, mluvila a žvatlala s ním, pokud jen směla a pohlédla naň občas, občas se naň zasmála s tak milým okem, že nebylo divu, že se zamiloval ve krásný obrázek a do její srdečné dobroty.

A která sedmnáctiletá dívka nebyla by tomu povděčna, když vidí, že ji miluje dvaadvacetiletý, ztepilý, rozumný a pilný mladý muž? Pavlína byla na větší společnost málo zvyklá a obcovala pouze s matkou.

Brzo měli oba v sobě první lidskou velikou, sladkou tajnost, o které si povídali, když byli samotni, o které si psali v některou zpola ukradenou noční hodinu, když jim vzhledem k matce nebylo možno o samotě mluvit — tajnost, kterou si uměli mezi sebou z očí vyčísti, pohledy vyjadřovati, skrytým, rychlým stiskem měkké ruky druh druhu sdělit.

Z počátku dělo se vše tak, že stará matka ničeho nepozorovala, aneb aspoň se vidělo, že nepozoruje. Ale zamilovaní svoji tajnost prý neumějí dlouho zachovati a zakrýti; také jsem slyšel, že mají zvláště matky dobré oči pro dceřiny tajnosti, když otevrou oči, ty svoje zkušené oči.

Matce Zlátovcově zcela nic se nelíbilo, když spatřila, že student „kouká“ po její dceři. Měla ho ráda, to je pravda, skoro jako syna, ale dceru měla přece raději, ježto byla její dcerou.

Rozumná matka počítala takhle: Vesel jest dobrý člověk a byl by také dobrým zetěm... Ale nyní jest ještě mladým studentem. Nežli ukončí universitní studia, potrvá to ještě tři leta i více. Potom nežli dostane službu, Bůh ví, kolik ještě let uplyne! A dále, vždyť jest známo, vidí to i slyší, jací jsou ti mužští. Zvláště čím dále do světa přijde takový mladíček a tolik toho vidí, vždyť mu pak nelze ani zazlívati, když zapomene, co před tím slíbil druhé.

A dole na ulici, tři domy dále, měl pan Dobrépoljec svůj obchod s bílým zbožím a plátnem. Mlád už opravdu nebyl, neboť byl vdovcem a měl už docela devítiletou dcerku. Ale vícekrátě již slyšela matka Zlátovcova mluvit, že muž ten není dosud starý k ženitbě. Panu Dobrépoljci nebylo také skutečně více než čtyřicet roků, byť by se v jeho bradě objevoval již některý šedý vous. To ho však dělalo ještě interessantnějším. A pak byl také dům vedle obchodu jeho vlastnictvím.

Ten tedy poslední doby dal velmi jasně na srozuměnou, že by si Pavlínu vzal. A vždy nyní po nějakou dobu sám přicházel platit nějakou práci, kterou pilné dámy od něho dostaly. Ani plátano nedal nésti po svém dítěti do jejich bytu, ale už třikráte je osobně sám přinesl, po té nenuceně dlouho poseděl a mnoho vypravoval. Nebylo pochyby, že chce v brzku říci rozhodné svoje slovo.

Mezi těma dvěma ženichy voliti, nebylo žádné matce za těžko.

Jen kdyby dívky také myslily tak rozumně. Ale ony prý tak v pravdě nemyslí.

Proto si také Pavlína oproti panu Dobrépoljci počínala tak lhostejně, že to matce nebylo nikterak vhod. Toho vinu nesl onen student. Brzo od té doby činila stará paní opravdovější obličej, nezvala ho víc a když přišel sám, cítil, že matce není milým hostem. Nejraději by mu byla vypověděla byt, aby nebyl na blízkou. Ale za prvé byla ženou příliš dobrou a mladíčka, jen co jest pravdou, měla ráda, za druhé pak mínila: „Když už tak dlouho u mne bydlí, ať už ty dva měsíce, co má před svým ukončením, zůstane, vždyť beztoho potom půjde jinam a z města odjede.“ Avšak staré paní nedalo to jinak, než že šla k sousedu na radu.

Soused, který bydlel ve dvoře naproti, v koutě, byl účetním firmy Stol & Comp., pan Krt. Byl také vdovcem, žil samotou, bydlel v téměř domě déle než Zlátovcovi a byl přítelem již zemřelého Pavlínina otce. Každého dne do sedmi hodin ve-

čer psal svoje číslice v pisárně, načež doma mučil bez ustání své staré housle a týral uši svých okolních spolubydlitelů, vykouřil dvě dýmky tabáku oknem na nádvoří, po čemž pak pozdě odcházel do hostince k večeři, a s dostatek napit a z pravidla o půlnoci přicházel domů spat. Ježto pro každého člověka věděl žertovné neb moudré slovo, měli jej všichni rádi, zvláště pak paní Zlátovcová a mladý student Vesel.

Tomuto panu Krtovi svěřila tedy Zlátovcova svoje starosti ohledně dcery a prosila ho o radu, co by měla činiti.

On pravil:

— Ponechte věc mně, já už to zařídím tak, že bude dobře, tak jak vy myslíte.

Pozval tedy Vesela jednou oknem přes úzké a hluboké nádvoří, aby přišel k němu do pokoje. Vesel tedy šel a zastihnul Krta, dlouhého, kostnatého, šedesátiletého muže, černých vlasů, se zanedbanou malou bradou, velmi jiskrných očí a dosti mohutným ostrým nosem, když se byl právě na pohovce roztáhl a zapaloval si dýmku.

— Dnes jsem zrovna dobře naladěn, abychom si trochu pohovořili, chceš? tázal se starý.

— Nemám zrovna nutnou práci — odpověděl Vesel.

— Tedy si sedni.

Krt mladému svému příteli nejraději tykal.

Vyptává se mnoho a schytrale, kdy že odejde, kam, co míní činiti pro budoucnost, přivedl

starý přítel mladšího brzo k tomu, že mu pověděl vše, zcela všechno o své lásce k Pavlíně, což mladší činil tím raději, ježto už dříve přemýšlel, po kom bude z dále své milence posílati listy a věděl dobře, že lepšího prostředníka nebylo možno najíti, nežli byl Krt, jen si jej troufal o to poprositi. A hle, dnes se to tak samo sebou uskutečnilo.

Starý samotář se hlasitě zasmál, když ku konci slyšel, k čemu jej zamýšlí mladý přítel upotřebiti.

— Nu — pravil — když jinak nelze, s pánem bohem, posílej listy ke mně. Avšak musím ti napřed říci, že si dám trochu na tom záležet, že nebudeš vůbec psáti.

— Proč? tázal se mladík ustrašen a v naivnosti své první lásky.

— Proto, že by bylo pro tebe nejlépe, ježto jsi trochu lehkomyšlný, abys čím dříve tím lépe přišel z tohoto domu a tak zapomněl na onu dívku, která bydlí tam na druhé straně. Bude lépe pro tebe — i pro ni.

— To jsem já již všecko promyslel; vy jste v takových věcech...

— Rozumný člověk, věř mi! — Tys vše promyslel? A přišel jsi k tomu rozhodnutí: „buď ona neb žádná jiná“ — ne-li? Tedy: ty máš k ní dobré srdce, po všem ostatním se neptáš a se nezměníš! Není-li pravda? vysmíval se mu Krt.

— Pravda — odpověděl Vesel pevně.

— Dobře! Také já tak mluvil, když jsem byl dvacet let stár. A víš, co bylo potom? Oženil jsem se. Vzal jsem si takovou malou, milou kůstku, která se mi před milým Bohem nejlépe líbila. Ale co se stalo potom? Když mi ji Bůh vzal — zemřela po desíti letech po dlouhých mukách pro mne a pro sebe — byl bych mluvil skoro jako onen Rybničan v přísloví: „Bůh mi ji vzal — sedm let jsem ji měl já, On, pak ať ji má také sedm a bude vidět, jakého čerta si na hlavu posadil.“

Byl bych ti to byl řekl už dříve, ale mlčel jsem, až po dlouhé řadě let, příteli mladý, mluvím o tom s tebou, neboť tě mám rád a ježto vidím před sebou člověka, jací jsou všichni dobří. Pln důvěry v budoucnost, myslíš, že bude plod čekání tvého podoben květu, který ti poskytla mladá fantazie. Pach! Poslechni zkušenost jiných a uspoříš si mnoho hořkosti, kterou jsme my druzí musili vypít. Buď rozumný! Jestli třešně z jara, probuzena příjemnými, teplými slunečními paprsky, záhy začne kvésti, věř mně, ovoce míti nebude, nebude co česati, neboť jinovatka spálí z večera vše a pro druhý rozkvět jest pak přirozeně již pozdě. Co zvolna roste, dlouho trvá. Jest to sice německé přísloví, ale přece pravdivé. Co jsi devětkrát promyslel, po desáté učiň. Těžko ti bude sice věřiti, co uslyšíš, těžko řídit se po radě starších, kteří znají plod mladického květu, ale hlavu mi rozpolt' za deset let, když mi pak nepři-

svědčíš. Ty už zcela. Každý, rozumí se, že ne. Ty zdáš se mi býti z pravé krve. Rozumí se, že zpozdilých lidí, kteří nic nemyslí, kteří nemají žádné životní filosofie, těch jest většina. Na ty já nemyslím. Tebe netřeba mezi ně počítati, teď už zrovna ne, později pak ještě méně. Co vsadíme?

— Nedobře myslíte, když soudíte podle sebe. Vy jste měl neštěstí, proto není třeba, abych je měl také já — odpověděl mladší.

— Tak odpovídá téměř každý mladý neopeřenec, každý. Ale já pravím, jaké neštěstí? Vezmi do ruky tužku a počítej. Jak jest to tvé děvče staré, mnoho-li let potřebuješ ještě, nežli k čemu přijdeš; přidej ku svému účtu bez starosti ještě dvě neb tři leta, pak se bude moci říci, že je správný. V tom jest ještě možnost, že se ti něco přitrefí. Děvčeti pak, které by na tě mělo čekat, zkazíš přítomnost.

Pan Krt mu nyní pověděl, co mu matka její svěřila ohledně Dobrépoljce.

To byla těžká rána. Mladý Vesel svěsil hlavu. Starý snad myslil, že jest železo nyní dosti horké, změnil svoji temnou tvářnost, změkčil hlas a pravil:

— Já mluvím takto s tebou, příteli, protože tě mám rád. Schillerovo slovo „dosti jest místa v nejmenší chatce pro dva, kteří se šťastně milují“, jest ve skutečném životě holý nesmysl. Jsem přesvědčen, že pro vzdělance příliš časná ženitba není dobrá; jinak jest to s rolníkem, který potřebuje

pracovníci v domě v podobě ženy. Pohled na mne! Co myslíš, nebylo-li by lépe, kdybych na starost nebyl tak bez každé opory, než jak jsem? Kdyby mi byl takhle někdo mluvil, když jsem byl dvacet roků stár a kdybych ho byl poslechl, také by bylo se mnou nyní jinak.

Nechtíte tento rozhovor dále popisovati, myslíme, že čtenářka uhodla zcela, že Vesel starého, prohnaného, dotěrného kazatele neposlouchal, aby se byl zřekl dívky svého srdce. Od toho okamžiku však počal trpěti, ale zároveň počal ji stokrát více milovati a uvažoval více nežli před tím „ona nebo žádná.“

Při první příležitosti, když byli mladí lidé samotni, pověděl jí vše a s velikým sebezapíráním jí vyložil, že ona může a smí jej zanechat a pěknou svoji příležitost ku vdaní použítí, která se jí naskytuje, že toho nebude zajisté nikdy litovati. Možno jest, že tehdaž již, když jí tento návrh činil, měl za to, že přejde dívka přes něj k dennímu pořádku. Ale dívka mu slíbila se vši rozhodností a horoucností ženského srdce, že jest odhodlána na něho čekati, jak dlouho to bude třeba; pokud on bude chtíti. A on jí učinil svůj svatý slib.

Oba byli opravdové povahy, pro oba bylo pravdou, co si mezi sebou řekli, oba měli pevnou vůli, slovo dodržeti. Žádný z nich nemohl si mysliti, že by je nějaká obvyklá, přírodní síla mohla rozloučiti.

Zvláště potom, když se rozloučili, když pouze pomocí dopisů se stýkali, poznali se ještě více dvě hluboce cítící duše. On byl až na dno přesvědčen, že jest zhola nemožno, aby se toto tak srdečně a těsně mu oddané srdce ženské někdy mohlo od něho odloučiti. Ona pak příliš živě cítila z každé jeho řádky mužnou, ale přece dětinně milou skutečnost pravé a celé lásky.

Kdo by si byl tehdy myslel, že se ten poměr rozbije?

A přece se rozbil! Do hlavního města, kam se Vesel uchýlil, nedostal již žádného listu. Psal několikrátě panu Krtovi, jaká jest toho příčina, zdali ne on, snad že psaní neodevzdal.

Psal po té o celé záležitosti dívce. Ale celá odpověď, kterou dostal, byl krátký dopis od starého bývalého domácího souseda, pana Krta:

„Zanechte jen všeho, tak bude nejlépe! Vaše dívka jest stále rozumnější a vezme si souseda. S Vámi, Bůh ví, kdy co teprve bude. Vzpomeňte si, co jsem vám řekl tenkrátě o květu a plodu a o osudu, když jste mi v nerozumu o své lásce poprvé vypravoval. Učte se a zamilujte se po druhé, bude-li toho třeba.“

To bylo pro něho zlé. Sám o sobě jsa opravdový a následkem toho pesimistický člověk, snad že vlivem Krtovým obcoval v době, kdy jest člověk nejvnímavější pro všechny duševní dojmy, s

lidmi, kteří měli příčinu, pohlížeti na život s temnější stránky. Bylo tedy pochopitelné, že z veliké víry ve své štěstí a lásku, upadl náhle v úpornou nevěru. Všechna černá slova Krtova vystoupila mu před duši, všechna zdála se mu pravdivá a skutečná. Ona, ta dívka, jest taková jako všechny jiné, hanba mu je, že kdy věřil sám u sebe, že jest lepší nežli druhé. Jedva odešel od ní jen poněkud dále, rozmyslila si to.

Poslední pochybnost, že se snad přece mýlí, že snad naň nezapomněla, byla vyhlazena, když na svůj trpký dopis ke Krtovi, aby mu aspoň psala, kdy se bude vdávat, dostal odpověď, že jest vše zařízeno, jak si přeje. Tedy tak se mohla změnit, že si s ním takovým způsobem zažertovala?

Bolelo ho toto poznání, ale přetrpěl je. Co člověk všechno nepřetrpí? Srdce pukají spíše ve slabých písničkách lyrických, nežli v silné a zdravé lidské hrudi.

Odtud pak vyvěrala ona trpkost a ostrost v jeho chování, jaké jsme viděli u něho později jako u profesora, známého Leonova.

Když byl za rok přišel do malého svého gymnasiálního města, slyšel, že Krt zemřel. Vdovy Zlátovcovy ani dcery již v témže domě nebylo. Pro svou hrdost nechtěl se více tázati. Báł se již — svých vzpomínek.

XX.

Když asi pátého dne po svém rozchodu s professorem jel Leon kolem za některou záležitostí, a vstoupil na poštu, oslovil jej pošt mistr Gorec, podržev mu před vraty koně, takto:

— Vy jste předevčírem tvrdil, že onen váš známý professor už odejel, ale není to pravda. Dnes přišlo pro něho psaní s penězi, a když jsem dnes ráno poslal Štěpána s receptem, našel jej tento tam nahoře v jeho domku.

— Doma? tázal se Leon.

— Ano, a dnes odpoledne přijde si sám, jak pravil, pro své peníze — dodal Gorec.

— To na něho počkám, vždyť musí brzy přijít, jestli doposud nepřišel — pravil Leon, který by se byl také beztoho zde jistě zastavil, ježto se otázal:

— Slečny jsou doma?

— Myslím, že jsou nahoře — pravil starý.

— Až přijde professor, přiveďte ho k nám nahoru — řekl ještě Leon a skočil po té do průjezdu, a odtud rychle po schodech nahoru, kde byly slečny.

Dívky našel obě při šití, Pavlínu u okna do zahrady, Matildu u stolu. Měl již na jazyku, aby napověděl příchod svého přítele, že totiž bude míti čest co nejdříve, ještě dnes, představití jej slečnám.

Ale hned po prvním pozdravu zapomněl uskutečnití svůj úmysl. Ulekl se totiž, když viděl, že byla Pavlína všecka bleďa a chorobného vzezření, což se tím spíše jevilo, ježto na ni svítlo zrovna večerní slunce u okna.

Matilda dotazovala se ho rychle po některých všedních věcech, ku kterým velmi krátce odpověděl, načež se obrátil k Pavlíně s hlasem, z kteréhož se chvělo a bálo jeho milující srdce a tázal se:

— Vy jste snad trochu churava, slečno? Nemějte mi za zlé, vím, že jsou lidé dotěraví a nevlídní, kteří se takto táží, ale mně můžete odpustiti, neboť myslím, že jsme už aspoň přece přáteli... Vy jste bleďá, několik dní už nejste zdráva.

— Díky za váš soucit, pane, ale buďte přesvědčen, že přeháníte, vždyť není tak zle — pravila a nuceně se usmála.

— Je, je! ohlásila se Matilda. — Nevíte, jak jest teď už několik dní podivna. Víím, že jí něco jest, ale nechce pověděti, co; hleďte, ani mně ne. Řekněte jí vy, ale hezky ji přinuďte, ať mluví.

Pavlína prosebně a vyčítavě pohlédla.

— Slečno, já jedu dnes kolem lékaře, hleďte, vezmu jej jako by žertem s sebou, až pojedu nazpět kolem.

— Nepotřebuji ho, věřte mi, že ne — pravila Pavlína a v měkkém jejím hlase byla velmi malá známka odporu, tak, že si netroufal více ji obtěžovati. Také pro ni byl tento nepatrný výraz ostrosti, vyvěrající pouze z veliké podrážděnosti

její trpících nervů, dosti trpký, tak že se snažila uvést rozhovor na jiné myšlenky, tázajíc se:

— Vy jste byl poslední dny pohromadě s panem baronem?

— Ne, proč se ptáte?

— Vy nevíte, vy cizinče, že se přece u nás poněkud zajímáme — pravila, pohlédnuvši na Matildu a nutila se do úsměvu.

— Ne, nezajímáme se o něho tak zvláště — pravila Matilda lehkomyšlně a velmi líbezně ohrnula svůj třeshňově červený dolní rtík.

— Ale přece trochu — pravil.

— Velmi málo. — A což vaše teta? Zdali jest už zdravější? — tázala se nyní Matilda, která také chtěla rozhovor o svém ženichu přivést na jiný předmět.

Leon vypravoval, že teta, stará komtesa, stále jest nemocna, což ho už naplňuje poněkud starostmi.

V tom bylo venku slyšeti rychlé kroky, dvěře se dokořán otevřely a pan Gorec uvedl professora Vesela do pokoje, řka:

— Zde najdete svého přítele ze Zábřezí a moje dvě holky, mějte se dobře!

To řka pan Gorec se obrátil, odešel a zavřel za sebou dvěře. Leon představil professora dívkám. Představený se poklonil, nejdříve se přiblížil k Matildě, načež se obrátil k Pavlíně. Tato stála u okna obrácena do pokoje proti němu, stranou od

světla, držela se křečovitě stolu a předešlá bledost na tváři její ustoupila nepřirozené červeni.

Snad se byla přece poněkud změnila, možno také, že starý dojem byl už vybledlý, snad už studovanému mladému muži bystré oko poněkud ochablo, snad že ho vstup ze světlejší chodby do méně světlého pokoje také zarazil, krátce, professor Pavlínu ihned nepoznal.

Poděkoval Matildě za židli, načež usedl a vykládal Leonu, že slyšel o jeho přítomnosti a že by rád s ním jel domů, bude-li mu to vhod.

Leon mu odpověděl, aby jen počkal půl hodiny zde, že mezitím vyřídí zde na blízku svoji záležitost, načež přijde nazpět a vezme ho s sebou.

Stále prostosrdečná Matilda tomuto rozhodnutí dosti rozhodně přisvědčila. Avšak host professor se zdráhal, řka, že raději chodí pěšky, když by to nebylo hned, že má večer ještě práci. Snad to byla pouhá výmluva.

V témž okamžiku vstoupil opět pan Gorec jako hospodář a za ním kuchařka s vínem a chlebem. Když se byl po svém obyčeji žertovně s professorem rozhovořil, káraje ho, že jako blízký soused nepřichází častěji, nepozoroval nikdo, že Pavlína použila této příležitosti a vytratila se ze světlice.

Professor vypravoval, že dostává dopisy, nejvíce ze sousední, na druhé straně, za vrchem ležící pošty.

Pavlínu pohřešili Leon a Matilda. Oběma se zdála tato nápadná nevlídnost podivna, ježto nepřicházela nazpět. Konečně to pan Gorec také zpozoroval a najednou se otázal:

— Kam šla Pavlína?

Matilda vstala, aby se šla po ní ohlédnouti.

— Jen dej pozor, abys se ještě ty neztratila — pravil otec a doplnil kalíšky na stole. — Naposledy si bude pán myslet, že jste obě dvě bázlívy, jako košilaté horské děti.

Matilda přišla nazpět se zvěstí, které se, jak nasvědčoval její obličej a hlas, sama nejvíce divila, že totiž „Pavlína nikde není.“

— Však přijde — pravil Gorec lhostejně a vypravoval dále, kudy jest lepší cesta, kterou professor může jíti: buď přes Suchý brod, aneb kolem Zábřezí.

— Snad jsem vypudil odtud vaši slečnu sestru — tázal se po té professor Matildy.

Ta ji nejdříve omlouvala, načež pravila, že to není její sestra.

— Jest z rodu po mé ženě — dodal Gorec — a s jejím otcem jsme byli dobrými přáteli. Pili jsme někdy pohromadě, jak jsme uměli jen my dva, já a Zlátovec.

Při jménu tom svažtilo se professoru čelo, nejdříve tupě pohlédl, načež se opřel na okamžik o jedno koleno a s předstíranou lhostejností tázal se:

— Jaké bylo jeho jméno, vašeho přítele?

— Zlátovec.

Professor přešel si obličej zvolna rukou. Na jakousi Leonovu poznámku ničeho neodpověděl. Zbledl, vypil půl kalíšku vína, načež se otázal:

— Jak dlouho jest už u vás ta slečna, dovolíte-li se tázati? Zdá se mi, že jsem znal... její matku.

— Jak dlouho? Aspoň už pět let.

— Víc — ozvala se Matilda a počala podrobně počítati, jak jest tomu dlouho, co umřela Pavlínina matka, která byla vdovou.

Professor pohlížel do země, načež takřka s nevládností mlčel. Konečně rychle vstal, vypil svůj kalíšek do dna a poděkoval se poštmistru za pohostinství, načež pravil k Matildě:

— Učinite mi laskavost, a povězte oné slečně, že, jestli utekla k vůli mně, že toho nebude více třeba, také že nebude míti budoucně k tomu příležitost, že se jí vyhnu od nynějška dále stranou. Také nyní jsem nevěděl, že jest zde, na mou duši ne. To jí řekněte, prosím.

— Nemyslete si, že se vás... chtěla odpověděti uleknutá Matilda, ale nemohla věty dokončiti. Má-li zdravý rozum ten pán?

Professor však už odcházel s poklonou:

— Poroučím se, pánové!

— Co pak mu jest? tázal se Gorec Leona.

- Nevím — odpověděl, sám jsa v rozpacích.
 — Podivným člověkem zdál se mi již vícekrátě.
 — Podruhé se budu varovati, abych jej zval
 — dodal hospodář domu.

XXI.

Na jihovýchodní straně samotného poštovního stavení se země tak zdvihala, že tam s pěšiny, která se točila kolem kopce, nebylo stavení viděti, aniž se otvíral pohled do zahrady. Tam v příkopě rostlo několik starých hrušní, drobnic, podrostlých dřívštalovými a jinými divokými křovinami.

Když professor šel tuďy kolem, zamyšlen, pohlížeje do země, vstoupila mu v ústrety dívka. Byla to Pavlína.

Když jej v pokoji před sebou viděla, téměř velmi málo v zevnějšku změněného, s tímže hlasem, s toutéž celou postavou, když on ji ale nepoznal aneb neviděl, bála se o sebe a nemohla tam déle vydržeti. Musila utéci ven, sice by byla padla před něho a poněvadž nevěděla, proč ji opustil, zdálo se jí, že by byla od něho odmítnuta a před lidmi zahanbena. Proto utekla, nemohouc mysliti na svou situaci. Tam na zahradě stála a chvěla se. Co by měla počíti? V témž okamžiku spatřila, že vystoupil z velikých vrat, kráčel po

silnici, zabočil na jižní stranu. Zнала tu cestu; věděla, že se musí zahrnouti na pěšinu kolem oněch hrušní na druhém konci. Od ní až sem byla cesta napříč přes nivu o polovinu kratší. Ano! Musila s ním mluvit, o samotě, ne před lidmi. Už na nic nemyslila, co by učinila, její oblek zašustil tlustými, řídkými a holými, do výše strmícími lodyhami kukuřice a dosti brzo přiběhla na stezku pod hrušněmi a za křovinami, zadem po zátočině se silnice.

Moudrý muž se skoro ulekl, když ji spatřil, a zdálo se mu, jako by byl opět osmnáct let stár. Přece však, když ji uviděl na cestě před sebou, prolétla mu hlavou myšlenka: „Aha, ona jest nevěstou toho mladíka ze Zábřezí, a chce mne přemluvit, abych nekazil její plány, egoistka. Počkej, vyplatím tě!“

Ona zbledla. Oba stanuli. Žádný z nich nemohl v prvním okamžiku najíti slova. Snadno lze uhodnouti, kdo je dříve nalezl.

— A, slečno, snad jste nechtěla zde na mne počkati, když jste tam v domě přede mnou utekla? Upokojte se, nedychtím po pomstě. Nezradím vás. Víím sice vše dopodrobna, že jste nevěstou, a čím taky, ale nebojte se, že bych mu co řekl, že jsem vás dříve už také poněkud poznal. Ono by to nebylo sice nic zlého, slečno, kdybych to i pověděl. Život jest život, buďme tedy praktickými! Nebylo vám třeba, až sem se namahati. Hleďte, ještě jste se uvedla v nebezpečí, kdyby vás kdo viděl o sa-

motě mluvit s cizím člověkem. To nejde, však to víte. Buďte jen bez starosti. Chcete-li, ujistím vás hned z počátku, že se mi ani nesnilo, že vás zde najdu, jinak bych byl ani nešel...

— Františku! vykřikla ona.

— Ne! Prosím! Tím jsem vám byl někdy. Nyní už uběhla doba, než abyste mne volala křestním jmenem. Minula, však víte jak. Když vás tu nacházím, snad vám první rozumný krok selhal. Ale nejsem zvědav, slečno. Jest ostatně dobře, že se tak stalo, jak nyní jest. Není-li pravda, jak jsme někdy nerozumně mluvili? Ale, odpusťte mi, tenkrát jsem ještě ženské neznal. Jen se vdejte; já myslil, jak jsem byl tenkrát zpraven, že jste už vdaná. Ostatně — dobře že jsem si vzpomněl — vy snad chcete svoje dopisy ode mne nazpět? Mám je ještě, a sice všechny, zde, doma. Snad jste chtěla, jako svědky?...

— Ano! odpověděla Pavlína. Bylať sem přišla sice z vnitřního donucení, ale z příčiny zcela jiné. Ale, co k takovému rozhovoru chtěla odpověděti? To nebyl již onen muž, kterého v srdci nosila. Ten mluvil jinak!

— Na štěstí mám všechny pohromadě. Pošlu vám je, ještě před odchodem. Po kom? Vy, rozumí se, sama si pro ně přijíti nemůžete. Pokusím se poslati vám je po některém spolehlivém člověku. Ale, počkejte, co škodí, konečně vám je přinesu sám, a dobře zabalená krásná slova doručím, komu rozkážete.

— Mně, zde! pravila ona jako by mechanicky a v hlavě jí to vřelo.

— Zítřa večer za soumraku. Tak to bude. Vidím, že máte věc tu ve veliké závažnosti. Já ne. Nevyžadují toho, abyste mi přinesla moje, jestli jste je dosud nespálila.

— Ne! — odpověděla ona.

— Nu, pak je spalte — vskočil jí rychle do řeči — aneb je hodte na cestu, ať je čte každý, komu se zlíbí sehnouti se, aby je zvedl. Vidíte, člověk se změní. Před málo lety se mne ještě nepříjemně dotýkala myšlenka, že by někdo mohl moje citty čísti, černé na bílém, mimo — vás. Nyní se tomu smějí. A vy?

Ona naň přísně pohlédla, neřekla však slova.

— Nu, vy jste bývala vždycky rozumná. My ne! Nás musí vždy poučiti trochu zkušenost... Tedy, zítřa večer, slečno, dostanete své dopisy, když myslíte, že mají pro vás před svatbou nějakou cenu. Vždyť jste mne beztoho chtěla žádati o dopisy, či ještě něco?

— Jiného nic! — odpověděla.

— Dobře! Pro mne nemají žádné ceny.

— A přece jste je měl uschovány? pravila ona, jsouc po pichlavém jeho rozhovoru sama chladnější.

— Uschovány, ano! Ze zvyku. Cha, cha! Mně se zdá, že jsou ještě stále otočeny onou modrou stužkou, víte? Chtěl jsem je sice v době, kdy jsem vás — odpusťte mi, nyní to už přešlo — když

jsem myslil, že jsem vás začal nenáviděti, — pravím, myslil, nyní mám tak velikou úctu k vám, slečno, jako ku každé jiné družce vašeho pohlaví — v té době jsem je tedy chtěl zničit. Ale dostavil se humor, a proto jsem si myslil, proč bych se nemohl přemoci a pro staré dni si neuschoval material, abych se mohl časem sám smáti na své útraty.

— Odpusťte, že jsem se zapomněla a vám se tak v cestu postavila. Měla jsem ještě jinou představu o vás, jinou, jinou! Nevěděla jsem, že umíte takto napadati — pravila dívka, těžce pronášejíc tato slova a chtějc odejít.

On jí zastoupil cestu a pravil náhle:

— Odpusťte mi, že jsem něco řekl, co se snad neshoduje s dobrým tonem. Nechtěl jsem vás zarmucovati. Pomyslete si, že jsem již tehdy na formy mnoho nedbal. Jest to chyba, ale člověk si těžko odvykne, když s ní vyroste.

— S Bohem! — pravila a obrátila se k odchodu.

— Tedy zítra přijdete pro dopisy? — tázal se stoje ještě na místě.

— Ne! chtěla zvolati z celé své překvapené, hrozně oklamané duše, že jej našla po takové dlouhé době — ale tak změněného!

Ale žádného hlasu nemohla vydati ze sebe. Kráčela těžce, zvolna; ze všech sil svých udržovala se na nohou.

Když se ohlédla, už ho zde nebylo. Zmizel za křovinami kolem kopce. Dívce točilo se vše v hlavě, ráda by si byla sedla, ráda by byla obličej ukryla v trávě. Ale po silnici tam před ní šli právě lidé. Lidí se pak člověk stydí, když by jich nejvíce potřeboval. Přemáhala se tak dlouho, že se dovlekla opětně do zahrady, do samé besídky. Tam usedla a hlava její padla na stůl.

Za slzami nastoupilo smutné přemýšlení a opět přemýšlení.

A tu poznala, že celému rozhovoru, celému chování nerozumí, tak jako nerozumí jemu. Zdáli pak to byl skutečně on? Proč ona skoro nic nemluvila? Proč on mluvil toho tolik, proč a nač? Ano, Bůh ví, mnoho-li otázek zůstalo jí v duši, na které odpovědět neuměla.

Ustanovila se na tom, jíti večer pro dopisy, ale chovati se zcela jinak, chladnokrevněji, hrději, jako vzdělaná žena, která umí imponovati, když chce... Věc se musí objasniti... Dopisy jsou jejím vlastnictvím. On sám jí je nabídl. Jak jich smí nechati v ruku člověka, který jich není více hoděn, aby chránil zapsané její nejblaženější myšlenky srdce, projevené doposud jen jemu.

On pak byl také spokojen se svým chováním, ačkoliv bylo poněkud chladnější. K čemu bylo toho třeba? Vzdělaný muž umí se ovládati; a on se do dnes považoval za vzdělaného! Proč dopustil, aby ze všeho jeho chování byla patrna celá jeho trpkost? A to k vůli ženě, s kterou přece

už byl dávno úcty spořádal, a která jeho nejlepších citů nebyla hodna!

Zdali pak to neprozrazuje, když jí v tom prvném shledání tolik toho vyčetl, co jí už dříve tolikrát v myšlenkách vyčetl, že ji... že ji... ještě stále miluje?

Stanul na cestě a učinilo se mu horko. V poznání tom přišel o krok dále. Ano, ještě stále ji miluje! Několik kořínků dřívější... bídy — on takto opětně se těšil sám sebou — zůstalo ve mně a mýlím se, když to chci sám sobě tajiti. Člověk jest přece podivný. Nepřátelství a láska jsou vždy protivníky, a nevím, kterého z nich v sobě chovám. Třeba, aby se vše ještě napravilo. Zítra musím si počínati rozumněji. Naposledy by ještě vy-pátrala, jak jest to vlastně s tím mým nepřátelstvím k ní a — proklatě — bylo by to přece pro mne příliš velikým a neodvratným ponížením.

XXII.

Když byl professor odešel k severozápadu, Pavlína pak na druhou stranu, objevila se tam nad stezkou, za dřívějším křovím pod hrušní na vrchu nad příkopem vysoká postava Neži Rožmarinky. Posunula na lokti svůj košík s rozlámaným obloukem a opírajíc se o hůl s patrnou nevolí bručela mezi zuby, načež slezla s výšiny na pěšinu

dolů. Tu setřásla svoji sivou hřívou vlasů s čela nazad a počala hovořiti:

— Hi, hi! Já ti dám psaní! A jaká psaní to jsou? Pověz mi! Psaní! Modrou stužkou otočená. Neřekl-li? Psaní, s modrou?

Učinila tři kroky, načež se opět zastavila, tula holí o zem, tiše zazpívala a opakovala:

— Psaní, psaní, psaní!

Usedla a opět několik minut přemýšlela. Konečně rychle vyskočila na nohy, zaklela, oči jí zaslály, košík svůj ukryla do křoví a prohlídla, zdali je se všech stran dobře ukryt, aby ho z cesty nebylo vidět. Potom pravila:

— Ať mne devět lišek vezme, nechť mne roztrhají na devět kusů a hodí mne sezobat devíti kohoutům, když nebude ta psaní dříve otec Streménček čísti, nežli ona. Uvidíme aspoň, co je v nich ceny. Frakelj kořalku, už... kudy bych šla? .... On šel přes Suchý brod, já půjdu jako napříč zrovna ku splavu, abychom viděli, kdo bude dřív nahoře.

Baba vykasala svoji sukni nad suchá, holá, stará kolena a počala kráčet směrem k lesu oním směrem, kudy dříve odešel professor.

Professor kráčel mezitím zvolna ušlapanou stezkou lesem a občas na chvíli stanul. Přemýšlel sám o sobě a poznal, že se sám dobře nezná, aneb nechce znáti. Je příliš měkký, dětinný, jako byl kdysi. A, jestli se sobě a jinému zdál jinakým, přísným, lhostejným, přesyceným, rozumným —

vše to bylo lhaním sobě samému; možno sice, bezděčným lhaním, bezúmyslným, ale přece nepravdou.

Okolí zdejší bylo mu známo z dětských let. Jalovcové keře, kde řezal někdy bičíště, ona skála, kde otec jeho vyháněl lišku z díry, stezka, kudy jako chudý žák nesl pytel na zádech do mlýna, pobřeží potoka, kudy později jako vzorný mladík v horkých dnech, hledaje stínu, s knihou pod paží stisknutou, oddával se sladkému snění.

Dnes, po tolika letech, kdy už „dnů lepších polovice minula“, byla by už snadno dosažena životní pravda té krásné fantasie. Ačkoliv jeho ideály o životě nebyly postaveny bůh ví jak nepřístupně vysoko, byla jeho přání velmi snadno splnitelna. Ale ani toho mála nedosáhl, čeho někdy si přál.

Mnohokrát si posledního času řekl, a tak hovoře sám k sobě, také věřil, že nepohřešuje ničeho víc, že mu věda, zkušenost, filosofie dostačuje, že resignoval na vše, že není potřeba, aby byl úplně šťasten, třeba že štěstí žádného neměl. Nyní se mu však přece zdálo, že jest vše takové, jak si byl v mladosti představoval.

Pak se myšlenky jeho obrátily opět k výstupu, jež dnes právě měl a obešel jej nepříjemný pocit, který máme, když ve vzpomínkách sami se svým chováním nejsme spokojeni. Bylo mu nepříjemno, že na tom bylo ono peněžné psaní, které dnes přijal, vinno, že už neodešel před několika

dny. Proč si dal právě na poslední dobu pobouřiti ducha? Musil tedy zakusiti něco méně příjemného, nač není třeba mysliti, a proto zrychlil kroky směrem k domovu.

Sotva že vstoupil na zahradu, zaslechl za svým domkem podivné a ošklivé povykávání a proklínání. Obrátiv se, spatřil za rohem Nežu Rožmarinku sedící na zemi a šklebící se na jeho nájemníka, který držel v ruce velikou hůl a jí hrozil.

— Jestli se mi hneš a nebudeš zticha, tak ti dám, ty zlodějko ošklivá! Zabiju tě! křičel nájemník, který byl jinak nejskromnější duše.

— Pustíš mne, ty suchoto, ty ječmene, ty čerte! Jestli mne jen jednou uhodíš, tak ti zatopím, že tvé kosti myši snědí, v břicho se ti žáby vylíhnou a budeš ruce spínati a Boha o smrt prositi, ty lišáji, ty! Pust' mne! — Tak láteřila Neža Rožmarinka a po loket zkrvácenou ruku držela jako štít před očima. Bylo patrno, že hůl mocně na ni dopadala.

— Co pak je to? tázal se professor hněvivě.

— Pane, pane, pane, řekněte mu, aby mne pustil, ten ošklivý, suchý kostlivec, proč mne bije? hulákala Neža a vidouc, že její mučitel obrátil svoji pozornost ku přicházejícímu pánu, vyskočila náhle na nohy a běžela nějakých deset kroků, tam pak se zastavila a strouhala oběma krvavou rukou mrkvičku.

— Budete vidět, co je to, tlouci Nežu Rožmarinovu, dceru hezkého otce!

— Chtěla krást — vypravoval nájemník.

— Kde a co?

— U vás doma. Bůh ví, jak otevřela dvéře. Ale spatřil jsem ji už z daleka, když vlezla do stavení. Chytil jsem ji, když vaše věci přehazovala. Všechny knihy a psaní přehrabala. Po té s holí v ruce poučil jsem ji, co je to krásti, že se o to tak brzy nepokusí.

— Hu, ty! Však ještě oba zakusíte, co je to, tlouci mne, mne, dceru pěkného otce — křičela baba.

— Počkej jen! — pravil muž a pozvedl hůl, aby šel opět na ni.

— Bíti ji netřeba. Oznamte ji starostovi nebo soudu.

— Mne soudu? Mne zavřít? Ze sedláka pán, nejhorší biřic! Ale jen počkej, však já tě také najdu...

A nežli vychrlila řadu nadávek na profesora, vyrazil nájemník s holí za ní a ona se pustila do běhu.

— Proč se právě ke mně odhodlala krást? Jsme na samotě — myslil si profesor a rozhodl se před odchodem zavřít ještě na jednu závoru svoji světnici. Neměl v ní sice mnoho cenného, ale byly tam přece pro něho drahé knihy, zajímavé jemu papíry a různé věci, které si sem na svůj odpočinek přinesl uschovati, neboť je měl již jako student. Tímže způsobem také dopisy sem náhodou přivezl.

— Ta umí utíkat, jako zajíc — pravil spolubydlící, který udýchán vrátil se z krátkého pronásledování.

— Dejte pozor, aby zase nepřišla!

— Jestli ji ještě jednou dostanu, ta mi živá neujde — zlobil se muž a snad to byla skutečná pravda, neboť sedlák nejvíce nenávidí tajného zloděje a podloudníka.

XXIII.

Na Zábřezí byla komtesa čím dále tím více churava. Stále jen mluvila Leonu o své smrti, připisovala mu to neb ono dědictví a tvrdošijně se bránila připustiti k sobě lékaře.

— Já nejsem nemocna, moje hodiny dospívají ku svému konci, Pán Bůh mne volá k sobě — pravila pobožná žena a poklonila se tak, že by jí byl člověk věřil pravdu, že není nemocna, tím spíše, že ji pouze staroba sužuje.

Tutéž noc po příhodách, o kterých jsme vypravovali v posledních dvou kapitolách, bylo paní tak špatně, že nad ní už stará Barča svíci držela a Matěj zcela nic nespal, děvečky pak ve strachu a rozechvění pohlížely v síni jedna na druhou a volaly Ježíše na pomoc, neboť bylo jim hrůzno před smrtí, přijde-li za noci do stavení.

K ránu se jí ulevilo a ačkoliv se už vícekrát:

vyzpovídala a byla už také přijala svaté svátosti umírajících, přece si na něco vzpomněla, co bylo hodno pověděti. Proto poslala Leona pro faráře, bude-li možno, aby přišel k ní.

Leon nezastihl faráře doma. Odešel po svých cestách duchovního pastýře někam dále a čekali je dobrou hodinu, ne-li půldruhé. Čekati zde tak dlouho nechtěl, proto zanechal tam chasníka s vozem, sám pak šel napřed pěšky. Nebylo divu, že učinil zacházku na poštu. Chtěl cestou slyšeti také radu pana Gorce.

Přišel sem, našel Gorce právě odcházejícího po svých pracích, ale tento dal mu přece tuto radu:

— Pro staré kosti není žádných léků. Když přijde, tož přijde. Testament jest v pořádku, o duši se vždycky starala, přijde tedy na řadu, přijde, dnes ona, pozítří já, potom také i vy, mladí. To řekl pan Gorec tak klidně, načež pokračoval o krásném počasí.

Leon zvěděl, že dívky jsou na zahradě.

Zanechal tedy starého a šel je hledat. Našel Pavlínou samotnou v besídce na zahradě sedící. Zdálo se mu zrovna, že by měl nyní příležitost postěžovati si a ji pokárati, že se jí včera, když odcházel, nemohl ani poroučeti, a že její nepřítomnost vzbudila trapné nedorozumění u profesora, při této podivné okolnosti. A jakou ji našel! Bledou ve tváři, a na očích se jí jevila probdělá a proplakaná noc.

— Co jest vám, slečno? tázal se Leon a v témž okamžiku byla zapomenuta nemocná teta.

Ona naň pohlédla smutnýma očima, chtěla se vzmužiti a pravila s nuceným úsměvem:

— Co by mi bylo?

— Zdali jste úplně zdráva?

— Vy byste mne opět rád učinil nemocnou?

— Vy se vyhýbáte pověděti pravdu, proto mi jaksi přisvědčujete.

— Nejsem nemocna — pravila opravdově.

— Pak máte něco jiného na srdci, co vás tíží. Slečno, nevěříte ani — ano — já jsem váš nejlepší přítel, přítel, který by vše, ano vše pro vás učinil. Proč mi tedy nedůvěřujete?

— Věřím, že jste mým přítelem, jiného přítele nemám, mimo pana strýčka, toť se ví, ten jest mi pravým otcem — pravila ona měkce.

— Ne pouze přítelem — odpověděl ohnivě — to jest mi pro vás příliš málo, já . . .

Ona vyskočila na nohy, lehký růměnc jí zbarvil krásné líčko a oči její se opět rozplamenily.

— Zadržte, dnes takto nemluvte, mně aspoň ne! —

— Proč dnes ne? Každou hodinu! Proč mi to dnes zakazujete?

Ona usedla opět klidna, snad s nuceným klidem a pravila:

— Mějte několik okamžiků strpení, potom uvidíte, že vám ve všem důvěřuji.

A vypravovala mu potom pravdivou historii své první lásky, že jej včera po více letech opět spatřila, jak dříve ani nevěděla, kde jest a že jeho vzpomínku stále čistou u sebe nosila, až se včera úplně zkalila, že jej potkala opět v tomto domě, kde nemohla s ním ve společnosti prodlévati, ale když odcházel, nemohla jinak, než že na něho počkala, aby aspoň zvěděla příčiny jeho chování. Nezvěděla je; přece však jsou jasné, on je nyní docela jiný člověk; ten, jejž milovala, umřel pro ni a vůbec ho nestává.

Trna, poslouchal Leon toto odhalení. Jak by si byl mohl pomysli, že se nacházeli dva lidé, které on zde našel na blízku a obou si vážil a oba miloval, v takovém poměru, který zasahuje do všech jeho myšlenek a nadějí? Jak rychle a okamžitě změnila se veškerá podoba onoho muže před jeho duší! Nemohl ho ctíti v onom srdečném přátelství, které se v něm k němu tak rychle probudilo. Avšak nemohl mu skoro zazlívati, že si takto počínal, ježto Pavlína byla nyní volna. A třeba, že se v jeho mladé duši ihned vynořila jakási nepříjemná, egoistická a mladická myšlenka, že není on prvý, kterého bude milovati nebo milovala, měl přece ve své mladické hbitosti hotové již rozhodnutí, že jest spokojen, odpustiti a zapomenouti vše, co minulo, pouze pod tou podmínkou, že bude v přítomnosti a budoucnosti jen jemu náležeti.

Veliká důvěra srdečných záležitostí mezi do-

brými lidmi vzbuzuje přátelství neb utvrzuje lásku. Také jeho to těšilo a bylo mu důkazem, že ho dívka má ráda, neboť mu pověděla, jako zajisté nikomu jinému, svůj vnitřní život, odkryla mu celé své veliké, blažené, věrné srdce, věrné, rozumí se, jinému.

Ale dnes o tom nechtěl hovořiti. Cítil nyní, že není k tomu pravý čas. Tázał se jí po několika-minutovém mlčení:

— A půjdete dnes večer pro psaní?

— Půjdu — odpověděla.

— Já bych vás prosil, nechodte! Nechte mu je, pište mu, aby je spálil, aneb ať si je nechá, jak se mu líbí. On nezasloužil, abyste učinila k němu ještě jediného kroku.

To jí řekl, ale snad si také myslil: Jest lépe a raději to vidím, že se s ním před jeho odchodem více nesejde. Vypudí jej tím spíše z paměti.

— A já přece půjdu! On včera v pokoji Matildě sdělil — vy jste tam také byl, já už ne — aby mi pověděla, že není třeba se mu vyhýbati. Ať vidí, že mně ho není skutečně třeba, jako že mi není třeba a že nechci žádného jiného.

Ta její hrdost se Leonu opětně velmi líbila.

Snad bylo dobře, že právě v témž okamžiku přišel chasník volat Leona. Přijel jeho povoz s farářem a mladý muž, živě stisknuv dívce ruku, vzpomněl si na nemocnou tetu a odešel, rozumí se, nezapomenuv před odchodem ze zahrady pohlédnouti ještě jednou nazpět.

XXIV.

Milé podzimní slunce svítilo na pilu. Vody bylo dosti, den byl krásný, ale pila stála a Šépec seděl na pile a byl tak zdrcen a sklíčen a nešťasten, že by byl strašně zavyl jako starý, sivý vlk na horách, když tuší, že jej obkličuje trpká smrt.

A jak by nebyl nešťasten! Všechno zlé se shrnulo najednou na něho; matka ležela nemocna, dceru dal už do služby, načež mu řekli, že jí pro začátek musí koupiti oděv, dluh za nájemné byl stále větší, Mreta byla v jiném stavu, do mlýna neměl ničeho, co by dal, mouky neměl v domě ani co by se myš udávila, omastku ani na jednu koblihu, sůl žádná, chléb žádný — a hladov byl tak, že cítil v břiše tak mocnou prázdnotu, že se mu zdálo, že by byla celá pec chleba zábřežské hospodyně Barči v něm měla dosti místa. Výdělek v posledních dnech nebylo také žádného.

Snad se mu lidé, kteří věděli, že má co činiti s onou pověstnou Mretou, také více vyhýbali, a také mu už tolik na pilu k řezání nevozili. Také se nesměl odvážit, aby byl šel někam prosit o nějakou věc; každá hospodyně by ho byla odehнала.

Selky mají totiž svaté písmo ve vážnosti, hlavně pokud se týče cizích lidí a svých mužů. Matka Šépcova pak, která by byla směla jíti někam k lidem z dobré ruky prosit, ležela tu uvnitř velmi nemocna a dnes jí nemohl už ani pokrmu na-

bídnouti. Kdyby zemřela, neměl by ji ani zač pohřbítí. Žádných peněz! Žádné milé věci na prodej! Na úvěr nikde nic nedostane! O, Ježíši, Ježíši, i sám milý Bože, mně pomoz! — modlil se Šépec ve své veliké tísní a bídě.

— Co je ti? ozval se někdo tři kroky za jeho zády.

On se ohlédl a spatřil Nežu Rožmarinku. Zmocnil se ho vztek, tak že po svém způsobu vybuchl a pravil:

— Boha jsem volal a zatím přišel čert a jeho pravá sestra.

— Aby tě vzal? He, he! Běž, běž! Ne, on o tě nestojí! Jeho pravá sestra také ne. On má raději mladé holky, čarodějnice, boháče a plchy.*) Slyšels?

— Řekni mu, aby jednoho boháče ke mně poslal, sovo!

— Pro co? tázala se baba, přistoupila blíže, usedla a ovinula ruce kolem svých kolen.

Šépec neodpověděl ničeho.

— Chceš peníze? tázala se Neža polohlasně.

Šépec vesele vzrušen pohlédl a pravil:

— Vždyť jich nemáš! Dej sem! Půjč mi, máš-li jen jeden groš, dva, tři, mnoho-li máš!

— Hu, což jest taková potřeba?

---

*) Plch, svišť horní, náleží do čeledi hlodavců rozšířených v Alpách a v Krasu.

— Kdybys mne devětkrát na hlavu postavila a tak dlouho na hlavě stojícího nechala, až budou k soudnému dni zvoniti, nevypadne ze mne ani vindra. Půjč mi, máš-li co, Nežo. Jistě a jistě ti to vrátím při prvním výdělku. Matka jest nemocna a nemám jí čeho dáti, a sám také potřebuji, proklatě! Tak se mi ještě nikdy nevedlo. Čert ví, že ne! Dej! Vím, že máš! Ty od lidí vyškemráš a vytaháš vždycky nějaký krejcar. Dej mi!

— Co čarodějnice vymámí, to už nepustí — pravila táhlým hlasem Neža a rozkolébala se v před i v zad na svém nízkém sedadle, načež zazpívala svůj:

— Garváj, durdáj, lišáj, lišáj!

— Kdyby sám čert vymámil tvé peníze a kdyby mu všichni jeho bratři a všechna čertova čeládka pomáhala, sem je dej, peníze, máš-li, povídám.

— Sama je nemám, nemám — mumlala Neža, dívajíc se na střechu.

Šépec, který měl už jakousi naději, rozlobil se nyní, když mu sklaplo a křičel:

— Ty kyselá neděle babí, ty, a čertova, co to mluvíš! Půjdeš odtud! Chceš, abych tě ztloukl!

A byl by ji udeřil, kdyby Neža nebyla rychle řekla:

— Počkej, čkej, čkej! Vím, kde peněz dostaneš, jen chceš-li — a velmi tiše dodala — a jsi-li tvrdý člověk?

— Pověz, kde? Jsem takový, že půjdu pro ně; kdybych měl jít k čertu třeba do pelechu.

— A budeš mlčet?

Šépec se zaklínal, že bude.

— Umíš-li jistě uhoditi, je-li třeba?

— Jak jen chceš, tří se nebojím, když mi přijdou do rukou, však nejsem holoruký.

Neža se k němu nahnula a vypravovala mu, že večer půjde onen pán za kopcem, co mu říkají professor, Suchým brodem, tuhle nahoře kolem, nedaleko pily. Tam jest na obou stranách cesty taková houšť, že jest tam za dne skoro tma, hlavně pak odpoledne, když se slunce níže skloní. Pán ponese s sebou nějaké dopisy, které budou modrou stužkou ovinuty. Tyto mají do sebe mnoho ceny. Také hotových peněz dostal včera na poště, sám čert ví, mnoholi. Na toho ať si Šépec počká, ať mu založí jednu pádnou přes hlavu, až se svalí na zem a nikoho nepozná, a pak ať mu vezme peníze. Páni mají obyčejně mnoho peněz u sebe. Zabít ho není třeba, docela ne. Jen jednu mu založí přes panskou hlavu, aby pozbyl vědomí, více ne. Tolik, aby nevěděl, kdo mu vzal peníze a ty dopisy. Peníze budou všechny jeho, dopisy pak si vezme ona. Kolikrát si lidé pouštějí trochu krve, když je jí méně třeba, a on sám se už také bil do krve, což vše dohromady nemělo ani krejcaru ceny.

Šépec se však v prvním okamžiku přece za-lekl. Co bylo v něm dobrého, to se probudilo:

— Ne, ne, jdi mi, čarodějnice, lupičem přece nechci být, ne!

— Jaký lupič, vždyť ho není třeba zabít, jen ho jednou přetáhni a je to! Ty si toho vyděláš, ničemný člověče, jdi k ďasů.

— To ne — odpověděl a již byl zamyšlen. A čert ho již držel za malíček.

— Jak chceš. Dříve jsi řekl, že půjdeš pro peníze třeba k čertu do pelechu. Hleď, nyní se bojíš jediného panáčka. Nechceš brát? Nech tak! Zemři hladem a pak tě vyženou z pily, jelikož nemáš čím platit a pak naložíš starou mámu na záda a půjdeš od prahu k prahu a hlad ti bude hodinu cesty před tebou viseti před ústy, ty tele nerozumné!

Tak hovoříc Neža vstala a dělala, jako by chtěla s velikým opovržením od něho odejít.

— Počkej, nu, počkej! pravil Šépec. Nouze a hlad rvala v něm všechny jeho dobré duchy.

— Kdy půjde tam kolem, povídáš?

— Dnes večer před soumrakem bys ho měl čekat.

— Jak pak mohu? Poznám mne podle mé dřevěné nohy a bude mne žalovati, až povstane.

To bylo pravda. Na to Neža nevzpomněla. Nejednalo se jí snad jen o Šépce, když jej pozná a zažaluje. Ona si toho všeho snad docela přála, neboť ho neměla ráda ještě od té doby, kdy jí byl onou obručí rozbil nos. Ale něco musila poraditi, když chtěla míti dopisy a pomocí Šépce pomstíti

se do živého onomu pánovi, který jí hrozil soudem. Usedla opětně a po krátkém mlčení pravila:

— Víš co? Obleč se za ženskou, pak tě nemůže poznati, neboť dřevěnou nohu nebude viděti.

— Kde bych dostal, co bych mohl obléci?

— Přinesu ti. A dvě lahve kořalky mám zamluvené, jednu ti také přinesu, dáš-li mi ony dopisy. Peníze pak budou tvé!

— Přines obě lahve kořalky — pravil Šépec, když slyšel o pití. Chtěl se dříve opít, aby své čertu zaprodané svědomí upokojil.

Nyní bylo slyšeti ze světnice na pile sténání staré nemocné. Šépec vstal, šel se podívati, co jest, načež zašeptal nazpět Neži:

— Počkej na mne ještě!

Když odešel do světnice, rozevřela Rožmarinka svoje ústa téměř až k oběma uším, krk protáhla ku předu, a sama s sebou jsouc potěšena, zamumlala polohlasně:

— Už ho mám! Jednou ranou zasáhnu dva!
Bu—ú!

XXV.

Pavčina téměř celou noc nespala. Včera večer čekala ho totiž na zmíněném místě, ale — nepřišel, nepřinesl dopisů, kterých jí sám nabídl.

Tedy ještě teď si z ní tropil bláznů, vodil ji za nos, takřka v posledním okamžiku. To byl však poslední a skutečný důkaz, jak hroznou dělala křivdu sobě, svému srdci a svým domněnkám, že tak dlouho uchovala krásnou vzpomínku na něho, krásnou představu, že tak dlouho chovala ještě trochu naděje, že přijde nyní opět k ní v někdejší milé dětinnosti a sladkosti.

Dnešní noci umírala, jak si dívka myslela, poslední jiskra jeho lásky k ní a taková noc nebývá pro mladé lidi časem odpočinku.

Vedle této duševní bolesti hlučeli již od večera skoro po celou noc po domě tak, že by byla Pavlína jindy ihned raději vstala a šla se podívat, co je.

Ale této noci byla hlucha pro celý ostatní svět. Ačkoliv slyšela hovořiti chasníky, děvečky, pana Gorce, neposlouchala je, co mezi sebou mají, měla sama s sebou dosti co činiti, mezitím co její družka spala tvrdě spánek zdravé mladosti a bezstarostnosti.

Této doléhal sice ve spaní zevnější hluk rovněž k uším, ale ne tak mocně, aby ji byl úplně probudil. Proto se ráno tázala své sestřenky:

— Co pak to měli venku dnes v noci, že byl takový šramot?

— Nevím, jdi se zeptat, odpověděla Pavlína.

A skutečně se Matilda rychle oblékla a šla po schodech dolů. Brzy však přiběhla nazpět a všecka ulekaná vypravovala:

— Přihodilo se něco hrozného.

Pavčina nemohla se tázati, co, ale ztrnula strachem v prvním okamžiku na všech údech. Tušila, že se to, co zví, týče také jí.

— Včera večer potloukl někdo onoho pána, co byl předevcírem u nás, víš? Nyní leží u nás dole.

— Mrtev? zvolala tak silně Pavčina, že se Matilda polekala ještě více.

— Není mrtev, ale neví o sobě, povídají, že má hlavu rozbitou — odpovíděla Matilda.

Rychle ukončila Pavčina své oblékání a běžela po schodech dolů.

Naproti velikému společenskému pokoji ležel v menším pokojíku na posteli professor Vesel v bezvědomí. Služebné děvče dávalo mu ledové obklady na hlavu. Po posteli bylo vše zakrváceno od té doby, co ho byl lékař obvázal, který sem byl v noci přišel.

Včera večer totiž přišel jakýsi sedlák, který nosil ze mlýna, už pozdě na poštu s oznámením, že u Suchého brodu leží nějaký pán na cestě mrtev, aby přijeli pro něho s vozem. Gorec ihned zavolal chasníky a šel tam s nimi sám. Professora našli ležícího bez vědomí. Hlavu měl rozbitou a krvácel. Bylo sice blíže k Zábřezí, a také domov raněného byl bližší, ale Gorec dal jej přece donésti k sobě a poslal ihned pro lékaře. Ten řekl, že nelze ještě rozpoznati, zdali by rána o so-

bě byla smrtelnou a nebezpečnou, že však se ještě dá později říci, neb se ukáže co a jak. Mluvil jako všichni jeho soudruzi, tak že neřekl ani bílé, ani černé, všude ponechával si nějaká dvířka, kudy by mohl vyklouznouti, stane-li se tak nebo onak. Přikazoval klid a opět klid, aby se otřesený mozek upokojil, nařídil, aby mu nebylo dovoleno mluvit, ani vstávati, až přijde k sobě atd.

Rozumí se, že to vše Pavlína najednou se nedověděla. Její duch také vše neposlouchal, aniž rozuměl. Rozuměla jen jednomu, že musí učiniti vše, aby jej zachránila před smrtí. Umřítí nesmí, jen ne umřít.

A v takových okolnostech jest ženský duch velmi silný. Převládá a přemáhá nervy a všechnu tělesnou slabost a má pouze svůj cíl před očima, dokud ho nedosáhne, aneb pokud jest nedosažitelný; potom teprve přihlásí se opět slabost.

Tak také vyprovodila Pavlína společnost z pokoje, převzala ihned všechnu starost o nemocného sama, namáčela obklady, převazovala jej, nepřetržitě byla u něho a takřka oka s něho nespustila.

K poledni raněný otevřel oči, udiven na ni pohlédl, usmál se na ni tak přívětivě, že jí vnikl v celou duši, načež se namáhal také promluvit.

— Tiše, tiše, lékař přikázal klid — šeptala hlasem, který mu projevoval všechnu její dosavadní lásku.

On mlčel, buď že nechtěl neb nemohl promluvit, neboť hleděl pouze na ni nepřetržitě tak dlouho, až opět oči zavřel a opět upadl v bezvědomí.

— Jen umřít ne, o Bože! prosilo v ní všechno. A naději měla ve všem svém strachu pevnou, že nezemře, neboť se jí zdálo, že nesmí a nemůže zemřít, když ona tak mocně Boha prosí.

Lékař odpoledne opět přišel, ohmatal tepnu a pravil, že doposud není hůř a bude-li vůle Boží, jeho léky a dobré ošetřování ho v brzku opět na nohy postaví.

— Může-li pomoci ošetřování, pak jest vyhráno — pravila Pavlína.

Pan Gorec šel tento případ oznámiti soudci. Nesl s sebou tři věci, které na místě našli. Bílý smrkový kůl, kterým musil býti professor udeřen, a který ležel dva kroky od něho, dále modrá stužka a malé psaní, podepsané jménem „Krt.“ Právě to lupič ztratil. Zvláště psaní bylo v tomto kraji podivným zjevem, v té pustině, kde ještě nikdy neležel žádný papír; to vzbuzovalo v panu Gorci domnění, že zbojník musí býti nějakým cizincem a ne domácím člověkem.

Vše to dodávalo věci něco tajemného, tím více, že v kapsách profesorových našli všechny peníze, které byl včera na poště vyzvedl, a ještě o něco více. To dokazovalo, že přepadnutí nemělo loupežný význam. A kdo to byl? To byla

věc soudcova a ten prohlížel hlavně stužku a ztracené psaní okem zkušeným, načež dvěma četníkům dal svoje rozkazy.

XXVI.

Soumrak rozprostřel černé své peruti po vsi a starostová stála před pecí a přistavovala pomocí vidlic na oheň veliký hrnec, ve kterém vařila jednu část večeře. Za ní stály její děti a dělaly jí různé překážky tak, že svůj vlastní rod proklínala řkouc:

— Jděte, potvory! Člověk se ani hnouti nemůže, poberete mi vše pod rukama! Marš domů, k otci!

Otec Streménček seděl stále ve stavení u kamen a hřál si ruce za hřbetem. Viděti ho nebylo, neboť kolem něho bylo vše temno, a jemu zdálo se na škodu pálení světlo. Bylo viděti pouze oheň z jeho krátké dýmky a slyšeti vrčení starého kocoura na peci, a rachotivé hrkání nevyčistěné Streménčkovy dýmky, ze které s takovou obtíží dým hulil a ústy bafaje vypouštěl, jako by to byl spravovaný měch, který těžko do sebe vtahuje vzduch.

Tak přemýšleje o všech novinách, které mu pověděla dnes stará Hojka, když šel z paseky domů, zaslechl, že vstoupil někdo do síně a že žena praví:

— Jen jdi do vnitř, je tam.

Rychle vstal a sáhnul za pec, aby chytil nějakou sirku a zapálil louč. To v tom vězí čert, když člověk nějakou věc potřebuje, nenajde ji, jinak se mu pořád plete mezi nohama, čertova věc!

— Zažehni světlo! pravil známý hlas, když přirazil dvěře za sebou.

— A tys to, Nežo? pravil starosta a opětně usedl. — Ty můžeš snadno seděti také ve tmě.

— Nic, nic! Bodejť! Rozsvět, přečteš mi něco! Přinesla jsem ti taková psaní, jakých jsi ještě nikdy nečetl, ještě nevím, budeš-li je moci čísti, jsou panská.

— Jdi, jdi! Co myslíš, že jsou panská psaní jinými písmeny psaná? — poučoval starosta a přece již z veliké zvědavosti, co asi Neža přinesla, vstal, zapálil louč a rozsvítil zamaštěnou a starým prachem pokrytou olejovou lampičku na červotočivém starém stole. Neža usedla za stůl a hodila před sebe hromádku papírů. Streménček sáhl za zrcadlo, vyndal odtamtud z pouzdra brejle, nasadil je na svůj suchý nos, vzal první dopis a četl.

— Co pak tam čteš a co tam v tom psaní povídají? tázala se Neža zvědavě a zevlovala upjatě na jeho ústa, jako by z jich tichých pohybů chtěla uhodnouti, co přečísti neuměla.

Ale Streménček se usmíval, usmíval, odložil prvé psaní, vzal druhé, četl dlouho, až přešel k třetímu a zasmál se.

— Tak žvejkej! Proč neotevřeš hubu? — zlobila se Neža.

— Kde pak jsi to dostala? tázal se starosta.

— Co je ti po tom? Kde jsem chtěla! Pověz jen, co je tam uvnitř napsáno a jakou ta psaní mají cenu, to chci věděti, potom si teprve zuby ohřej!

— Cenu nemají žádnou, aspoň ne větší než jednu fajfku tabáku — odpověděl starosta — hlavně proto, že nevíme, čím jsou.

— Kdo praví, že nevíme? tázala se Neža.

— Nu, čím?

— Pověz, co obsahují.

Streménček neuměl plyně čísti, tím více nyní silně koktal, načež pravil:

— Nu, takové věci nejsou dohromady nic; jsou tak nerozumné, je to zrovna to, co jsme kdysi dělali, když nám bylo dvacet let a my skotačili pod okny a děvčatům namlouvali, vždyť víš! Všechno dohromady nic. Pouze jest to po panskou složeno a ještě jiné hlouposti jsou v tom. Kde pak jsi to přece dostala, aneb to někdo ztratil?

Dříve nežli mohla Neža odpověděti, zatukal někdo na malé okno. Streménček se vzepjal a pohlédl na okno. Poznal klobouk a bajonet zaleskl se v temnu.

— Četník — pravil starosta, který tomu byl zvyklý, ježto se tito strážci veřejného bezpečí u něho hlásili. Vzal světlo, aby mu šel dvěře otevřít a po síni mu posvítit.

Neža vyklouzla však za ním a odcházela protějšími dveřmi ze síně v témž okamžiku, kdy četník vstoupil. Ona byla od jisté doby nepřítelkyní policajtů a četníků, proto nechtěla ani na okamžik býti s takovým člověkem pod jednou střechou.

— Budu u vás na půdě ve slámě přes noc; jestli vám něco od večere zůstalo, přineste! zašeptala ještě matce starostové, když proklouzla kolem ní.

Dopisy zůstaly na stole. Četník spatřiv je, ihned vzal jeden do ruky a udiven tázal se Streménčka:

— Co je to, kde jste k tomu přišel?

Starosta vypravoval, že tu byla Rožmarinka a přinesla mu to, aby jí to přečetl, ale není to nic zvláštního: láska a takové mladické dětinnosti.

Četník shrábnul dopisy a tázal se:

— Kam šla ta baba? Musím ji ještě této noci míti!

Streménček skorem zbledl, neboť Nežu měl ve vážnosti jako hadačku, a bál se tedy pomáhati ve věci proti ní. Proto řekl:

— I, Bůh ví, kde už bude!

— A přece víte, kam často chodí spat?

Streménček jmenoval několik stavení. A naposledy musil, ač velmi nerad, ale přece z poslušnosti k soudu a k — četníku — onť byl větší a

mocnější člověk nežli Streménček, a starostenství zde nerozhodovalo — vzíti čepici z police a ukázati četníku, kde by mohla Neža ležeti.

Ale sotva byl četník a úctyhodná hlava vsi opustili práh západních domovních dveří, přikradla se matka starostová po prstech přes práh na východní stranu, tam pak přes hnojiště a dvůr popošla a nahoru na půdu přidušeně zavolala:

— Nežo, Nežo!

Nikdo se neozval, ačkoliv bylo slyšet hlasité chrápání. Baba byla ve slámě usnula. Streménčkova tedy vylezla po žebříku vzhůru, ťukala a volala, aby se Neži dovolala.

— Honem vstaň a běž, četník tě hledá, všechna ta tvá psaní sebral.

Neža vyskočila na nohy, zamnula si oči a když jí matka starostová ještě jednou přitlumeným hlasem nebezpečí předložila, že tu nesmí zůstat, ježto ve vsi hned někdo řekne, že často zde u nich spí, — zaklela Neža podle svého surového způsobu a hledala žebřík tak rychle, že se jí smekl a ona spadla na zem. Pouze jediný úder bylo slyšeti; ale na štěstí a následkem hospodářovy nebdalosti bylo dole vše plno shnilé slámy, tak že Neža spadla do měkka.

— Nepotloukla jsi se? tázala se Streménčkova.

— Mám hlad, hlad — odpověděla Neža — přines mi dvě brambory.

— Brambory nejsou ještě měkké — odpověděla starostová, která byla velmi skoupá.

— Ať jsou jakékoliv — žebronila Neža.

Aby ji co nejdříve vyklidila z pod své střechy a v bezpečí uvedla, uchýlila se hospodyně skutečně do síně; odstavila hrnec s bramborami a několik horkých jich přinesla Neži v zástěře.

— Au! — pravila tato, když se o ně spálila, načež hodila jídlo do svého košíku a zmizela dveřmi v temnotě.

Streménčkova šla dohlédnouti opětně k plotně a pak zvědavě na prahu poslouchala. Tam od blízkého lesa bylo slyšeti v brzku výrazné houkání, jednou, dvakrát, po té nic víc. Každý jiný člověk by myslil: to je sova! Ale matka Streménčková pravila: „To je Neža. Teď ať ji jen hledají!“

XXVII.

Umíráček odzvonil. „Kdo zemřel?“ tázaly se tři baby na návsi s tak ustrašenými obličejí, jako by se každá z nich bála, že snad také ona musí vydechnouti duši uprostřed všech svých hříchů.

— Komtesa zemřela — zvědělo se brzy po vsi, a báby štěbetaly a rokovaly, litující ji:

— Té je skutečně škoda. Byla to žena dobrých rukou. Modlila se více nežli který duchovní, jestli ne víc nežli biskup nebo papež sám. Však také mohla; neměla tolik práce jako člověk, který musí sám hospodařiti a vše do ruky vzíti, nebo

jako některá žena z nás, která má tolik práce, že nebude moci ani zemřít až přijde na ni řada, čeho nás Pán Bůh chraň! Je-li pravda, ona šla zrovna do nebes? Když ona ne, pak tam nepřijde žádná, ale žádná ne.

Když baby takto hádaly a tvrdily, chtěly se rozejít, ale v témž okamžiku opětně uslyšely umíráček z opuštěného kostelíka sv. Víta. Jako by mezi ně střelil, byly opět všechny ve strachu. Na štěstí přišel Jámárov pastýř a oznámil jim, že zemřela stará Šépcová. Ženy se pak opět postavily do sboru a rokovaly o její duši. Výsledek porady byl příznivý.

— Jestli se ona modlila, trpěla celé své dni jako na svatém kříži; vícekrát byla hladova nežli syta, ale syta nebyla snad nikdy. On ji ten Šépec, ten ošlivec, připravil do hrobu. Ale však se mu za to dostane odměny. A stará už také byla, co myslíte, jak? A co říkáte, není to strašně podivné, že obě jednoho dne, jednoho odpoledne zemřely: nejbohatší a nejchudší žena ve farnosti? Jest to opravdu div Boží, že nikdy nebylo takového.

A hle! Jako by byl dnešek zrovna dnem zvláště na veliké noviny bohatý, uhodila nyní ještě třetí novina mezi vesničany a vesničanky zábřezské. Slyšte! Nežu Rožmarinovu zatknul četník, má ji u Streménčkových zavřenou a požene ji do vězení, proto že onoho pána s hora skorem ubila a jemu hrozně moc peněz vzala. Kdo by si byl

pomyslel, že je taková! Však ona jim uteče, ještě po cestě četníkovi uteče, ona jest pták, jakých je málo.

Když starý Gráchovec slyšel druhou z těchto novin, pomyslel si, že ho bude zde třeba. Starý Gráchovec byl dlouhý muž, silných ramen, který navzdor svým osmdesáti rokům ještě skoro tak chodil jako jeho vnuk, který byl nejsilnějším hochem při domácích pračkách, na kostelních schodech, na trzích a při nočních toulkách. Starý Gráchovec nebyl hospodářem už pětadvacet let, měl vymíněný kout na druhém konci stavení a jídlo z mísy, když nechtěl tolik a tolik si dát odměřiti. Byl „starý.“ Proto dělal, co a jak chtěl. Gráchovcova chalupa byla bohata, to jest ve chlěvě a na špýchaře bylo plno, dluhů neznali a na sůl byly vždycky peníze. Starý Gráchovec rád pil víno, když je měl, ale vedle toho také nikdy hospodářství nezanedbával. Nyní bylo tíže vydělati si peněz, proto si po straně vyhledával nějakého výdělku, tesařil a fušoval jako samouk různé věci sousedům, pobíjel soudky, na putynky a džbery dával obruče a pak také všem vesničanům dělal poslední příbytky, když opustili tento svět, totiž umrlčí rakve. Rád Gráchovec vypočítával, kolika vesničanům už udělal poslední příbytek: šest stop zdělí a stopu zvýší.

Starý Gráchovec si vzpomněl, že umrlá Šép-cova matka před nějakými padesáti lety, když on ještě hospodařil, u něho sloužila a byla velmi

pilná. „Počkej, jestli Šépec nemá peněz, bude mu hanba přijít ke mně“ — myslil si. Poctivý stařík zapjal si na opáleném, vráskovitém hrdle knoflík hrubé své samodílné košile, odebral se do stavení, a přesvědčiv se, že skoupá snacha není na blízku, rozbalil ze šátku na stole ležící chléb, ulomil ho hodný kus, vstrčil ho za ňadra pod rozhalenou košili, myslel si na Šépce: „Dnes nebude vařit, proto bude mít hlad.“

Po té otevřel dřevěnou truhličku, ve které měl poříz, sekeru, dláta, vrtáky a jiné, nasadil na pravou ruku pilku, sivou hlavu sklonil poněkud do předu a ubíral se po stezce přes zahradu na pilu k Šépcovi, dělat rakev pro zemřelou jeho matku.

Starý Gráchovec zkusil dosti světa ve svých osmdesáti letech, tak že dobře lidi poznal. Také v Šépci se nemýlil. Nalezl jej tupě sedícího přede dveřmi jizby, ve které mrtvá jeho matka ležela. Ze samého přemýšlení, co by počal, nečinil ničeho.

Gráchovec dal mu nejdříve chleba, po té se ho tázal a nakazoval mu:

— Jdi tam a tam, udělej a pros o to neb ono, aby byla matka pohřbena.

Sám pak vybral z malé hromádky prken nejvhodnější a počal svou práci.

Již se smrákalo, když Gráchovec, muž volný, byl hotov se svým tesáním a sbíjením, a právě dělal z hoblin mrtvé měkčí podhlaví. V téže době

přišel také Šépec domů a oba dali spolu mrtvou do rakve. Gráchovec počal svoje náradí sbíratí a připravoval se k odchodu.

— Tak vás prosím, jako se Bůh prosí, otče, zůstaňte ještě nějakou chvíli u mně, ani nevíte, jak mám opravdu strach — pravil Šépec.

— Jak pak jsi stár? smál se při této otázce starý Gráchovec a usedl na špalek. — Strach? Tolik a tolik mrtvých jsem už pomáhal pohřbívati, ale žádný mne ještě nepřišel strašit, věř mi, že ne, nikdy jsem strach neviděl, ani neslyšel.

— Proto, že jste muž, otče, muž po vůli Boží, proto jste ho neviděl; já však jej slyšel na své uši a proto mi matka umřela, proto! šeptal Šépec.

— Kde jsi ho slyšel? tázal se starý, který přece také všem pověřám věřil.

— Na Suchém brodu. Učinil jsem něco, něco strašného! Však to ještě uslyšíte; až bude matka v hrobě, půjdu se sám obžalovat, ale pak uteku tak daleko, že mne nikdy víc žádný člověk neuvidí.

— Na Suchém brodu? A což, nepotloukl jsi ty onoho pána, co nyní leží na poště? — tázal se Gráchovec.

— Já, já. A — když jsem ho uhodil — v tom — slyšel jsem samého čerta v houštině tak strašně na mne zavřesknouti, že jsem běžel sem. Ježíši! Něco takového jsem ještě neslyšel, a vím, že jsem ztracen, když se nepřiznám. Což jste neslyšel, zdali zůstane živ, anebo zemře? Myslíl bych,

že není třeba se o něho starati, když jej sám zlý duch chránil a mne zapudil.

Když Šépec tato slova promluvil, vyskočil náhle na nohy. Spatřil před sebou četníka s nasaženým bodákem. Chtěl skočiti přes pilu na druhou stranu vody a běžeti, ale sotva že se obrátil, vykřikl naň tam již druhý „Stůj!“ a on se vzdal. Četníci ho spoutali a rozkázali jíti s nimi.

— Kdo pohřbí matku? Aspoň kdyby ho na tak dlouho pustili — pravil Gráchovec, ale strážci veřejného pokoje a úřady měli své předpisy, podle kterých se řídili. Co pak jim bylo po mrtvole v chatě.

Před odchodem řekl Šépec ještě k starci:

— Otče, proste lidi, aby matku pohřbili. Až mne pustí, učiním vám vše, co jen budete chtít.

Starý Gráchovec se zasmál hlasitě, jako by slyšel něco veselého a pravil:

— Však již učiním, jen buď bez starosti, bude pohřbena. Ale až tě pustí, povědí ti lidé, že také starý Gráchovec jest již zakopán, také, také, ha-ha-ha!

Zdálo se to snad starci býti veselým, neboť se smál ještě, když již sám seděl na špalku a četníci Šépce již odvedli.

Po té starý vstal a šel do jizby k mrtvé ženě. Vyšťáral tam olejovou lampičku a rozsvítil světlo. Ale viděl, že je v ní velmi málo oleje, k dolití pak nic. Hledaje olej, našel dvě láhve: jednu vyprázdněnou a druhou ještě do pola plnou kořalky.

— Teď budu ještě snáze ponocovati, — pravil muž uspokojen, usedl na nízkou židli u stěny, přistavil láhev k ústům a nalokal se páleného nápoje. Když ji odložil, zakýval na znamení pochvaly hlavou, a láhev silnými svými prsty objímaje, zamlaskal.

Když o dvě hodiny později vyšel měsíc a zavisl do jizby, olejová lampička dohořela, tu pouze měsíc osvětloval jizbu: jedním oknem upíraje svit svůj na bledou, zapadlou tvář mrtvé, staré Šépcovy matky, druhým oknem na osmdesátiletého starce Gráchovce, který na své židli klímal, stále hlavou kývaje hřbet křivil, a opětně se narovnával. A kdokoliv z nás by byl výstup tento viděl a slyšel duté houkání sov nad pilou, skolení lišek v blízkém Suchém brodu, byla by mu husí kůže naskočila a byl by utíkal, nečekaje na Gráchovce, který se byl právě vzbudil, ježto by byl skoro padl se židle a *prázdna láhev mu vypadla z rukou*. Nemohl si připamatovati, kde jest. Tápaje, učinil tři kroky a nahmatal v temnotě — měsíc právě plul za oblaky — mrtvou a rakev, kterou byl udělal před soumrakem. Nyní věděl, kde stojí.

— Kam pak jsem položil svoji truhličku a pilku? — to byla jediná myšlenka, která v tomto okamžiku muže opanovala. Počal tedy — neboť byl zapomněl, že svoje nářadí zanechal mimo jizbu, venku — kolem stěn tápati, ale při tom zpozoroval, že ho nohy nenesou dosti pevně.

— U všech rohatých — rozhorlil se — podívám se později, až se rozední... Ani oleje není ve stavení, a ona umře!

— To řka ulehl na tvrdou úzkou lavici, vložil si dřevěný klíncec pod hlavu a ihned usnul.

XXVIII.

S raněným pokračovalo to rychle k lepšímu, rychleji nežli lékař soudil. Prvé dny byla Pavlína nocí i dnem u něho, potom, když už se pozdravoval, přicházela jen občas otázkami se po jeho přání; ostatní ošetření měl od služebných.

Jak byl raněn a proč, věděl Vesel nyní sám. Přišel k němu již soudce, zavedl s ním protokol, a při té příležitosti Vesel zvěděl, že ho k návodu Neži udeřil Šépec, kterého opět Neža, v téže hodině v lese ukrytá, zahнала, když dostala některé dopisy, které mu slíbili vydati nazpět.

Že jsou dopisy ty v cizích rukou, to se mu nyní zdálo velmi odporo. Nyní — pravíme. Stal se totiž jako by zcela jiným člověkem, měkkým, dobrým ku každému, přívětivým a vděčným. Rád by se byl už dal přenést do svého bytu, lékař již k tomu svolil, avšak dal se od pohostinného pana Gorce, ačkoliv poprvé neučinil na něho dobrý dojem, rád přemluvit, aby zůstal ještě na poště.

A také Leona nacházíme u něho, který jej,

vyjímaje dny, kdy byl zaměstnán s pohřbem staré tety, kemtesy, každého dne navštěvoval.

— O, díky vám, že jste přišel! Dobře jste mi učinil, oč jsem vás prosil — pravil Vesel Leonu, když ho opět před sebou viděl, podepřel si obvázanou hlavu a vypravoval, jak dostal dovolenou na celého půl roku, více nežli třeba, aby se uzdravil, že bude tedy moci zůstat do masopustu a tedy i přítomen býti Leonově svatbě, jestli jí vzhledem k úmrtí staré tety na později nepřeloží.

— Také bez smrti mé tety nebylo by to možno — pravil Leon chladně, neboť čtenář uhodne, co mu přišlo na mysl, totiž to, co mu byla svěřila Pavlína.

— Vy jste kdysi o té věci tak chladně nemyšlel — odpověděl professor se smíchem. — Snad se mně nyní proto vyhýbáte s výmluvou, že jsem k vám kdysi příliš příkře o tom předmětu mluvil. Jest mi to skoro trochu hanba, ale musím vám povědět otevřeně pravdu, že jsem v posledních dnech své nemoci poněkud své myšlenky změnil.

— Co se týče žen?

— Také. A podle toho jsem se vůbec začal svého pesimismu stydět. Zdá se mi, že filosofie o špatnosti světa přece není dosti zdravá. A je-li, co na tom, mně sice v mládí vlil starší přítel několik takových myšlenek do hlavy, ale nechtěl bych, abyste vy se mně později za něco podobného měl také poděkovati.

— Velmi se z toho těším, když vás slyším takto mluvit, ale...

— Nevíte proč? Nu, vzpomínám si, že jste mi kdysi, když jsem měl za to, že se tento podzim vidíme naposledy, mluvil o své ženitbě. Víím, jak jsem vám odpovídal. Tenkrát jsem vaši nevěstu ještě neznal. Později jsem... více slyšel a uhádl. .... Nyní, kdy mne tento podivný osud stihl a já zde ležel nemocen, viděl jsem, co zmůže dobrá žena. Obě dívky, hlavně pak starší... vám určená .... ošetřovaly mne, jako bych byl jejich bratr, a to s takovou láskyplností, jaké jest snad opravdu schopna pouze žena. Povídám vám, že budete s ní šťasten. Musí mít dobré srdce. Jestli má také nějakou vadu, nu, mně se zdá, že dobrota vyváží vše druhé dvojnásobně.

Tak mluvil professor, měkce a nenápadně, na Leona ani nehledě, ale zíraje ku stropu a nazad položenou hlavu objímal oběma rukama. Leonu bylo právě vhod, že se naň professor nedíval. Vždyť on měl mnoho různých pocitů a myšlenek pohromadě. Viděl, že se příteli vrací stará láska a mladost, slyšel pak, že mu svoji lásku nabízí, viděl, že ztratí svoji naději a opět se radoval, že v příteli tom nachází přece blahou duši. — To byly dojmy krásné, radostné, ale také — směšnosti jim nescházelo.

— A, nevím ani, zdali jsem vám již vypravoval, aneb ne — pokračoval professor — poznal jsem tu dívku již dříve, jako student, před osmi

lety. Člověk by na ní ani nepoznal, že jí může býti už tolik let.

— Vím dobře — odpověděl nyní Leon hlasitě.

— Víte? Co víte? tázal se professor a sklonil se v posteli.

— Že jste s ní měl dříve známost — odpověděl Leon a bezděky se jaksi trpce usmál.

— Kdo vám to pověděl?

— Ona.

— Sama? A jak to vypravovala?

— Nu, že jste si kdysi dopisovali, vy i ona, načež jste vy pak umlkl a do letoška jste byl pro ni ztracen.

— Tak! pravil professor, ulehl na znak a mlčel. Mlčel také potom, když Leon začal mluvit o jiných věcech, tak že konečně upozoroval, že bude dobře odejít.

Venku potkal Leon pana expeditora Kómpleza, který chtěl po povrchním, málo přívětivém pozdravu jít dále. Pan Kómplez byl vůbec ještě méně hovornější a nespokojenější zde na poště a svému příteli lesníku projevil docela myšlenku, že půjde do ciziny, jinam.

Leon se ho tázal, kde jsou slečny.

— Což já vím? odpověděl Kómplez nevlídně.

Také Leon kladl již vícekrát tuto otázku s větším zájmem nežli dnes, a byl by odešel bez hledání slečen a bez pozdravu od nich, kdyby byli

nevstoupili dva noví hosté do síně, kteří ho pozdravili jako starého známého: soudce a baron Bremern.

— A, pan Retelj, on musí také slyšeti ono místo, ukažte!

To řka obrátil se baron k soudci a ten mu s úsměvem doručil nějaké papíry.

— A to se může a smí pouze mezi přáteli ukázati; pojďme sem dovnitř ke Gorci — pravil soudce a všichni vstoupili do velikého přízemního pokoje. Tam byla náhodou Matilda. Baron, psaní v rukou drže, ji neviděl, proto tím směleji uprostřed pokoje stojí, s vyzdviženou rukou volal:

— Poslouchejte, klasické!

A nyní začal čísti vzletné, pro chladné a lhostejné osoby nepříliš srozumitelné místo, a na konec čtení se nahlas zasmál a otázal se:

— Zdali pak nedostával pěkná psaní ten kysele vzdělaný professor?

— Mně se to nezdá tak směšným, co jste četl — pravila Matilda celá zardělá rozhorlením a odešla.

Také Leon byl v nevůli. On věděl, kdo psal ty dopisy.

— Myslím, že se musí tyto dopisy dáti majiteli nečtené nazpět — pravil.

— Pravda, pravda — promluvil soudce, jehož indiskretnost byla všeho vinna a baron bez od-

mluvy si dal dopis z ruky vzíti, ježto mu zrovna nebylo milé, že Matilda, naň rozhorlená, odešla.

V témž okamžiku přišel Gorec. Jemu doručil soudce dopisy, aby je odevzdal professoru. Gorec pohlédl na dopisy, oddálil je od očí a opět přiblížil blíže, načež zavolal Pavlínu, která byla právě po schodech dolů sešla:

— Děvče, písmo těch dopisů, které přinesl pan soudce, jest zrovna takové, jako tvoje, jak pak je to tedy?

— Jsou moje — odpověděla Pavlína rozhodně a vzala mu dopisy z rukou a odešla po schodech, mocně sice zardělá, ale hrdě.

Všem se protáhly obličejje. Gorec sevřel obrví dohromady, ale přece se obrátil a volal, aby přinesli vína, pobízeje pány, aby usedli. Soudce a baron usedli, Leon pak se poroučel. Nikdo ho nezdržoval, neboť stav věcí byl pro všechny trapný. Baron byl dvakráte zahanben, Gorci bylo každé slovo nepříjemnou obtíží, soudce pak viděl, že jednal nediskretně.

Na cestě k domovu opanovala Leona pouze jedna myšlenka. Ona byla pro něho ztracena. Podle všeho ostatního, co dříve a dnes byl slyšel — přiznala se dnes sama k ohnivým oněm slovům lásky, psaným jinému, přiznala je za svoje a jak se přiznala! Na ni nebylo mu lze více mysliti. Nelze říci, že by byl zoufal neb se hryzl, k tomu byl příliš zdravé povahy. Také se celá věc

dostavila příliš náhle. Ale tolik, jako každý z nás, měl také Leon samolibosti a sobecké samoučty, tak že ho propadnutí jeho nadějí přece páliło.

Když takto přemýšlel na cestě k domovu i doma, přišel mu také onen výstup na mysl, jak rozhodná a krásná byla dnes Matilda, když svého — ženicha, barona, tak odbyla.

XXIX.

Professor byl vstal a procházel se po zahradě. Oknem po celý čas dívala se naň Pavlína a srdce jí mocně tlouklo. Bylať přečetla několik svých dopisů a to jí pobouřilo. Mezi dopisy byl také jeden, který nebyl z její ruky. Nepřečetla jej, ačkoliv jí zvědavost pudila. Chtěla mu jej dáti nazpět, ale neměla odvahy, vstoupiti před něho. Také jí zdržoval strach před vlastní slabostí a přemáhání samy sebe, po celý ten den a večer v pokoji. Rovněž se bála potkati strýce a býti tázána, aneb snad dokonce kárána. Proto řekla, že je nemocna a že chce býti sama.

Druhý den ráno někdo zaklepal na její dvéře. Professor vstoupil.

— Pravili mi, že se smí a může k vám vstoupiti, a proto jsem přišel před svým odchodem, abych se vám poděkoval za péči a trpělivé ošetřování, kterého jsem si od vás nezasloužil,

Ona se zarděla, načež se obrátila stranou a hledajíc židli, pravila:

— Včera jsem dostala od vás dopisy.

— Slyšel jsem, jest mi líto, že z jiných rukou.

— To je mi vše jedno... Ale jedno psaní není ode mne, zde je máte nazpět.

Vesel pohlédl. Byl to malý dopis Krtův.

— Četla jste je? Týče se vás — pravil profesor, a v rozpacích jako mládeneček nabídl jí dopis nazpět.

— Mne se týká? tázala se, vzala do ruky list a četla.

— Krt?

— Týž, který bydlel naproti vám.

— A to je psáno o mně? Vám?

— O vás.

— A... vy jste věřil, vy... věříte tomu? — vzdychla si, přečetši list.

— Neučinil-li jsem dobře, když jsem věřil, a není-liž třeba i dnes věřiti, Pavlino?

Když uslyšela měkkou tuto otázku, své jméno z jeho úst, skorem se jí hlava zatočila, list jí upadl na zem a ona s výkřikem: „Ne, ne! Františku!“ přiskočila k němu, objala jej a položila hlavu na jeho rameno a plakala.

Kdo by byl věřil?

Dříve tak opravdoví dva lidé, seděli nyní dvě hodiny spolu jako dvě děti.

Tak mnoho si už byli pověděli, ale ještě stále měli nevyčerpatelný pramen vypravování.

Všechno to veliké a osudné nedorozumění, které vzalo svůj původ snad v dobromyslné a břitké intrice pesimistického přítele a snad — jak také teprve nyní jasně pravily dívce různé známky — v matčině přivolení k této intrice — si už objasnili a proto odbočili k jiným věcem a opět se vraceli.

A když bylo dětinného povídání patrně konec, nalezla se ústa: zřovna jako činí mládež.

Po té jí on vypravoval, že přišel do jejího pokoje už s jakýmsi nejasným úmyslem promluvit s ní, také o tom, zdali by ono, náhodou s jejími dopisy ztracené psaní, nemohlo býti původem vysvětlení.

Ona pak pravila, že se jí zdálo, když ho ošetřovala, že zůstalo v něm přece ještě něco lásky, proto byla její duše tak plná radosti, ale také plná hořkosti. Byla by se zřekla všeho, všeho štěstí, nikoho by už nebyla mohla milovati, nikdy, když jej před sebou viděla trpícího a bezvědomého.

— Zřekla? poznamenal. — Já už domluvil. Jedna věc není pro všechny, není každý k tomu zrozen, aby byl šťasten, není každému souzeno, aby mu rozumělo jediné srdce, myslíval jsem si a všeho jsem se již zřekl, když jsem byl toho domnění, že jsi mne odmítla. Víím ještě, jak mne

tenkrát zaujal malý příklad v jistém spisu. Četl jsem, jak má některá jabloň na tisíce květů, které jsou od přírody k tomu určeny, aby se z nich urodilo ovoce. Ale přes noc dostaví se jinovatka a v podzimu stojí strom bez ovoce. Proto jsem si myslil, že jsem již také takovou jabloní, a povím ti, že jsem měl už občas z té myšlenky takovou jakousi bolestnou radost, že mne již onehdy setkání s tebou přesvědčilo, že je v té mé myšlence jen malé zrnko pravdy, tím více však poblouzení. Hleď, a nyní mi pomohla šťastná náhoda, že jsem činil pokání. Nyní, když tě opět mám, cítím tisíckrát, že je třeba štěstí dosíci, ne jen dosahovati. A moje štěstí jest jen míti tvé srdce ve vlastnictví, to srdce, jež nosíš, tak jak jsi mi je uchovala, dívko zlatá! A zdá se mi, že bych tě nyní miloval se vši náruživostí srdce, které tě tak dlouho pohřešovalo, také tehdy, kdybys i nebyla taková, jaká jsi.

A ty?

A ona ohnivě se dotknula mluvících jeho úst a v tom byla dostatečná odpověď pro něho.

XXX.

Hluchý Matěj na Zábřezí, stojí mezi vozy, pošilhával po mladém pánu, který dnes činil hrozně hněvivý obličej. „Co mu je?“ myslil si a šel se zeptati Barči. A stará služka mu vypravovala,

že zde byl pan baron a že se s ním snad nepohodl.

— Ti panští lidé, kteří tolik učenosti do sebe pohlítí a umí také čísti svaté písmo, jako sám pan farář, kočkují se mezi sebou tak jako my, to už jsem několikráte slyšela.

Matěj sice nerozuměl, co řekla Barča, ale odpověděl po svém způsobu, tak jako ten, kdo dobře slyší:

— Vždyť jsem povídal, že kouká, jako by mu kočka mladé snědla.

Avšak Barča dnes nebyla dobře zpravena. Pán s baronem nebyli v rozepři. Jeho špatná nálada byla však přece následkem rozhovoru s baronem.

Ten byl totiž přišel na Zábřezí a prosil Leona, aby mu slíbil, že mu učiní nějakou laskavost. Leon mu slíbil s podmínkou, že učiní, co mu bude možné. Po té mu baron pravil:

— To jste zajisté už slyšel, že onen váš professor na poště se žení a bere si onu sestřenku mojí nevěsty. Jak jen jeho dovolená uplyne, bude, jak jsem slyšel, brzy svatba. Vidíte, to mně připadá velmi vhod. Jest příležitost, abych také já co nejdříve dostal se ku svému plánu. Na kolik jsem vypátral, také starý nemá mnoho proti tomu co namítati. Děvče přemluviti — nu, toho se nebojím; každá myslí, čím dřív, tím líp; však už znám ten svět. Ale dříve musí přece býti urovnaná hlavní věc. O té pak jsem se starým dosud nemluvil, a

tu bych vás prosil o pomoc, neboť jste nejbližší jeho domácí přítel, i můj, jak doufám.

— A co jest to za hlavní věc? tázal se Leon.

— Nu! Peníze! Nejsm básníkem, tím spíše však realným mužem, víte, který se nežení z lásky a pro štěstí a podobné blábolení. Peníze! Víím, že je starý má a že jest dcera jeho jedináček. Ale, příteli, za prvé já peněz dosti potřebuji, neboť mám něco dluhů a věřitelé mne již pronásledují, že se jich bojím; za druhé pak, jestli se nedomluvíme, aneb jestli starý příliš málo slíbí, kdo mi za to ručí, že se potom, až mu dcera odejde z domu, starý osel, ještě neožení a mne ošidí o mé peníze? Proto chci postupovati bezpečně. A proč ne? Socialní mé postavení ve světě už také za něco stojí, aby nějaké peníze vyvážilo, proto mi Gorec nemůže zazlívati, když se ho otáží: „Starý, mnoho-li mi dáš s dcerou?“

Leon odmítl rozhodně prosbu, aby v tom činil prostředníka, téměř poněkud příkře. Baron se jaksí v obličeji zarazil a pravil, že to učiní sám, když ho tak nepřátelsky odmítá a odešel na poštu.

Dříve, když Leon slyšel, že se Pavlína bude vdávat, ku které měl přece nejvřelejší sympatie, nebyl tak odmítavý, jako nyní, když slyšel, že také Matilda brzy vstoupí v manželství a s kým? S tím člověkem bez srdce, s tím sobcem, který to tak přirozeně povídá, že si vezme raději její peníze, nežli ji! Cítil v sobě pokušení, jíti tam, a ubohou, dobrou dívku varovati a poučiti, aby ne-

zadávala své poctivé a nevinné srdce člověku, který jest uvnitř bez duše a bez všeho dobrého, jen povrchní lesk a klam.

Ale přece opět nahlédl, že nemá práva mísiti se svou radou do cizích věcí, a tedy že nepůjde a že je to nebezpečné. Nezbylo mu nic jiného, nežli dívku politovati. Následkem toho byl v takových rozpacích, že se již více dní nemohl rozhodnouti jíti na poštu ke Gorcovým.

Konečně však nemohl jinak, vydal se na cestu, na častokráte konanou cestu na poštu. Před domem přistihl Matildu.

— Báli jsme se už, že jsme vám něco udělali, tak dlouho jste u nás nebyl. Konečně bysme musili Pavlíninu svatbu slaviti bez vás — pravila.

— A vaši? Slyšel jsem, že bude současně. Váš ženich mi to řekl — odpověděl Leon.

— Moje svatba nebude. Ani současně, ani kdy jindy, a ženicha už nemám, budete vidět, — pravila ona rozhodně a obrátila se stranou.

— A baron?

— Slyšte! Nechcete-li, abych na vás nikdy víc již nepohlédla, nejmenujte mi nikdy více toho člověka.

— Proč?

— Vy jste obtížný; jiní vám již povědí, ale já tam při tom současně nebudu, abyste věděl.

Přes dvůr přicházel Gorec a zrovna tak jako dcera káral mladého souseda, že tak dlouho je nenavštívil. Byl zvyklý často jej viděti. Matilda v

tom odešla do stavení a Leonovi naskytla se příležitost otázati se, zdali skutečně došlo k rozporu mezi baronem a Matildou. Starý mu přisvědčil a dodal, že jest skutečně rád, že se to tak stalo, neboť nyní, kdy ho lépe poznal, neměl by ho rád za zetě.

— Chtěl s děvčetem dostat takovou velikou částku peněz, jakou skutečně nemám připravenou, a kterou také nyní jinak bych byl nesehnal, než kdybych držebnost zadlužil. To se mi však jeví zlým. Hospodařil jsem do starosti bez dluhů, a nyní na staré dni, abych si pro dceru dělal dluhy, která tak jako tak vše dostane, až mne zde nebude, neboť s sebou ničeho nevezmu, než co mi sama pod hlavu dá.

Tak jsem mu tedy odpověděl a tak jsem také vyložil děvčeti, které jsem byl zavolal k rozhovoru mezi námi dvěma. Víím, že byste se byl také smál, kdybyste byl viděl, jak mu ukázala dvéře pro vždycky, když slyšela, jaké požadavky mi kladl. Byl jsem tak rád, že se ve mně vše smálo. Zrovna tak jako děčko. Nebyl bych myslil, že je tak rozumna.

Tak vypravoval Gorec, když se ubírali do stavení k ostatním.

Leon vyslechl tuto zprávu s velikou radostí. Za noci pak mu napadl jakýsi pevný úmysl, který vykonal také druhého dne, když opět přišel na poštu.

zadávala své poctivé a nevinné srdce člověku, který jest uvnitř bez duše a bez všeho dobrého, jen povrchní lesk a klam.

Ale přece opět nahlédl, že nemá práva mísiti se svou radou do cizích věcí, a tedy že nepůjde a že je to nebezpečné. Nezbylo mu nic jiného, nežli dívku politovati. Následkem toho byl v takových rozpacích, že se již více dní nemohl rozhodnouti jíti na poštu ke Gorcovým.

Konečně však nemohl jinak, vydal se na cestu, na častokráte konanou cestu na poštu. Před domem přistihl Matildu.

— Báli jsme se už, že jsme vám něco udělali, tak dlouho jste u nás nebyl. Konečně bysme musili Pavlíninu svatbu slaviti bez vás — pravila.

— A vaši? Slyšel jsem, že bude současně. Váš ženich mi to řekl — odpověděl Leon.

— Moje svatba nebude. Ani současně, ani kdy jindy, a ženicha už nemám, budete vidět, — pravila ona rozhodně a obrátila se stranou.

— A baron?

— Slyšte! Nechcete-li, abych na vás nikdy víc již nepohlédla, nejmenujte mi nikdy více toho člověka.

— Proč?

— Vy jste obtížný; jiní vám již povědí, ale já tam při tom současně nebudu, abyste věděl.

Přes dvůr přicházel Gorec a zrovna tak jako dcera káral mladého souseda, že tak dlouho je nenavštívil. Byl zvyklý často jej viděti. Matilda v

tom odešla do stavení a Leonovi naskytla se příležitost otázat se, zdali skutečně došlo k rozporu mezi baronem a Matildou. Starý mu přisvědčil a dodal, že jest skutečně rád, že se to tak stalo, neboť nyní, kdy ho lépe poznal, neměl by ho rád za zetě.

— Chtěl s děvčetem dostat takovou velikou částku peněz, jakou skutečně nemám připravenou, a kterou také nyní jinak bych byl nesehnal, než kdybych držebnost zadlužil. To se mi však jeví zlým. Hospodařil jsem do starosti bez dluhů, a nyní na staré dni, abych si pro dceru dělal dluhy, která tak jako tak vše dostane, až mne zde nebude, neboť s sebou ničeho nevezmu, než co mi sama pod hlavu dá.

Tak jsem mu tedy odpověděl a tak jsem také vyložil děvčeti, které jsem byl zavolal k rozhovoru mezi námi dvěma. Víím, že byste se byl také smál, kdybyste byl viděl, jak mu ukázala dvéře pro vždycky, když slyšela, jaké požadavky mi kladl. Byl jsem tak rád, že se ve mně vše smálo. Zrovna tak jako děcko. Nebyl bych myslil, že je tak rozumna.

Tak vypravoval Gorec, když se ubírali do stavení k ostatním.

Leon vyslechl tuto zprávu s velikou radostí. Za noci pak mu napadl jakýsi pevný úmysl, který vykonal také druhého dne, když opět přišel na poštu.

Vyhledal totiž Matildu, když byla sama. Pojal ji za ruku, aby mu nemohla ujíti a řekl jí žertovným hlasem, který však byl poněkud neobratný, neboť se třásl a vycházel z obličeje zardělého:

— Slečno, mně se zdá, že by bylo přece dobře, kdybyste s Pavlínou současně měla svatbu. Nezlobte se nic, nemyslím onoho, myslím jiného, který od otce žádá pouze vás. Jste-li spokojena, podejte mu pravou ruku, neboť právě stojí před vámi.

— Až zítra, dnes jsem ještě na onoho příliš rozhorlena — odpověděla a podala mu žádanou pravici.

— Dnes, dnes! — nutil ji.

— Zítra — tvrdila ona, vytrhla se mu a toho dne nebylo ji již viděti.

Druhého dne byl Leon opětně zde a mluvilo se, že ne nadarmo. Také Barča musila něco takového zaslechnouti, neboť vypravovala svým prasátkům, že už je nebude dlouho hlídati, neboť na Zábřezí přijde nová hospodyně, a pod novým poručenstvím ona sloužiti nebude nikdy.

Ročník XVI.

Svazek 9.

Přítel.

Domoviny

V předplacení

12 svazků ročně

z. 1.60

Jednotlivý svazek 16 kr.

V rozkvětu života.

Roman Josefa Jurdě.

Z ústředí slovenského národního listu.

Nakladatelství
Edvarda Beauforta v Praze.

Obecná Kronika

čili

vypravování o národech vzdělaných od dob nejstarších po naše časy, líčící dějiny světové.

Píše prof. Josef Lacina (Kolda Malínský).

Díl I. Starověk ukončen v 35 sešitech, brožovaný za **zl. 8.50, K 17.—**, vázaný **zl. 10.— K 20.—**.

Díl II. Středověk. Část I. ukončena v 60. sešitě. (seš. 35.—60.) brož. za **zl. 6.50, K 13.—**, váz. **zl. 8.— K 16.—**.

Nyní vychází Středověku část II.

Ukázka zašle se na požádání každému.

Odebíratí možno začítí kdykoliv.

Prvé díly po vzájemném se dorozumění dodá nakladatelství na měsíční splátky.

„Lovecká Besídka“, kterou řídí E. Musil-Daňkovský, sprovází a posuzuje »Obecnou Kroniku« v seš. 8. roč. VI. následovně:

Obecná Kronika č. vypravování o národech vzdělaných od dob nejstarších po naše časy, líčící dějiny světové. Píše prof. Jos. Lacina (Kolda Malinský). Díl I. Starověk. — Dílu II, část I. Středověk. — Vychází v sešitech po 50 h každých 14 dní. Dojud vyšlo 59 seš. — Zvláštní věc! Národ »písmáků« — jak přezděl kdosi Čechům — neměl do nedávna knihy, která by mu v jazyku mateřském představila na oči obecné dějiny národů vzdělaných. Všecky vrstvy národa odkázány byly v té příčině na suché školní učebnice. Přehled světových dějin získávala toliko intelligence a to ještě ze spisů jinojazyčných, ponejvíce německých. A jakého ocenění tam docházely na př. dějiny Slovanů, to je bohužel smutně známo! Beaufortovo nakladatelství odhodlalo se vydati podobné dílo dějepisné, obšírnější a soustavnější. Literatura dějepisná tímto rozhodnutím získala. Ne můžeme dosti doporučovati čtení dějin v rozháraných poměrech sociálních a v tísnivých poměrech politických, v jakých právě československý národ stojí. — Ačkoli »Beaufortova illustrovaná Obecná kronika« nevyšla posud ani z polovice, musíme přiznati, že úkolu svému řádně dostojí; plynutý text prof. Laciny, který s náležitou pietou k dějinám slovanských národů přihlíží, vztahuje se k zeměpisu národů, jichžto se týče, dále k dějinám politickým a posléze — což zejména padá na váhu — k dějinám kulturním. Všecko líčení doprovázeno jest netušenou hojností vyobrazení, která k jasnějším poznatkům dějepisným výtečně pomáhají. Jsou to obrazy krajín, mapy, vyobrazení písma, ryteb, soch, staveb, kreseb, podobizny panovníkův, ukázky mincí, zbraní atd. atd. Ručíme za to, že »Obecná kronika« na dlouho lepším spisem překonána nebude. Na veliký prospěch spisu zdělán jest ke každému dílu podrobný rejstřík, jenž napomáhá vyhledávání jako pravý slovník dějepisný. S pravým uspokojením bude se ve spise tomto kochati každý, kdo nelituje groše na vzdělání své v dějinách, které jsou s to, aby mocně podnítily vlastenecké vědomí v tisících a tisících věrných Čechů!

Redakce.

Nákladem vydavatelstva »Přítelů Domoviny«.

Tiskem Edv. Beauforta v Praze.

COBISS 3042400

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000426319

